

**Seksuaalikasvatuksen kehittäminen lukion 2.
luokkalaisten antaman palautteen perusteella -
*”Pupu pöksyyn ja pöksyt pöydälle”***

Jaana Jääskeläinen SSO4SV

Opinnäytetyö

lokakuu 2007

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Sosiaali- ja terveysala

Tekijä(t) Jaana Jääskeläinen SSO4SV	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 68 + 20	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____saakka	
Työn nimi Seksuaalikasvatuksen kehittäminen lukion 2. luokkalaisten antaman palautteen perusteella - ”Pupu pöksyyn ja pöksyt pöydälle”		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Marjut Katajavuori - Vartiainen		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän Ammattikorkeakoulu		
Tiivistelmä Mitä yläasteen käyneet, nyt lukion 2. luokalla olevat nuoret ovat mieltä saamastaan seksuaalikasvatuksesta, pitäisikö sitä heidän mielestään parantaa ja miten? Tämä opinnäytetyö koostui kolmesta eri osa-alueesta, jotka yhdessä muodostivat opinnäytetyön kokonaisuuden. Opinnäytetyö toteutettiin Imatran Yhteislukiossa 51:lle 17-18 -vuotiaalle lukion 2. luokkalaiselle. Ensimmäisenä oppilaiden mielipiteitä ja asenteita kartoitettiin monivalintoja ja avokysymyksiä sisältävällä 5 -sivuisella kyselylomakkeella. Lomakkeen perusteella luotiin kaksi tuntia kestävä työpaja tytöille ja pojille, jossa työpajan toimivuutta paikkaamaan mahdollisia tietoaukkoja testattiin. Työpajaa tukemaan luotiin myös epäviralliset internetsivut, jotka mahdollistavat oppilaiden tutustumisen seksuaalisuuden eri osa-alueisiin ja ilmiöihin omalla ajallaan. Työpajan jälkeen kerättiin yhden sivun palaute työpajan toimivuudesta tietoja syventävänä keinona nuorille aikuisille. Tuloksista selvisi, että suorasukainen puhe, reipas asenne, asioista oikeita nimiä käyttävä nuori henkilö, joka on aidosti kiinnostunut asiasta, on nuorten mielestä parhain luennoitsija kertomaan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Tietoa olisi oppilaiden mukaan tärkeää myös ajan mittaan syventää eikä aina kerrata vain ”ekan kerran” kemiaa ja tapahtumia sekä raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisyn teoriaa. Tulosten mukaan selkeää muutosta saamaansa kasvatukseen toivoi vain vajaa puolet otannan oppilaista. Silti työpaja oli koettu hyödyllisenä, vaikkei selkeää muutosta olisikaan aiemmin ajatellut kaipaavansa. Saatu positiivinen palaute tukee työpajamenetelmän käyttöä seksuaalisuudesta puhuttaessa myös tulevaisuudessa. Seksuaalikasvatus ja -valistus ovat kaksi eri asiaa. Lisäämällä oppilaiden aktiivisuutta oppimistilanteissa, seksuaalivalistus muuttuu aktiivisemmaksi kasvatukseksi, josta on myös pitkäaikaisia hyötyjä, kuten esimerkiksi onnellisempi parisuhde tai avoimemmat asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan.		
Avainsanat (asiasanat) Seksuaalikasvatus, seksuaalivalistus, seksuaalisuus, työpaja, kysely, nuoriso, lukio		
Muut tiedot Työpajaa tukevat epävirallisesti internetsivut, jotka pysyvät netissä ja sisällöllisesti suhteellisen saman myös opinnäytetyön jälkeen. http://jaanafever.bravehost.com/index.html		

Author(s) Jaana Jääskeläinen SSO4SV	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 68 + 20	Language finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Developing educational methods on sexuality based on 17 - 18 - year-old students' feedback - "Don't be a coward, just lay <i>IT</i> on the table!"		
Degree Programme Degree Programme in Social Care		
Tutor(s) Marjut Katajavuori - Vartiainen		
Assigned by Jyväskylä University of Applied Sciences		
Abstract Given the opportunity, would 17-18 -year-old teenagers change the sex education they've had so far? And what improvements would they make? This Bachelor's Thesis consists officially three different phases and has been carried out in Imatra Yhteislukio (upper secondary school), where 51 teenagers took part in it. First students fill in the 5 -page -questionnaire that has questions for example about the amount and quality of sex education that they have had at home and at school. And most importantly, it would reveal, if workshop would fill in the gap that teenagers possibly are left with after upper level of comprehensive schools sex education. After questionnaire I organized a two-hour-long sex education workshop separately for boys and girls (though the content was the same), that was built on a basis of what the students felt they still wanted to know and lacked information considering sexuality. The main goal in the workshop was to actually teach something to teenagers, not just inform them about how to prevent sexually transmitted diseases and unwanted pregnancies. An unofficial part, was a website built to support workshop. It's not directly related to workshop, but will enable students to look for more information on sexuality when it suits them, not when it's in the schools curriculum. Feedback about workshop was collected right after workshop. It was only one page long and was the final part of the study. In the results less than half wanted change something in their sex education. Nevertheless all students that participated in workshop, found it to be suitable and enjoyable method to be used in deepening knowledge about sexuality. Feedback about workshop was largely positive.		
Keywords Sex education, sexuality, questionnaire, workshop, teenagers, upper secondary school		
Miscellaneous A website that unofficially relates to the workshop put together in this study: http://jaanafever.bravehost.com/index.html		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 SEKSUAALISUUDEN KEHITYS	6
2.1 Seksuaalisuus ja lapsuus	8
2.1.1 Kun aikuisilla menee pupu pöksyyn.....	9
2.1.2 Seksuaalisuuden osa-alueet.....	12
2.2 Seksuaalisuuden kehittyminen seksuaalisuuden portaita mukaillen.....	14
2.3 Seksuaalisuus jatkuvasti kasvatuksen kohteena.....	20
3 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA	23
3.1 ... ja pöksyt pöydälle - kirjaimellisesti.....	24
3.2 Riittämättömät tutkimukset.....	28
3.3 Mitä nuoret haluaisivat	31
4 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	33
4.1 Aineiston hankinta.....	34
4.2 Kysely	35
4.3 Nettisivut.....	37
4.4 Työpaja	39
4.5 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti.....	45
5 TULOKSET.....	45
5.1 Mitä kysely paljasti.....	46
5.1.1 ”No äiti vähän kertoi kotona seksistä.”.....	47
5.1.2 ”Avoin, nuori henkilö, joka puhuu asioista niiden oikeilla nimillä.”	53
5.1.3 Vastauksista työpajaksi.....	55
5.2 Johtopäätökset kyselyn, työpajan ja nettisivujen toimivuudesta	57
6 POHDINTA.....	59
LÄHTEET	66
LIITTEET.....	68
LIITE 1: Seksuaaliset oikeudet.....	68
LIITE 2: Seksuaalisuuden historia	70
LIITE 3: Kyselylomake.....	72
LIITE 4: Nettisivut.....	77
LIITE 5: Palautelomake	78
LIITE 6: Kyselylomakkeen tarkat tulokset	79
LIITE 7: Palautelomakkeen tarkat tulokset.....	86

1 JOHDANTO

Seksuaalikasvatusta, sen laatua, määrää tai opettajaa ei valvota. Kuinka voidaan olla varmoja, että nuoret saavat tarpeeksi oikeanlaista tietoa seksuaalisuudesta ja siihen liittyvistä erilaisista ilmiöistä? Kuka olisi pätevä ja kyllin hyvä antamaan oppilaille muutakin kuin yhdensuuntaista valistusta sukupuolitaudeista ja raskauden ehkäisystä? Saako asuinpaikka määritellä myös opetuksen laadun? Valvomaton ja ympäröivät suositukset opetuksesta asettavat oppilaat eriarvoiseen asemaan: joillekin tietoa tarjotaan yllin kyllin, toisille puhutaan vain se välttämätön. Tämän hetkinen kulttuuri kaikkine sen pienine muutoksineen ja piiloviesteineen luo väärälle tiedolle loistavan kasvualustan. ”Jos kukaan ei sano, että se on väärin, se on varmaan oikein.”

Opinnäytetyöni virallinen aihe on ”Seksuaalikasvatuksen kehittäminen lukion 2. luokkalaisten antaman palautteen perusteella”. Yhteistyökumppanina toimii Imatran Yhteislukio ja ohjaajana Jyväskylän Ammattikorkeakoulusta Marjut Katajavuori-Vartiainen. Opinnäytetyö koostuu erilaisista osatavoitteista, jotka yhteen nivottuna muodostavat opinnäytetyön. Tutkimuksessa käytettiin sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä ja otantana toimi Imatran Yhteislukiosta 51 lukion 2. luokkalaista. Pää tavoite on selvittää tarvitaanko seksuaalikasvatukseen muutosta ja millaista sen pitäisi olla. Tutkimus myös testaa työpaja -tyyppisen toiminnan toimivuutta tähän kysymykseen vastaajana. Sivutuotteena opinnäytetyöstä syntyvät myös työpajaa sisällöllisesti tukevat nettisivut (<http://jaanafever.bravehost.com/index.html>), jotka mahdollistavat nuorten itsensä tutustua kansankielisesti seksuaalisuuteen omalla ajallaan, kun se on heille ajankohtaista. Nettisivut pysyvät aihepiiriltään samana ja kouluopetusta täydentävänä, asiallisenä tiedon kanavana myös opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Seksuaalivalistuksella, josta voidaan erityisesti kouluympäristössä käyttää myös nimitystä ”*seksuaaliopetus*”, tarkoitetaan tässä tutkimuksessa erityisesti kouluissa suosittua yksisuuntaista, ammatillista, seksuaalisuusasioista joukkoviestinnällä tapahtuvaa kertomista tietylle joukolle (Nummelin 2000. 30). *Seksuaalikasvatus* sen sijaan pitää sisällään kaikki ne asiat, jotka vaikuttavat nuoren seksuaaliseen käyttäytymiseen, kuten ympäristö, kulttuuri, kaverit, sosialisatio, kotona opitut mallit, media ja koulussa saatu seksuaalivalistus. Sisällöllisesti se on myös laajempi ja opetuksellisenä menetelmänä eroaa seksuaalivalistuksesta niin, että se tähtää

yksilöiden ja yhteisön kokonaisvaltaiseen seksuaaliseen hyvinvointiin ja sen edistämiseen (Emt, 25). *Seksuaalikasvatus* ymmärretään tässä opinnäytetyössä sekä aktiivisena että passiivisena tapahtumana. Tämä tarkoittaa sitä, että aktiivisena tapahtumana voidaan pitää esimerkiksi tietoista hyväksymistä jonkun ihmisen seksuaaliseen suuntautumiseen ja passiivisena taas mm. kavereilta saatuja asenteita ja mielipiteitä tai mediasta, jotka eivät välttämättä ole tietoisia. Hyvään seksuaalikasvatukseen koulun sekä vanhempien osalta kuuluisi myös näiden passiivisten asenteiden julkittaminen ja niiden muuttaminen aktiivisiksi, jolloin muun muassa poikkeavuuksien ja ongelmien hyväksyntä olisi laajempaa ja kokonaisvaltaisempaa.

(Nummelin 2000. 31-33)

Seksuaalinen sosiaalisuus, johon tässä opinnäytetyössä useasti viitataan ja joka on osa alitajuista seksuaalikasvatusta, tarkoittaa kaikkia niitä vuorovaikutusprosesseja ja elämänhistoriaan liittyviä tapahtumia, joiden johdosta tiettyssä ajassa, paikassa ja kulttuurissa elävän yksilön ymmärrys ja kokemus seksuaalisuudesta muovautuu tietynlaiseksi.

(Ronkainen, Pohjolainen & Ruth 1994. 23.)

2 SEKSUAALISUUDEN KEHITYS

Kaikista maapallon eläimistä, ihmisen kehittyminen vauvasta omavaraiseksi aikuiseksi vie kaikkein eniten aikaa. Mitä monimutkaisempi hermosto, sitä pidempi kehitys. Suhteellisen lyhyen elämänsä aikana maapallolla ihminen on kehittänyt hyvin monimuotoisen kulttuurin sivutuotteineen ja kehitykseen on alkanut kuulua monimuotoisempia kehitystehtäviä mitä evoluutio ehkä alun perin on tarkoittanut. Elämänsä eri vaiheissa ihminen kehittyä näkyvimmin fyysiseltä olemukseltaan, mutta oleellisia ovat myös motoriikka, kieli, kognitiiviset taidot, muisti, defenssit, identiteetti ja minäkuva, sosiaaliset taidot sekä seksuaalisuus. Aktiivista tai passiivista, meihin vaikuttavat ympärillämme näkemät ja kokemat asiat. Ihmiset, jotka ovat meille tärkeitä tavalla tai toisella, muokkaavat näkemyksiämme ja jättävät jäljen alitajuntaamme. Länsimaihin, joihin Suomikin kuuluu, muodostunut kulttuuri on yhä enemmän seksuaalisuutta korostava, eikä valistus ja kasvatus olisi yhtä tärkeää ellei vallalla olisi myös vääriä käsityksiä seksuaalisuudesta ja siihen liittyvistä asioista.

Luomakunnan kehittyneimpinä eläiminä meillä on vapaus ja valta muuttaa käsityksiä ja muokata omaa maailmankuvaamme meistä ja muista niiden avulla, jotka asioista tietävät enemmän ja ovat valmiita opettamaan tietonsa eteenpäin.

(Smith, Nolen-Hoeksema, Fredrickson & Loftus 2003. 65-68. Vapaa suomennos)

Toisin kuin yleensä vielä tunnutaan ajateltavan, ihminen on seksuaalinen olento läpi koko elämänsä ajan, ei vain murrosiästä lähtien, vaikka pikkulasten seksuaalisuus pitääkin käsittää ei-eroottisena ja erilaisena kuin aikuisten seksuaalisuus. Lähtösykäys seksuaalisuuteen saadaan jo sikiöaikana kohdussa kun kromosomit ja androgeenihormoni määrittelevät kehittykö sikiöstä poika vai tyttö. Murrosiässä kokoajan taustalla kehittynyt seksuaalisuus herää ja hormonit alkavat hyrrätä niin tyttöillä kuin pojillakin. Identiteettiä etsitään ja uusiin tunteisiin opetellaan suhtautumaan askel kerrallaan. Nuori alkaa pikkuhiljaa näyttää aikuiselta henkisen puolen tullessa vasta vähän myöhemmin. Vaikka myllerryksen voisi kuvitella tämän jälkeen loppuvan, ei seksuaalisuus kuitenkaan ole pysyvä tila, vaan aina epävakaa tilassa oleva, iän ja ympäristön muutoksiin sopeutuva osa persoonallisuuttamme. Toisin kuin nuoret ehkä haluaisivat ajatella, ihmiset eivät lakkaa haluamasta seksiä ja läheisyyttä senkään jälkeen kun eivät enää ole hedelmällisiä. Godsonin (2003) mainitseman Sheffield Instituutin tekemän tutkimuksen mukaan yli viisikymppiset, joilla on säännöllinen seksielämä, ovat passiivisia ikätovereitaan paremmassa kunnossa niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Vaikka ihmiset usein tuntuvat ajattelevan, että ikäihmisiltä seksin kuuluu loppua jossain vaiheessa, jätetään mainitsematta myös seksin moninaisuus: seksielämä voi olla tyydyttävää myös ilman yhdyntää eikä ikä sinänsä estä tätä millään tavalla. Vaikka iän mukana toki tulee asioita, jotka saattavat heikentää kehon toimintoja tai häiritä niitä, jokainen, joka kykenee kiipeämään hengästymättä yhden kerrosvälin rappusia, on kykeneväinen harrastamaan myös seksiä kumppaninsa kanssa. Kun seksuaalisuuden jatkuva luonne tiedostettaisiin myös koulumaailmassa ja luovuttaisiin elämänkaari -ajattelusta, osattaisiin opetus jakaa pidemmälle aikavälille, jolloin asiat kertaantuisivat ja tulisivat esille pitkin matkaa kohti aikuisuutta. Annettu seksuaaliopetus saisi syvemmän merkityksen joka kerta kun asioita otettaisiin esille, jolloin myös opetuksen ”teho” säilyisi pidempään ja palvelisi yksilöä paremmin.

(Smith & kumpp. 2003. 373-376; Apter, Väisälä & Kaimola 2006. 164; Godson 2003. 16-21, 228-233.)

2.1 Seksuaalisuus ja lapsuus

Stenbäckin ja Pautolan vuonna 1952 kirjoittama kirja sanoo lapsen seksuaalisuudesta näin: ”Sukupuolisilla tarpeilla ymmärretään sukupuolielinten toiminnan tarvetta. Normaalisti tätä tarvetta ei esiinny lapsilla. Hormonitutkimus on osoittanut, että tämä tarve herää vasta murrosiässä. Luonnonmukaisesti sukupuolielinten on täten saatava olla ensimmäisen vuosikymmenen aikana täydellisessä levossa. Lapsen täytyy saada olla ympäristössä, jossa hänen sukupuolista luontoaan ei herätetä toimintaan.” (Stenbäck & Pautola 1952, 98-99). Ajateltiin, että ”ei puhuta siitä, niin sitä ei ole”. Lasten ja nuorten seksuaalisuus ajateltiin aikaisemmin joksikin ihmisluonnetta alempiarvoisemmaksi, eläimelliseksi himoksi, johon käytetty energia voitiin kääntää taiteelliseen luomiseen tai muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan, joka hyödyttäisi koko yhteisöä politiikasta kulttuuriin. Vaikka asenteet lasten ja nuorten seksuaalisuutta kohtaan ovat muuttuneet huomattavasti edellistä 1952 -vuoden lainausta sallivampaan ja hyväksyvämpään suuntaan, on lasten seksuaalisuus edelleen pienimuotoinen tabu, vaikka ihmisen kokonaisvaltaista ja jatkuvaa kehitystä tunnetaankin enemmän. Asia tiedostetaan, mutta siitä ei juuri puhuta eikä sitä todellakaan haluta korostaa kasvatuksessa tai käsitellä tietoisesti. Tämän takia useimmat lapset saavat hajanaisia ja epäyhtenäisiä tietoja pitkin elämäänsä seksuaalisuuden merkityksestä, siihen liittyvistä asenteista, lasten saamisesta ja siitä mitä äiti ja isä tekevät makuuhuoneessa suljettujen ovien takana. Kuitenkin jos seksuaalisuuden tosiasioista, tunteista ja kokemuksista puhutaan lapsen ikätasolle sopivalla tavalla jo alusta alkaen, vähennetään seksuaalisuuden dramatiikkaa myös aikuisen osalta ja viestitetään lapselle, että se mitä hän tuntee ei ole rumaa, hävettävää eikä väärää. Jos seksuaalisuus aidosti hyväksyttäisiin osaksi lasta ja siitä puhuttaisiin, vähentäisi se myös perusopetuksen paineita kattaa koko seksuaalisuus ja sen osa-alueet vasta yläasteen aikana.

(Aigner & Centerwall 1999. 116-117)

Lapsuuden seksuaalisuus on jotakin aivan muuta kuin seksuaalisuus aikuisella. Toisin kuin aikuisten seksuaalisuus, lapsen seksuaalisuus toimii yhdessä muun kasvun ja kehityksen lomassa. Se on sisäistä ja ulkoista ihmettelyä, uteliaisuutta, tietojen kokoamista, omaan kehoon tutustumista, läheisyyden opettelua sekä turvan, huolenpidon, lohdun ja mielihyvän kokemuksia. Koska seksuaalisuus on kokonaisuus, se on myös hauskanpitoa, kuten juoksemista alasti mökkipihalla kesäpihalla tai muuta avoimen estotonta leikkiä, suojelun tarvetta ja nautintoa. Parhaimmillaan

seksuaalisuus on positiivinen elämää edistävä mahti myös lapsena, joka pyrkii hyvän tekemisen ja nautinnon tunteiden kautta ihmisten lähentymiseen ja yhteen liittymiseen. Kaikki tietävät kuinka hyvältä aito halaus, kädestä pitäminen tai iltapusu tuntuu vanhempien tai kaverin antamana. Onnistuneeseen seksuaalisuuden henkiseen ja fyysiseen kehitykseen kuuluvat myös negatiivisemmat kokemukset, suuret tunteet, virhearvioinnit, riskialttius, ehkä jännittävät ensikokemukset, mutta myös karvaat pettymykset ja niistä toipumiset. (Apter & kumpp. 2006. 205) Seksuaalisuus on koko elämän kestävä kehitysprosessi, joka muuttuu ihmisen mukana aina hautaan saakka. Aikuisten tekemät päätökset ”säästää lapsi seksuaalisuuden liian aikaiselta heräämiseltä” (vrt. Stenbäck & Pautola, 1952) kostautuu yleensä ennemmin tai myöhemmin terävinä kysymyksinä, joihin on vastattava tavalla tai toisella joka tapauksessa.

2.1.1 Kun aikuisilla menee pupu pöksyyn...

Lasten kokemukset kodissa, vanhempien suhtautuminen seksuaalisuuteen ja se, mitä lapset näkevät ja poimivat ympäristöstään, vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä. Yhtä tärkeää kuin se, että annetaan oikeaa tietoa oikeaan aikaan, on myös se minkä vanhemmat jättävät sanomatta. Sen sijaan, että seksuaalisuutta koskeviin kysymyksiin vastattaisiin asiallisesti, aihetta usein vältellään ja kierrellään. Sanaton viestintä kertoo lapsille salailusta, häpeilystä ja jostakin asiasta, joka saa aikuiset hämilleen. Puhumattomuutta eivät saisi ohjata tabut ja kiellot, vaan kunnioitus lasta kohtaan. On oikein olla ennakkoluuloton ja avoin, mutta on myös tärkeää selittää lapselle, ettei aina ole soveliaista sanoa mitä tahansa missä tahansa. Esimerkiksi seksuaalisuuden koskemattomuuden rajat (ks. liite 1) tulisi kaikkien tietää. Olisi hyvä pyrkiä kultaiseen keskitiehen. Jos emme valista lapsia ollenkaan ja oletamme ”luonnon ajavan tikanpojan puuhun”, toimimme aivan päinvastoin kuin haluaisimme: sen sijaan, että suojelemme heitä ja antaisimme heille käyttökelpoiset välineet yhteiskunnan ”pornoistumista” vastaan (ks. Pasanen, J. 5/07. s. 10-13), altistamme heidät median kaupalliselle seksille ja sen antamalle kuvalle seksuaalisuudesta sekä sen ilmenemisestä. ”Jos kukaan ei sano, että porno on väärin, se on varmaan oikein.” Tiedon puute on sekä tytöillä että pojilla paras kasvualusta kaupalliselle seksille sekä sen luomille väärille käsityksille. Vanhempina tiedämme paremmin ja on meidän velvollisuutemme varmistaa, että tieto kulkee eteenpäin myös nuorille.

(Apter & kumpp. 2006. 19-23, 129, 138-139)

Suurin osa oppimisesta on epäsuoraa, osaksi sattuman ja reaktioiden tuottamaa. Vanhempien tapa käsitellä fyysisesti lastaan ja ne reaktiot, joilla he vastaavat seksuaalisesti katsottaviin asioihin, joko hyväksyvästi tai kieltäen, muovaavat lapsen kokemusmaailmaa ja ovat perusta koko elämän ajan kehittyvälle seksuaalisuudelle. Seksuaalisuus koostuu paitsi yksilön fyysisistä ominaisuuksista myös asenteista ja moraalista. Seksuaalisuuteen liittyvä etiikka ja moraalit juontavat juurensa suurimmaksi osaksi kirkon ja uskonnon asenteista, joskin niiden alkuperä ja suora vaikutus on länsimaisessa yhteiskunnassa hämärtyneet enemmän ja enemmän. Sexpo-säätiön sivuilla olevasta ”seksin historia” -sivusta (liite 2) näkee kuinka suomalainen yhteiskunta on muuttunut asenteiltaan ja käsityksiltään varsinkin viimeisten kymmenen vuoden aikana. Esimerkiksi Stenbäckin ja Pautolan (1952) kirjassa näkyy henkisiin tavoitteisiin pyrkimisen tärkeyden ja seksuaalisuhteista pidättäytymisen korostaminen: ”...nuoruuden vapaat suhteet useimmiten sulkevat korkeamman hengenelämän kanavat. Hehkua halu ja into taistella totuuden, oikeamielisyyden ja hyvyyden puolesta sammuu.”(Stenbäck & Pautola 1952, 197) Seksuaalisesti aktiivisia miehiä ja naisia katsottiin yhteisöissä karsaasti näiden valitessa maalliset himot taivaallisten, korkeampien tavoitteiden sijaan. Nykyaikana uskonnon vaikutuksen heikennettyä ovat asenteet ja käsitykset seksuaalisuudesta ja sen moninaisuudesta avoimemmat kuin koskaan aiemmin. Naiset saavat tehdä työtä, saarnata kirkoissa, käyttää housuja eikä avioero ole enää kielletty. Androgynisyys on yksi sukupuoliroolin ilmentymä ja on yksi oivallisimmista esimerkeistä siitä, kuinka asenteet ovat muuttuneet hyväksyvämmiksi: nainen voi olla naisellinen myös kravattissa tai puvussa, mies ei menetä maskuliinisuuttaan käydessään manikyörissä tai ostaessaan ihonhoitotuotteita. Mies- ja naismallien vaihteluun on olemassa monia syitä, mutta oleellisinta on tietää, että suurin osa niistä opitaan tarkkailemalla ympäristöä (sosialisaatio) ja että ympäristö, tässä tapauksessa aikuiset, olettavat pojilla ja tytöillä alitajuisesti olevan tiettyjä stereotypisia ominaisuuksia (vrt. pojat aggressiivisia >> tytöt kilttejä ja puheliaita). Lapsi näkee ympäristössään myös muita kuin vain selkeitä fyysisiä eroja naisten ja miesten välillä. Miehillä ja naisilla on erilaisia ominaisuuksia, he suhtautuvat asioihin eri tavalla, puhuvat, liikkuvat ja kohtelevat lapsia eri tavalla. Aikuiset eivät aina muista, että myös sillä on merkitystä mitä ei sanota ääneen, mutta annetaan ymmärtää muilla tavoin. Lapsi oppii sen mikä on ”rumaa” tai ”hienoa”, hyväksyttävää tai kiellettyä katsoessaan vanhempiaan ja kuinka nämä reagoivat esimerkiksi joihinkin ruumiin toimintoihin tai kuinka

ylipäättään suhtautuvat lapseen ja muihin ihmisiin. Kannattaa muistaa, että mikäli puhuttu informaatio on sanattoman viestinnän kanssa ristiriidassa, sanaton viestintä on se, joka menee paremmin perille niin lapsilla kuin nuorilla.

(Apter & kumpp. 2006. 12, 108-109; Ronkainen & kumpp. 2006. 22-23)

Seksuaalisuuteen liittyy vahvasti yksilön identiteetti. Sukupuoli-identiteettiä kokeillaan ja vahvistetaan usein päiväkodissa lasten kesken olemalla vahvasti lojaaleja omaa sukupuolta kohtaan. Tämä ilmenee esimerkiksi ”tyhmät tytöt - tyhmät pojat” -leikkinä. Roolien kokeilu on kyllä tarpeellista, mutta aikuisen tulisi muistaa, että lapsen leikkinä osoittama halveksunta kätkee aina toiveita tai tarkoituksia. Sillä hetkellä harmitonta asiaa voi päiväkodin työntekijänainen esimerkiksi huomaamattaan vahvistaa tyttöjen puolesta poikia vastaan sanomalla: ”Miehet ovat sellaisia, tehdään me jotain järkevämpää”. Työntekijä ei ehkä huomaa, miten houkuttelevasti tytöt käyttäytyvät ja miten he kerta kerran jälkeen juoksevat takaisin kiusoittelemaan poikia. *Seksuaalinen sosialisatio* on olemassa kokoajan. Lapset oppivat seksuaalisuuteen liittyvät arvot, asenteet, normit ja käyttäytymisen aikuisilta, vanhemmilta lapsilta ja ikätovereiltaan. Esimerkiksi yläasteella olisi tärkeää muistaa mainita, ettei ihmisiä aina voi mustavalkoisesti jakaa vain miehiin ja naisiin ulkoisen habituksensa perusteella (vaikka koulussa näin tehdäänkin). Olisi hyvä mainita, että esimerkiksi joskus sikiöaikana voi hormonituotannossa tapahtua häiriö, jolloin kehitys voi aivoissa ja fysiologiassa mennä eri suuntiin. Aivot voivat ajatella kuin tyttö, mutta fyysisiltä ominaisuuksiltaan henkilö voi vastata käsitystämme pojasta tai päinvastoin. Tällöin henkilöstä voi kehittyä transsukupuolinen (ks. Setan internetsivut, ”Meitä on moneksi”), joka psyykkisesti tuntee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja voi kokea suurtakin ristiriitaa henkisen identiteettinsä, fyysisen kasvatuksensa ja ulkopuolisten oletuksen välillä. Nykyaikana kuitenkin androgyyninen identiteetti ja ulkoinen olemus niin miehillä kuin naisilla on hyvinkin yleistä ja hyväksyttävää. (Smith & kumpp. 2003, 65-68.). Esimerkiksi Kontulan ja Meriläisen (1988) tutkimuksessa paljastui, että noin kolmasosa nuorista tunti pelkoa omasta seksuaalisuudestaan tai sen poikkeavuudesta. Tämä paljastaa, että käsitykset hyväksyttävästä seksuaalisuudesta ovat melko puutteellisia ja rajoittuneita. Kun eri mahdollisuuksista ei keskustella avoimesti, voi nuori luulla hyvinkin tavallisia ja harmittomia mieltymyksiä poikkeaviksi (Kontula & Meriläinen 1988. 76). Aikuisten osalta kaikkein vaikein tasapainoilu onkin käyttäytymiseen puuttumisen ja rauhaan jättämisen välillä, joka tekee kasvatuksen haasteelliseksi kenelle tahansa. Tasa-

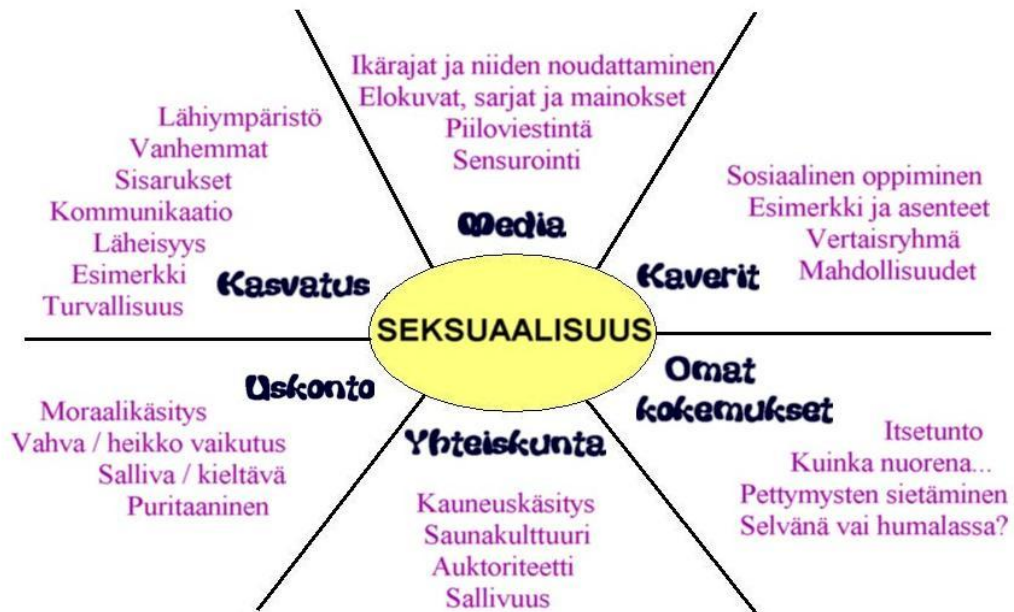
arvoisuus voi olla vaikea saavuttaa nopeasti, mutta tietoisilla valinnoilla ei siihen voi olla vaikuttamatta. Seksuaalisuus on yhtä paljon sanoja, mielikuvitusta, rituaaleja ja fantasiaa kuin fyysistä toimintaa: se tapa, jolla seksuaalisuutta ajatellaan, vaikuttaa tapaan jolla se eletään. Antamalla lapselle mahdollisuuden itse määritellä sen kuinka itsensä kantaa ja minkälaisia asioita identiteettiinsä hyväksyy, laajentaa sukupuolirooleja ja poistaa stereotyyppioita hitaasti, mutta varmasti. Vasta nyt uskallamme myöntää, että lapset todella ovat seksuaalisia olentoja ja että lasten seksuaaliset tarpeet ovat tärkeitä. Puhumme edes vähän avoimemmin siitä, minkä tiedemiehet ovat tienneet jo kauan: jokaisella lapsella on myös sukupuolivietti.

(Aigner & Centerwall 1999. 8, 16-17, 117, 128-129; Ronkainen & kumpp. 1994. 24).

2.1.2 Seksuaalisuuden osa-alueet

Seksuaalisuudesta helposti puhutaan ikään kuin se olisi jokin yksittäinen ihmisen osa-alue, jota voidaan opettaa kouluissa erillisenä oppiaineena ja joka alkaa vasta murrosiässä. Seksuaalisuus ei ole vain tekoja ja tekemistä. Niin lapsen, nuoren kuin aikuisenkin seksuaalisuus on voima, jonka kautta yksilö tavoittelee oman kehon mielihyvää ja ihmissuhteessa lähentymistä. Joskin eri aikoina eri tavoin, niin kehityksellisesti kuin kulttuurisestikin, mikä kulloinkin on sallittua. Enää emme puhu synnistä ja rangaistuksista, vaan korostamme rakkautta ja nautintoa. Kuvio 1 sivulla 13 kuvaa seksuaalisuuden luonnetta linkittymällä elämän eri osa-alueisiin.

(Apter & kumpp. 2006. 205-225; Aigner & Centerwall 1999. 16.)

KUVIO 1. Seksuaalisuuden linkittyminen ihmisen elämän eri osa-alueisiin Greenbergiä (1993; kuvio 2) sekä Ronkaisen, Pohjolaian & Ruth:n (1994) teosta mukailleen.

Kuten myöhemmin luvussa 2.2 huomataan, seksuaalinen kehitys tapahtuu portaittain yksilön psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen kehityksen osina ja rinnalla. Pötsönen (1998) viittaa väitöskirjassaan Greenbergin 1993 tekemään neljäosaiseen jaotteluun seksuaalisuuden osa-alueista (kuvio 2), jossa osa-alueina ovat kulttuuri, eettisyys, psyyke sekä aikaisemmin seksuaalisuuden ainoaksi ilmentymäksi katsottu osa: biologia. *Biologinen* seksuaalisuus sisältää fyysisen ulkomuodon, seksuaalisiin ärsykkeisiin reagoimisen, kasvun, kehityksen sekä mm. hedelmällisyyden kontrolloinnin. *Psyykkiseen* puoleen kuuluvat mm. itseemme ja muihin kohdistamamme asenteet. Tähän kuuluvat myös opitut asiat, kuten syntymästä lähtien ympäristöltä saadut vinkit ja vihjeet oikeasta ja väärästä, sekä epänormaalista seksuaalisuudesta tai tunteista, joita ei muille saa kertoa ja joita ympäristö ei hyväksy. *Eettinen* puoli seksuaalisuudesta käsittää sen kuinka kohtelemme toisia ja mitkä asiat vaikuttavat tekoihimme, kuten maailmankuva, uskonnollisuus tai ihmiskäsitys. Neljänteen osa-alueeseen, *kulttuuriin* kuuluvat yhteiskunnassa vallitsevat ajatukset ja toimintamallit. Kulttuurista ennalta-arvaamattoman osa-alueen seksuaalisuuden kehityksessä tekee sen kontrolloimattomuus. Tämän hetken suurimpia tiedonlähteitä ovat muun muassa joukkotiedotusvälineet (media, internet, lehdet jne.), elokuvat, sosiaaliset instituutiot (perhe, kirkko, koulu, auktoriteetit) sekä ihmisten väliset suhteet

niiden erilaisissa muodoissaan. Tuntuukin, että koulukirjoja ja opetusta paljon enemmän nuorten kuvaan esimerkiksi homoseksuaalisuudesta vaikuttavat median esittämät keskustelutavat ja niistä luodut mielikuvat. Aina eivät siis koulukirjojen ja opettajien tarjoamat yksioikoiset ja lyhyet vastaukset anna kaivattua vastausta median tarjoamaan vaihtoehtoon. Esimerkiksi Erwin (2005) mainitsee kirjassaan, että tutkimuksissa on todettu mainoksissa näkyvien kauniina, viehättävinä, feminiinisinä ja seksikkäinä kuvattujen naisten näkeminen voi aiheuttaa naisilla tyytymättömyyttä omaan ulkonäköönsä. Voi vain kuvitella minkälainen vaikutus tällaisilla mainoksilla on jo valmiiksi omasta ruumiinkuvastaan epävarmoihin nuoriin.

(Apter & kumpp. 2006. 205; Erwin 2005. 35; Lehtonen 2003. 186; Pötsönen 1998. 14-19)

<p style="text-align: center;">Kulttuurinen</p> <ul style="list-style-type: none"> - perhe, naapurit, ikätoverit - asuinalue, koulu - seurustelu, avioliitto - lait, tavat - joukkotiedostusvälineet - mainonta 	<p style="text-align: center;">Eettinen</p> <ul style="list-style-type: none"> - ihanteet - uskonnolliset uskomukset - mielipiteet moraalista ja toiminnasta - arvot
<p style="text-align: center;">Biologinen</p> <ul style="list-style-type: none"> - lisääntyminen - hedelmällisyyden kontrollointi - seksuaalinen kiihottuminen - kasvu ja kehittyminen - fyysiset syklit ja muutokset - fyysinen olemus 	<p style="text-align: center;">Psyykinen</p> <ul style="list-style-type: none"> - tunteet - kokemukset - käsitys omasta itsestä - motivaatio - opitut asenteet - opittu käyttäytyminen

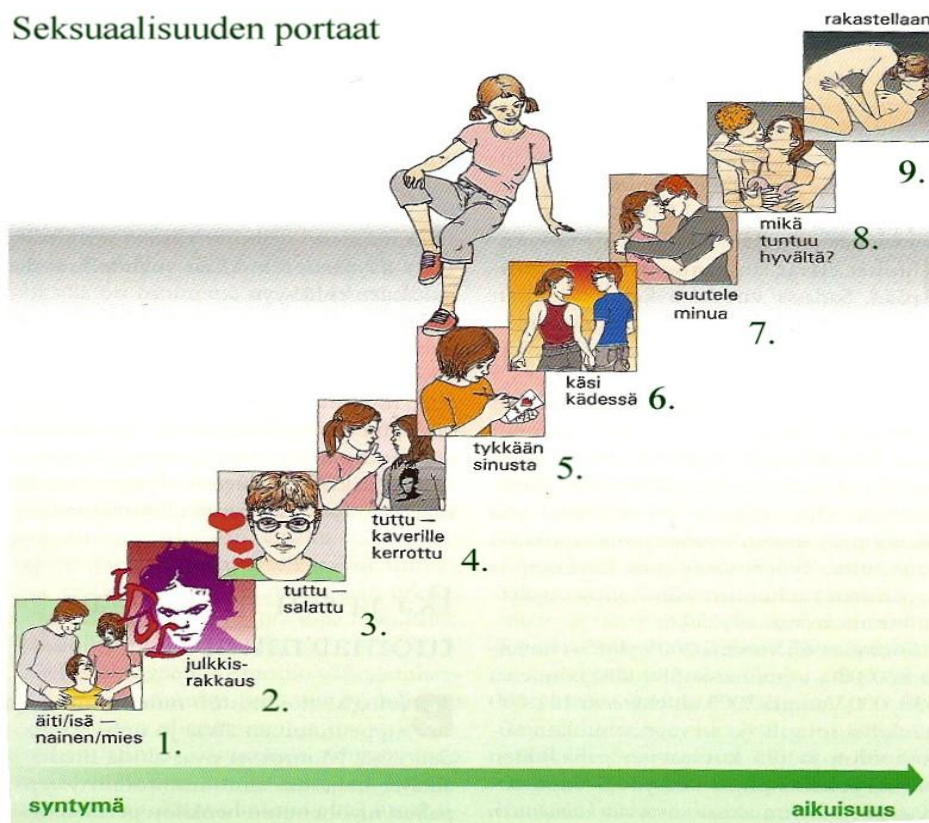
KUVIO 2. Seksuaalisuuden neljä osa-aluetta Greenbergin (1993) mukaan viitattu Pötsösen (1998) väitöskirjasta.

2.2 Seksuaalisuuden kehittyminen seksuaalisuuden portaita mukailten

Murrosikäinen nuori elää hyvin nopeaa aikaa. Muutaman vuoden sisään hän saavuttaa sukukypsyyden, ryhtyy seurustelemaan ja muuttavat sukupuoliasioita koskevia käsityksiään. Kaikki murrosikäiset eivät kuitenkaan kehity samaa tahtia ja suuret kehityserot johtavat väistämättä tiettyyn eriarvoisuuteen nuorten välillä. Nopeammin

kehittyvät ja sosiaalisesti kyvykkäämmät nuoret ovat muita suositumpia ja he myös saavuttavat nopeammin joitakin aikuisuuden tunnusmerkkejä. On ensiarvoisen tärkeää, että nuori rauhassa malttaa kypsyä omaan tahtiinsa, hankkia tietoa, tutustua omaan muuttuvaan kehoonsa ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Seksuaalisuuteen liittyviä asioita prosessoidaan koko lapsuuden ja nuoruuden ajan. Muun muassa luonnolliset kehityskaudet tuovat mukanaan ”herkkiä” kausia, jolloin tietyt seksuaalisuuden kysymykset ovat kiinnostavimmillaan.

(Kontula & Meriläinen 1988. 124-125; Kontula, Cacciatore & kumpp. 2001. 8, 100-101.)

KUVA 1. Seksuaalisuuden portaat. Apter & kumpp. 2006.

Korteniemi-Poikela ja Cacciatore (2000) ovat tutkineet paljon seksuaalisuutta ja päätyneet 9- portaittaiseen kehitykseen (kuva 1). Muun muassa väestöliiton nettisivuilta löytyvä 9-portainen kehityskulku käsittää tunteiden, järjen ja biologian kehityksen läpi ihmisen elämän, joskin keskittyen enemmän teini-ikään kuin esimerkiksi vanhuuteen. Ihminen voi eri osa-alueilla olla eri portaalla, mutta pääasia on, että hän käy jokaisella. Jokaisella portaalla on oma kehityshaasteensa ja tehtävänsä opettaa jotain uutta. Portaita voi jäädä väliin, niiden yli voidaan hyppiä, niille voidaan

palata ja kaikki tämä on normaalia. Ihminen on aikuinen usein vasta 20 -ikävuoden jälkeen. Kuitenkin moni nuori hyppää liian monen kehitysvaiheen ja portaan yli kuvitellen tämän kuuluvan asiaan. He uskovat seksuaalisen nautinnon tulevan heti kun uskaltaa hankkia kokemuksia. Tämä tie voi olla kivikkoisen ja riskintäyteinen, mutta yllättävän moni silti luotsaa itsensä aikuisuuteen ilman suurempia karilleajoja sekä mahdollisesti palaa aiemmin välistä jääneelle portaalle.

(Kontula, Cacciatore & kumpp. 2001. 101; Väestöliitto 2007)

Vaikka portaat helposti yksinkertaistavat seksuaalisuuden kehitystä, antavat ne hyvän kuvan siitä myllerryksestä, jonka nykyajan nuoret käyvät läpi suhteellisen lyhyessä ajassa. Pienelle lapselle isän ja äidin (tai muiden läheisten aikuisten) antama esimerkki on erittäin tärkeä, mutta mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa, sitä enemmän alkavat vaikuttaa myös muut sosiaaliset tekijät, kuten median antama kuva ihannenaisestä ja -miehestä sekä kavereiden luomat mielikuvat ja hyväksytyt toimintamallit alkavissa seurustelusuhteissa, ”tykkäämisissä” ja niiden ilmaisuissa. On sanomattakin selvää, että vaikka heterosuhteiden lisäksi tiedostetaan homo- ja lesbosuuntaumisten olemassa olo, vanhemmat alitajuisesti ja tiedostamattaan kannustavat lastaan stereotyyppiseen sukupuoli-identiteettiin ja käyttäytymiseen asenteillaan ja konsepteillaan ”naisesta” ja ”miehestä”. Vaikka luokittelulta ei kykene kukaan vanhempi täysin välttymään, pitäisi kasvatuksessa ja yhteiskunnassa yleisesti pyrkiä tasa-arvoistamaan eri sukupuolten välisiä eroja mm. välttämällä puhumista ”naisten ja miesten töistä” sekä tarjoamalla samanlaiset liikuntamahdollisuudet niin tytöille kuin pojillekin. Ei suinkaan pelkkää voimistelua tytöille ja jalkapalloa pojille. Seksuaalisuus ja sukupuolisuus ovat konstruktioita, jotka pysyvät yhdessä ihmisten vuorovaikutuksen pitelemänä. Tekoon, tilanteeseen tai ihmiseen liitetty sukupuoli saatetaan kulttuurista riippuen seksualisoida tai päinvastoin. Tämä näkyy mm. kouluissa, joissa opettajat usein helposti kuvaavat tyttöjä siroiksi, kilteiksi ja ahkeriksi, ja poikia taas aktiiviksi toimijoiksi, huonoiksi kuuntelijoiksi, käytännön ihmisiksi ja leikeiltään rajuiksi. Vaikka nyky-yhteiskunta tarjoaa loistavat puitteet sukupuoliroolien vähittäiseen tasapäistämiseen, kuvastaa nopea vilkaisu kauppojen lastenvaateosastoiden väriskaala asian oikeaa tilaa: tytöille vaatteista löytyy vain punaista ja vaaleanpunaista väriä. Pojille tietenkin vain sinistä, satunnaisesti ehkä vihreää, jos mallisto on oikein laaja. Miksi tasapäistävää väritystä löytyy vaatteista vasta vanhempana? Olemmeko todella niin riippuvaisia vanhoista käsityksistä, että olisi huono asia pukea poika keltaiseen? Mikä olisi pahinta mitä voisi sattua: eivätkö muut aikuiset tietäisikään kutsuako lasta

Sakuksi vai Satuksi, jos puet parivuotiaalle violetin paidan? Eikö pikkupoika todella voi vieläkään olla ”poikamainen” tai ”maskuliininen” ilman tummaa, aggressiivista ja dominoivaa väriä vaatteissaan tai tyttö sievä ja ”tyttömäinen” ruskeissa housuissa? (Apter & kumpp. 2006. 205-214; Lehtonen 2003. 27, 240-241; Väestöliitto 2007)

Ensimmäisellä portaalla ollessaan, pieni lapsi tutkiskelee itseään ja hyväksyy itsensä sellaisena kuin on, hän samalla myös rakentaa tiedostamattaan perustaa omalle identiteetilleen. Hän alkaa huomata ympärillään erilaisia ihmisiä vielä kuitenkin heitä arvottamatta toisiaan joko paremmiksi tai huonommiksi. Vielä ilman aikuisten ennakkoluuloja, oletuksia ja stereotyyppien vaikutuksia pieni lapsi voi kysyä suoraan esimerkiksi ihmisen ihon väristä tai vammaisuudesta ja yleensä saatuaan asiallisen vastauksen, on tämän jälkeen asian kanssa sinut. Vanhemmat opettavat lapselleen sosiaalisia normeja muun muassa kehoituksilla: ”Ei ole soveliasta kosketella itseään muiden läsnä ollessa, huudella rumia sanoja tai vilautella intiimipaikkoja julkisesti. Vammaisuudesta on teeskenneltävä, ettei sitä edes huomaa ja ihon väristä tai alkuperäisestä kansallisuudesta ei sovi edes kysyä.” Tässä vaiheessa lapsi rakentaa mielikuvaansa perusturvallisuudesta, hän kaipaa hellyyttä ja läheisyyttä. Tämä on geneettistä koodia lukuun ottamatta kehittyvän lapsen perusta tulevalle seksuaalisuudelleen. Ensimmäisellä seksuaalisen kehityksen portaalla pitkin matkaa lapselle (11-vuotiaaksi asti) kehittyi mielikuva itsestään osana muuta yhteiskuntaa ja ihmisiä, identiteetti, jota hän seuraavan kerran arvioi kriittisemmin murrosiässä, vaikka kehitystä ja muovautumista tapahtuu pitkin matkaa aina kuolemaan saakka. Lapsuutta seuraava murrosikä on herkistymisen aikaa, johon kuuluvat portaat 2. - 8. Murrosikä on ohimenevä vaihe, eräänlainen kasvuspurtti lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoret saavuttavat silloin fyysisen sukukypsyytensä, mutta mieli tulee yleensä vasta myöhemmin. Portaat 2.-8. sijoittuvat koulumaailmassa keskimäärin ala-asteen lopun (11v.) ja täysi-ikäisyyden (18v.) välille, kukin yksilö omaan tahtiinsa. Tähän kohtaan sijoittuu myös kouluissa annettu *seksuaalivalistus*, johon palataan myöhemmin. Portaittaisessa kehityksessä viimeinen, eli vasta 9. porras on rohkaistumista, rakastelua ja yhdyntää. Useimmiten 9. porras saavutetaan vasta 20 -ikävuoden jälkeen. (Apter & kumpp. 2006. 210-212; Väestöliitto 2007)

1. porras: Ensimmäisellä portaalla lapsi on utelias. Hän on luonnostaan ylpeä ruumiistaan, sen joka ulokkeesta. Hän voi juosta ympäri pihaa ilkosillaan tuntematta siitä sen kummempaa häpeää. Häpeä on jotain, jonka aikuiset istuttavat lapsen tämän

varhaisen kehityksen aikana. Pieni lapsi ei arvota ihmisiä heidän seksuaalisen suuntautumisensa, ihonvärinsä tai vammaisuutensa mukaan. Nämä asenteet tulevat aikuisilta ja ne opitaan yleensä enemmän tai vähemmän huomaamatta.

(ks. Kontula 1991. 55-57).

2. porras: Idolirakkaus - Nuori haaveilee yleensä julkisuuden henkilöstä. Tällä portaalla tehtävänä on opetella kokemaan ja sietämään ihastumisesta ja rakastumisesta johtuvaa kaipuuta ja muita tunteita haaveilemalla.

3. porras: Tuttu salattu - Nuori voi ihastua johonkin tuttuun lähipiiristä. Kyse voi olla kirjastonhoitajasta, opettajasta tai valmentajasta. Ihastumista ei kerrota kenellekään, vaan asiasta haaveillaan yksin. Kohteita voi olla useita peräkkäin ja moni homoseksuaali viipyy tällä portaalla heteroa pidempään yhteiskunnan luomien asenteiden ja oletuksien takia. Tällä portaalla opetellaan sietämään lähellä olevaan ihmiseen kohdistuvia ihastumisen tunteita.

4. porras: Tuttu, kaverille kerrottu - Ihminen opettelee hyvän ystävyuden taitoja myöhempiä seurustelu- ja parisuhdetaitojen pohjalle sekä kuuntelemalla kavereiden ihastumisia sekä kertomalla omista ihastumisistaan. Tässä vaiheessa oleellista on luottamuksen säilyttäminen ja uskallus omista tunteista kertomiseen.

5. porras: Tykkään susta - Harjoitellaan tunteiden ilmaisua ihastuksen kohteelle sekä selviytymisen keinoja vastoinkäymisistä kuten torjunnasta tai jos itse joutuu lopettamaan suhteen. Usein seurustelu lähtee liikkeelle ystävyydestä. ”Suhteet” voivat päättyä tunnin, kahden, viikon tai kuukauden kuluttua.

6. porras: Käsi kädessä - Seurustelu näkyy muulle maailmalle. Saatetaan kokea kiihottumista, mutta vielä fantasian tasolla. Nuori antaa ja saa rakkautta osakseen. Yleensä näissä kohdatut pettymyksen tunteet ovat voimakkaita ja jokaisella pitäisi olla jokin keino purkaa ja käsitellä niitä. Tällä portaalla harjoitellaan ymmärtämään toista ihmistä suhteessa itseensä. Tämä porras vaikuttaa kaikkiin tuleviin seurustelu- ja parisuhteisiin.

7. porras: Suudellen - Enää ei seurata vain omia reaktioita, vaan ollaan aidosti kiinnostuneita myös opettelemaan tuntemaan toinen ihminen. Kiihottuminen voi tuntua sukuelimissä, mutta omiin intiimipaikkoihin koskettaminen tuntuu vielä liian läheiseltä. Tässä opetellaan ilmaisemaan rakkautta suutelemalla ja ymmärtämään kiihottumisen tunne normaaliksi ja terveeksi asiaksi myös toisen osapuolen kannalta.

8. porras: Mikä tuntuu hyvältä? - Opetellaan tuntemaan toisen kehoa suuremmassa mittakaavassa. Annetaan ja otetaan vastaan hellyyttä ja nautintoa. Aikuisilla tätä

vastaa esileikki. Omaa, alastonta kehoa saatetaan hävetä sammuttamalla valot tai estää toista näkemästä suoraan intiimipaikkoja peittelemällä. Tärkeintä on, ettei kumpikaan osapuoli tule loukatuksi ja säilyttää itsemääräämisoikeutensa opettelun jokaisessa vaiheessa.

(Väestöliitto 2007)

9. ja viimeinen porras on rohkaistumista, rakastelua ja yhdyntää. Tässä kohdin nuori uskaltaa nauttia toisen ihmisen läheisyydestä, rakkaudesta ja hellyydestä. Ei pelota eikä epäilytä, vaan on selkeä käsitys siitä mitä haluaa. On myös hallittava tarpeelliset taidot raskauden ja seksitautien ehkäisyyn. On ymmärrettävä, että ensimmäinen seksikokemus harvoin on orgasmiin asti vievä kokemus, vaan erehdyksiä sattuu ja kommelluksia tapahtuu. Silloin näille on osattava nauraa ja hyväksyä ne inhimillisinä. Kehitystä ja muovautumista tapahtuu vielä tämän jälkeenkin, mutta eri tavalla kuin murrosikäisillä nuorilla. Asenteet saattavat joko tiukentua tai löystyä, kokemuksista opitaan ja ikä tekee tehtävänsä. Elämän tilanteet muuttuvat, saattaa syntyä lapsia joko suunnitellusti tai vahingossa. Ihminen vanhenee ja seksuaalisuus sen mukana. Seksuaalisuus on prosessi, jossa murrosikä on vain yksi vaihe muiden joukossa, joskin hyvin tärkeä sellainen.

(Väestöliitto 2007)

Seksuaalisuuden portaat ovat toteutuessaan tässä järjestyksessä ideaalinen kehitysprosessi, jonka jokainen askelma on tärkeä. Liian monen yli hyppääminen saattaa tarkoittaa liian varhaista aikuistumista. Omaa järjellistä ja biologista kehitystä ei voi muuttaa, eikä tunteiden kehittymistä ja hallintaan oppimista voi nopeuttaa. Niihin voi kuitenkin vaikuttaa estävästi tai jopa vahingollisesti. (Väestöliitto 2007). Huono itsetunto, rakkauden ja hellyyden puute sekä seksuaaliset loukkaukset voivat johtaa hyvin varhaisiin ja riskialttiisiin seksuaalielämän kokeiluihin. Hyvin helposti saatetaan sammuttaa luontaista pelkoa ja epävarmuutta alkoholilla tai ajatuksella, ettei itsellä ole mitään väliä. Humalakäyttö kertoo ihmisen tarpeesta irtautua tilapäisesti rationaalisesta elämän kontrollista myös teini-ikäisillä. Humalan avulla ihminen löysää yleensä sosiaalista moraaliaan: hän voi tehdä seksuaalisia aloitteita, jotka muuten jäisivät tulematta ilmi (Haavio-Mannila & Kontula 2001, 80). Yhdyntänyt tytöt kokevat keskimäärin 17-vuoden ja pojat 18-vuoden iässä. Seksuaaliset loukkaukset voivat kuitenkin pysäyttää tai johtaa paradoksaaliin trauman työstämiseen sitä toistamalla - uhmakkaasti tai periksi antamalla sellaiselle, joka koetaan omaksi

kohtaloksi. (Apter & kumpp. 2006. 206-208). Erilaisten seksiin, läheisyyteen ja intiimiyteen liittyviin sosialisatiokokemusten kautta opimme mitä seksi on, mitä sen tulisi mielestämme olla, mikä on oikea seksuaalisuuden toteuttamistapa, millainen on oikea partneri, mikä on sukupuolisuuden arvo, millainen on sukupuolimoraali, millaisista asennoista ja mitä koskettelemalla seksuaalisuudesta saa nauttia ja pitäisikö seksuaalisuudesta ylipäättään nauttia.

(Ronkainen & kumpp. 1994. 24-25.)

2.3 Seksuaalisuus jatkuvasti kasvatuksen kohteena

Lapsella ja nuorella on jo varhain joko tietoja tai luuloja sukupuoliasioista. Juuri luulot saavat helposti aikaan ahdistavia ajatuksia, epäluuloja seksiasioita kohtaan ja suoranaista pelkoa naisen ja miehen välistä tai ylipäättään intiimiä kanssakäymistä kohtaan. Tieto ei lisää kokeilun halua, kuten yleensä luullaan. Asiallisesti annettu tieto vapauttaa päinvastoin ajattelemaan asioita ”teoreettisemmin”. Oikein toteutetulla sukupuolikasvatuksella voidaan vähentää ei-toivottuja raskauksia sekä sukupuolitautilartuntoja. (Kontula 1991. 53-54) Seksuaalikasvatuksen toteuttamisessa ja antamisessa on tällä hetkellä ongelmana se, että tuskin kukaan aikuinen on itse saanut jatkuvaa, ikään sopivaa, riittävää ja asiallista seksuaalikasvatusta. Kun lapset sitten joka hetki poimivat ympäriltään asenteita ja tietoja, toimii jokainen aikuinen osaltaan seksuaalikasvattajana. Seksuaalikasvatuksen antaminen ei ole kaikille luonnostaan helppoa, mutta nykyään esteenä ei ainakaan ole materiaalin tai kouluttautumistilaisuuksien puute. Jokainen seksuaalisuudesta nuorille puhuva tarvitsee koulutusta ja opastusta kyetäkseen pitämään oman seksuaalisuutensa tai siihen liittyvät asenteensa kasvatustilanteen ulkopuolella. Nuoret saattavat esimerkiksi kysyä henkilökoh-
taisuuksia, mutta yleensä toivovat saavansa vastauksen yleisellä tasolla. On normaalia, että nuori, joka itse paraikaa pohtii ja miettii oma seksuaalisuuttaan, miettii myös ympärillä olevien aikuisten (kuten opettajien) suuntautumista.

(Apter & kumpp. 2006. 205; Kontula, Cacciatore & kumpp. 2001. 100; Lehtonen 2003. 105-111)

Ne merkitykset ja ominaisuudet, joiden pohjalta aikuiset erilaista seksuaalikasvatusta lapsille ja nuorille antavat, eivät ole muuttumattomia. Käyttäytymismallit, joista selviää kuinka missäkin tilanteessa on sopivaa käyttäytyä tai minkälaiset tilanteet koetaan länsimaissa seksuaalisesti värittyneiksi, ovat opittuja. Esimerkiksi kulttuurissa tai sukupolvessa, jossa naisen nautinnon ajatellaan tulevan äitiydestä, ei vaimo

havahdu kapinoimaan aviosänkynsä ilottomuutta, koska sellaistaahan sen pitäisikin hänen käsityksensä mukaan ollakin! (Ronkainen & kumpp. 1994, 36). Esimerkiksi toiminnot ja käyttäytymisjaksot, jotka johtavat orgasmiin, eivät ole fysiologian tai luonnon pakottamia. Seksuaalisen kiihottumisen kokeminen on opittu prosessi aivan kuten orgasmin saaminenkin. Tämän huomaa erityisesti siitä, kuinka naisten seksuaalisuutta kirjallisuudessa kuvataan ja naisen seksuaalisuutta on eri aikakausina ollut sallittua ilmentää. Esimerkiksi Stenbäckin ja Pautolan vuoden 1952 kirjassa naisen seksuaalisuudesta puhutaan näin: ”Tytön sukupuolinen suhtautuminen on perusluonteeltaan passiivista. Mieskin pitää kovin näkyvää oma-aloitteisuutta naisen puolelta epänaiseellisenä. Tyttö ei samassa määrin kuin poika nauti yhtymisen tuottamasta tunteesta. Normaalisissa tapauksissa varsinainen sukupuolinen tarve pysyy uinuvana avioliittoon saakka.” (Stenbäck & Pautola 1952. 162-184). Kun käsitykset ovat kirkon vallan myötä heikentyneet, avartuneet ja menetelmät syntyvyyden hallitsemiseen ovat lääketieteen kehityksen ansiosta parantuneet (e-pillerit, kondomit), ovat nuorempaan sukupolveen syntyneet naiset kyenneet nauttimaan seksuaalisuudestaan paremmin ja vapaammin kuin aikaisemmat sukupolvet. Ronkaisen (1994) mainitsemassa Walter Friedrichin 1989 tekemässä tutkimuksessa, jossa hän vertaili kahta naissukupolvea, selvisi nuorten naisten saavan useammin ja säännöllisemmin orgasmeja. He olivat alkaneet nauttia sukupuolisuudestaan aikaisemmin ja kokivat moninkertaisia orgasmeja. Nuoremmat naiset olivat myös aloittaneet sukupuolisuhteen aikaisemmin, he masturboivat useammin, käyttivät vaihtelevampaa seksuaalitekniikkaa ja kertoivat myös saavansa nautintoa useammin kuin vanhempaan sukupolveen kuuluvat naiset. Tämän seksuaalisen vallankumouksen on mahdollistanut omalta osaltaan vapautunut käsitys naisen seksuaalisuudesta ja sen aktiivisuudesta: kun se aiemmin oli ”passiivista vastaanottamista”, käsitetään se nyt itsestään selvänä, hyväksyttynä oikeutena myös naisille.

(Ronkainen & kumpp. 1994. 21-24, 31-39)

Seksuaalisuuden merkitystä korostetaan erityisesti länsimaissa. Sitä pidetään niin tärkeänä, että ihmisiä tuomitaan tai hyväksytään heidän sukupuolisen suuntautumisensa perusteella. Seksuaalisuudelle annetaan myös suuri paino elämän laadun takeena, vaikka elämänlaatuun vaikuttaa myös moni muu asia. Sukupuolinen käyttäytyminen on tarkasti määritelty oikeaksi tai vääräksi, puhumme seksuaalimoraalista, jota myös Ronkainen (1994) käyttää tekstissään. Tämän moraalin perusteella voidaan ”kevytkenkäistä naista” pitää epäilyttävänä, äidiksi

sopimattomana ja homoseksuaaleja kieroutuneina ja epänormaaleina. Varsinkin tämä ajattelu juontaa juurensa juutalais-kristillisestä seksuaalikielteisestä normistosta, jonka levittäjänä ja vartijana on toiminut kirkko. Yhteiskunnallinen säätely välittää, muotoilee, rajoittaa ja kanavoi aistillisen mielihyvän mahdollisuuksia moraalisten, käytännöllisten ja normatiivisten käsitysten kautta. Onneksi säätely ei kuitenkaan ole täydellistä, vaan myös yksilön omat kokemukset ja ajattelutapa määrittelevät seksuaalisuuden ainutlaatuisiksi. Sukupuolisuuden kriteeriksi riittäisikin yksilön oma tyytyväisyys, jossa mahdollisia ovat kaikki ne tavat, jotka eivät loukkaa, alista tai käytä toista hyväkseen.

(Ronkainen & kumpp. 1994. 13- 29,)

Nuori tarvitsee suunnitelmallista ja jatkuvaa seksuaalikasvatusta. Asiallisen tiedon antaminen ja nuoren itsehallinnan arvostaminen ovat keinoja vahvistaa seksuaaliterveyttä edistävää ja vastuullista käyttäytymistä (Väestöliitto 2007). Nuorille tulisi kertoa hyvissä ajoin ennen ensimmäisiä seksikokeiluja mahdollisista riskeistä ja keinoista ehkäistä ne. Vanhemmat näyttävät omalla suhtautumisellaan mallia nuorelle kuinka seksiasioista joko kyetään tai ei kyetä keskustelemaan. Stereotyyppiset myytit miehestä ja naisesta periytyvät ja jatkavat epärealistista eloaan yhteiskunnassa, ellei kasvatusta tee asialle mitään. Aikaisemmin häpeän, raskauden ja synnin pelossa moni nainen on joutunut tukahduttamaan seksuaaliset tunteensa, kuten yllä on todettu. Tämän hetken aikuisia on vielä kasvatettu osaksi salailun ja pelonkin kautta säätelemään omaa elämellistä, vain avioliittoon tarkoitettua viettiään. Nyt ihmissuhde- ja sukupuolikasvatuksen tavoitteena pitäisikin olla, että ihminen kokee sukupuolisuuden itsessään ja muissa luonnollisena, olennaisena ja persoonallisuutta rikastuttavana osana, pystyy luomaan ja ylläpitämään kestäviä ja lämpimiä ihmissuhteita ja kokee sukupuolielämän mahdollisimman onnellisena ja täysipainoisena.

(Apter & kumpp. 2006. 217- 225; Pötsönen 1998. 23)

Jokainen aikaisemmin mainittu seksuaalisen kehityksen porras kaipaa seksuaalikasvatusta, joka tarjoaa tukea ja tietoa niin järjen, tunteen kuin biologiankin tasolla. Valitettavasti nuoria varsin hyvin palvelleet ehkäisyneuvolat suurelta osin lopetettiin 1990-luvulla ja vuonna 1994 perhekasvatus poistettiin pakollisten oppiaineiden listalta. Vaikka terveystieto on tullut pakolliseksi nyt 2000 -luvun alkupuolella, eivät perhe- ja terveyskasvatuksen aihekokonaisuudet ole enää opetushallituksen

aktiivisessa valvonnassa, vaan kunnilla on suurempi vapaus päättää annetun opetuksen sisällöstä ja siitä vastaavasta henkilöstä. Syksyllä 1995 tulivat voimaan uudistetut kansalliset opetussuunnitelmat ja nykyisin kukin koulu koordinoi itsenäisesti seksuaaliopetusta. Tavoitteena on kyllä edelleen kaikki yläasteikäiset kattava seksuaalikasvatus koko maassa, mutta taso vaihtelee edelleen kunnasta ja koulusta riippuen liikaa. Toki erilaiset opetussuunnitelmat mahdollistavat uusien työmuotojen ja -teemojen käsittelyn, mutta se herättää suurempia kysymyksiä opetuksen laadusta, määrästä ja ajankohdasta. Vaihtelu on suurta eikä sitä valvo kukaan. Keskeisenä ongelmana tämänhetkisessä seksuaalikasvatuksessa onkin, että eri kouluissa puhutaan seksiasioista hyvin vaihtelevasti. On kouluja, joissa oppilaiden mukaan ei puhuta sukupuoliasioista mitään ja toisaalta kouluja, joissa opetus on hoidettu hyvin. Monesti ongelmana on se, että kouluissa ei seksuaalikasvatuksesta vastaavaa yhtä opettajaa ole, vaan opetus on integroitu moneen eri aineeseen ja liian usein suoritetaan läpäisyperiaatteella. Esimerkiksi Kontulan vuonna 1997 tekemän tutkimuksen mukaan opetussisällöt monipuolistuivat kun opetusta antavien opettajien määrä kasvoi tai kun opettaja koki asioista puhumisen helppona, oli täydennyskoulutuksessa tai kun opettajien välinen yhteistyöhalukkuus oli hyvää. Onneksi vuonna 2002 terveystiedosta on päätetty tehdä uudestaan pakollinen oppiaine peruskoulun ylemmille luokille, kuten lukioon ja ammatilliseen koulutukseen. Siihen sisältyy seksuaaliterveyden opetus ja varmasti tulee lisäämään seksuaalikasvatuksen määrää, mutta missä määrin? Seksuaalikasvatuksen ei pitäisi kilpailla samoista tunteista ravinto-opin, liikunnan ja yleisen terveystiedon kanssa, vaan ansaita paikkansa omana opintokokonaisuutenaan. (Apter & kumpp. 2006. 224-225; Kontula, Cacciatore & kumpp. 2001. 7; Kontula & Meriläinen 1988. 125; Lehtonen 2005. 50-51; Pötsönen 1998. 23)

3 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA

Vanhemmat kokevat seksuaalikasvatuksen usein vaikeana tehtävänä. Kuinka kertoa lapselle oikein asiasta, joka muuttaa muotoaan jatkuvasti ja kuuluu niin monen tahon opetussuunnitelmiin ja tarkoituseriin? Mitä lapset ja nuoret jo tietävät? Pitäisikö olla rento, hauska vai haudanvakava? Minkälaisia nimityksiä pitäisi käyttää ja kuinka paljon voi käyttää omia kokemuksiaan esimerkkeinä? Vanhemmat itse eivät välttämättä ole saaneet kotoaan eväitä neuvoa lapsia seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä tai tilanteissa. Vanhemmat usein kaipaavatkin vahvistusta siitä, että nuoret todella haluavat jutella heidän kanssaan seksistä. Tutkimusten (esim. Pötsönen

1998) mukaan seksuaaliopetusta koulussa saaneet vanhemmat ovat halukkaampia keskustelemaan ja myös keskustelevat lastensa kanssa enemmän seksuaalisuuteen liittyvistä asioista kuin vanhemmat, joilla ei ole ollut seksuaalikasvatusta. Nuorten vanhemmat ovat kuitenkin ensimmäisiä seksuaalikasvattajia, halusivatpa he sitä tai eivät. Myös sukupuolten välillä on eroja neuvonnan antamisen kuin sen saamisen suhteen: tytöt keskustelevat enemmän vanhempiansa kanssa seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Äidit näyttävät myös yleisimmin keskustelevan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista enemmän sekä poikien että tyttöjen kanssa kuin perheen isä. Kun koulussa seksuaalivalistuksesta on vielä yleensä vastuussa naispuolinen terveydenhoitaja, liikunnan- tai biologianopettaja, on annettu kasvatus hyvin naisvoittoista kaikilla virallisilla sekä virallisilla tahoilla.

(Lehtonen 2005. 104-105; Nummelin 2000. 111; Pötsönen 1998. 24-25)

3.1 ... ja pöksyt pöydälle - kirjaimellisesti

Kun nuoret tarvitsisivat yhä enemmän tukea varhaisempaa kehittymistä ja aikuis-tumista vaativan yhteiskunnan kanssa, vasta nyt aletaan herätä siihen, että yhteiskunta luo myös loistavat puitteet tämän toteuttamiseen, mikäli motivaatiota vain löytyy. Perhe on pienelle lapselle tärkein asenteiden välittäjä ja ilmapiirin luoja. Ellei lapsi saa vastauksia esimerkiksi vanhemmiltaan, hän luo vastaukset ja ratkaisut itse. Nuorelle lähteiksi kelpaavat kioskiromantiikka, seksilehdet, -videot ja -elokuvat, erilaiset oppaat ja ”niin paljon kokeneet kaverit”. Nuorille merkitsee paljon se mitä muut nuoret, aikuiset ja vanhemmat ajattelevat ja miten seksuaalisuuteen suhtautuvat. Vanhemmat ovat nuorille mieluinen ja arvostettu tiedonlähde, ja monet nuoret haluaisivat keskustella nykyistä enemmän heidän kanssaan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Nuoret kokevat usein kuitenkin vanhempien vaivautuneena järjestämät ”neuvontatilanteet” vaikeiksi, koska niitä ei pidetä luonnollisena osana kotikeskustelua.

(Kontula 1991. 55-60; Nummelin 2000. 136; Pötsönen 1998. 25).

Kun nuorelle jää paljon arvailujen varaa, voivat hänen käsityksensä ja ennakkoodotuksensa kohota paljon todellisuutta kauemmas. Tiedotusvälineissä luodaan ja ylläpidetään normeja ja suorituspaineita, jotka liittyvät ulkonäköön, seksitapoihin, tavoiteltaviin seksikokemuksiin sekä sallittuun ja kiellettyyn (ks. Erwin 2001, 34-36). Nuorille tulisi opettaa mediakriittisyyttä ja selventää, etteivät mediasta tulevat toimintamallit päde sellaisenaan automaattisesti todellisuudessa. Aikuisten ja

auktoriteettien pitäisi rakentaa ja luoda tasa-arvoisia asenteita korostamalla, että esimerkiksi myös pojilla on empatiakyky, tunteet sekä oikeus näyttää niitä. Molemmilla sukupuolilla on myös välimuotoja, jotka ovat elämän rikkaus, eivät syrjinnän kohde. Esimerkiksi homoseksuaalinen yksilö on täysin normaali ihminen, jolla ei ole mitään estettä elää rikasta ja normaalia aikuisuutta. Tapa sukupuolittaa ja luokitella ihmisiä esimerkiksi anatomisten, hormonaalisten tai geneettisten ominaisuuksien pohjalta on kulttuurin tuotetta ja valitettavasti koulujen yleisin jako tyttöihin ja poikiin tehostaa osaltaan stereotypistä oletusta, että normaalisti on olemassa vain kahdenlaisia ihmisiä. Oppikirjoissa seksuaalivähemmistöt ohitetaan. Siitä miltä tuntuu olla lesbo, biseksuaali tai homo, ei keskustella tai kerrota. Erilaisesta identiteetin rakentumisesta, elämäntavasta tai yhteiskunnallisesta asemasta ei luokan kesken juurikaan keskustella tai opettajan taholta vapaaehtoisesti mainita.

(Apter & kumpp. 2006. 209-225; Lehtonen 2003. 24-25, 135; Nummelin 2000. 126.)

Vaikka naisten seksuaalisuuden vapautuminen on hieno ja edistyksellinen asia, ei kultaista keskitietä osata vieläkään kulkea. Kun aikaisemmin yhteiskunta ja uskonnollisuus pakottivat naiset olemaan passiivisia, siveellisiä kotiäitejä, ollaan nyt toisessa ääripäässä. Nyt naisen on oltava yhtä aikaa seksikäs ja siveellinen, kiltti ja tuhma, itsevarma, muttei liikaa. Naisen tulee varsinkin nuorien mielestä voida ryypätä miehet pöydän alle milloin vain, huolimatta siitä faktasta, että sama määrä viinaa saa naisen nopeammin sekaisin kuin miehen, ihan vain biologiansa takia. Listaa voisi jatkaa loputtomiin. Hyvän kuvan siitä minkälaiseen pyörikykseen nykyajan tytöt joutuvat, saadaan kun vilkaisee muutaman suosituksen naistenlehden otsikoita. *Regina* kertoo kuinka nainen voi saada miehen kuin miehen (10/2004) ja samassa lehdessä muutamaa sivua myöhemmin 50 tapaa kohottaa eroottista itsetuntoa, joista yksi on mm. strippaaminen miehelle (ja tämän jälkeen n. 15 neuvoa, jotka sytyttävät miehen kuin miehen). Numerossa 11/2004 naisille kerrotaan olevan olemassa viisi eroottista must-juttua, jotka joka naisen tulee kokea. Saman lehden numerosta 23/2003 löytyi 50 neuvoa ”Siksi et saa orgasmia ja näin se tulee helposti” sekä 13/2006 ”Älä vaihda miestä! Muuta seksi paremmaksi!”. Vaikka suurimmat odotukset kohdistuvat näiden perusteella tyttöihin ja heidän seksitaitoihinsa, luodaan kuva myös nykyajan ”yleismiehestä”, joihin aina toimivat jotkin yleispätevät niksit ja keinot. Miehet, kuten eivät naisetkaan, edelleenkään ole yksilöitä, mutta koska yhteiskunnan asenteet ovat löystyneet ja sallivat naisten tekemät aloitteet niitä tuomitsematta, pitäisi mahdollisuutta nyt käyttää jatkuvasti ja sumeilematta.

Toinen nuorten naisten, mielestäni ehkäpä jollain tasolla monipuolisempi lehti, *Trendi* käsittelee myös naiseutta, mutta hiukan eri tavoin. Kuukaudesta toiseen kannessa ei suurimmalla mahdollisella fontilla komeile orgasmin ihanuus, vaan otsikoista voi löytää myös muita aiheita, kuten: ”Toisesta naisesta ykköseksi” (5/2004), ”Ikuisen rakkauden resepti” (7-8/2004) ja ”Pitäisikö erota?” (4/2005). Erona Reginaan nämä esimerkkiartikkelit ovat usean sivun mittaisia, asiaa monelta eri kantilta pohtivia tekstejä, eivät lehden toimituksen keksimiä universaaleja parin lauseen totuuksia. Kokonaisuutena lehti ei vaikuttaisi tyrkyttävän vain yhtä naistyyppiä, vaikka juuri yhdenkään esimerkkinä käytetyn lehden kannessa ei silminnähdessä normaalipainoiselta näyttävää naista kurveineen näykään.

Olisi epäreilua jättää mainitsematta eräs tunnetuimmista nuorten naisten lehdistä lehtihyllyissä, joka on ollut mukana myös Ahosen (2004) opinnäytetyössä ja siihen liittyvässä työpajassa (Ks. Ahonen, 2004, 35-36, 78), *Cosmopolitan*. Kyseessä olevan lehden kannessa koreilee vuodesta ja kuukaudesta toiseen, aina samassa asennossa seisova, pitkätukkainen, seksikäs asuste päällään hymyilevä nainen, nuori julkisuuden henkilö, joka ei ole lähellekään normaalipainoinen. Vain pelkkiä kansien otsikoita lukemalla saa kuvan siitä mikä myy tällä hetkellä eniten ja mitä nuoren naisen täytyy osata, tietää ja olla, ”ollakseen tarpeeksi hyvä”. ”Ooh... Nautinnon napakymppi. Täyttymyksen temput ja tekniikat” (1/2004), ”Kuuman huumen aapinen. Lemmen klassikko-otteet” sekä ”Sooloseksin salaisuudet” (10/2004), ”Lukijat paljastavat 10 suosikkiasentoa”, ”Testaa onko hän Se Oikea” ja ”Tähtien hurjat seksiseikkailut” (11/2004), ”Mitä mies haluaa” sekä ”5 yleisintä orgasmijarrua” (11/2005), ”Kunpa hän jaksaisi pidempään... Lemmentoiveet toteen” (12/2005), ”Ponille kyytiä! Riehakas rodeo, terhakka takanoja, pirteä pumppaus...” (1/2006), ”7+3 Intiimiä kysymystä seksistä”, ”Täydellinen flirttimeikki” ja ”Mies! Näin saat naisesi syttymään” (2/2006), ”52 Ässää! Lemmen korttipakka” ja ”Miesmanuaalissa: kun kone ei käynnisty” (3/2006). Vain muutaman kuukauden otsikoita lukemalla saa naisten maailmasta järkyttävän seksistisen kuvan. On tiedettävä mistä itse syttyy, mistä miehet syttyvät, täydellinen meikki on osattava laatia parissa minuutissa ja siinä välissä kokattava terveellinen, mutta maukas ja täyttävä ruoka 50 parhaalle kaverillesi, jotka ovat tulossa järjestämiisi juhliin, joiden aiheena ovat miehen metsästyks, uuden löytäminen ja joka päivän piristävä flirtti jokaisen kaksilahkeisen kanssa niin työpaikalla, bussipysäkillä kuin ruokakaupassakin. Ristiriitaisuus ”saat olla kuka ja millainen

haluat” - viestin ja ”täydellisen naisen” ohjeiden välillä, saa vähän varttuneemmankin naisen kyseenalaistamaan oman tyydyttävän seksielämänsä epänormaalina. Onhan niin paljon muuta mitä pitää kokeilla.

Vaikka miehet yleensä salaa lukevat naisten lehtiä, on suurin osa heistä silti auttamattomasti alakynnessä mitä tulee median luomaan seksismiin. Miesten lehdet harvemmin enää nykyaikana käsittelevät suoria ohjeita siitä, kuinka kuka nainen tahansa saa orgasmin tai kuinka itse on mahdollista iskeä mahdollisimman monta naista yhden illan aikana. Miksi? 1960 - luvulla miesten lehdissä miehiä opastettiin käytännönläheisesti paremmiksi rakastajiksi. Kuitenkin kun 1970 - luvun puolivälin jälkeen sallittiin yhdynnän sanallinen kuvailu, päädyttiin 1980 - luvulla neuvoa antavista miestenlehdistä seksilehtiin, joissa mies näkyi seksiobjektina erilaisissa fantasioissa (Kontula & Lottes 2000. 239). Annetaanhan naisillekin ohjeita miesten käsittelyyn. Nummelinin (2000) väitöskirjassa *Sextiin* -lehtisestä tehdyn kyselyn mukaan tytöt keskustelivat asioista sekä äitinsä että ystäviensä kanssa useammin kuin pojat. Pojat haluavat selvittää asiat useammin itsekseen kuin pohtien koko kaveripiirin kesken omaa seksuaalisuuttaan. Erään Nummelinin kirjassa mainitun tutkimuksen mukaan pojat olivat selvillä paremmin itseään koskevista murrosiän muutoksista kuin tyttöjä koskevista, mutta niistäkin heidän käsityksensä olivat hatarammat kuin tyttöjen käsitykset itsestään. Voimme vain kuvitella minkälaisia suorituspaineita kasvavilla nuorilla miehillä on näin paljon naisen aktiivista seksuaalisuutta korostavassa yhteiskunnassa, joka kuitenkin vielä omalla tavallaan elää luolamies aikaa, jossa mies vie ja nainen vikisee.

(Nummelin 2000. 51, 123.)

On mediassa toki paljon hyvääkin. Median ansiosta seksuaalisuuteen ja erityisesti naisten seksuaalisiin oikeuksiin on liittynyt vuosien saatossa yhä myönteisempiä merkityksiä. Media välittää uusinta seksologista tietoa, aihepiirin uutisia ja tarjoaa aiheelle julkisen keskustelufoorumia. Median kautta ihmiset muovaavat erityisesti käsityksiään seksuaalisuuden merkityksistä. Vaikka mediasta voi olla paljon hyötyä, kääntöpuolena ihmiset joskus uskovat enemmän julkisuudessa esiintyviin asiantuntijoihin kuin omiin kokemuksiinsa. Kontula sanoo kirjoituksessaan, että vuoden 1999 alussa kirjoitukset olivat aikakauslehdissä usein valistavia. Kerrottiin kuinka mies vietellään ja kuinka hänestä pidetään kiinni sekä kuinka miestä voi helliä. Kun katsoo aiemmin mainittuja esimerkiksi *Cosmopolitanin* ja muiden lehtien

otsikoita, herääkin kysymys, voiko valistusta saada liikaa? Kun ihmiset saavat nähdä, kuulla tai lukea mm. erilaisten ihmisten seksitavoista, he ymmärtävät paremmin seksuaalisuuteen liittyvien arvojen suhteellisuuden ja ovat valmiimpia hyväksymään erilaisuutta. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii homous ja sen ”esiinmarssi” erilaisten ohjelmien muodossa, mutta voiko liika seksuaalisuus mediassa näkyä myös suorituspainena? Paljon lasten ja nuorten seksuaalisuutta tutkinut Cacciatore on Pasasen artikkelissa sitä mieltä.

(Kontula & Lottes 2000. 237-244; ks. Pasanen 5/07. 10-13)

3.2 Riittämättömät tutkimukset

Vaikka seksuaalikasvatus on kokonaisuutena nähty Suomessa nuorten terveystieteiden keskeiseksi sisältöalueeksi ja aktiivisen kehittämisen kohteeksi, sitä on tähän päivään mennessä tutkittu niukasti ja suppea-alaisesti, kuten Nummelin (2000) väitöskirjassaan toteaa. Seksuaalikasvatuksen päämääränä tulisi olla nuoren omaleimaisen persoonallisuuden ja seksuaalisuuden ilmenemistavan löytämisen tukeminen sekä tasa-arvon edistäminen niin sukupuolten kuin yksilöidenkin välillä. Sen sijaan, että seksuaalivalistuksessa korostetaan vain sukupuolitautitartuntojen ja raskauden ehkäisykeinoja, pitäisi päämääränä olla yksilöiden ja yhteisöjen kokonaisvaltaisen, elämää rikastuttavan seksuaalisen hyvinvoinnin edistäminen.

(Nummelin 2000. 13.)

Nummelin (2000) mainitsee väitöskirjassaan nuorille jaetun *Sextiin* -lehtisen ja yleisesti lehtisten keskustelua virittävän voiman. *Sextiin* -lehtistä koskevaan kyselyyn vastanneista nuorista valtaosa oli keskustellut sekä lehtisestä että siinä käsitellyistä asioista ystäviensä kanssa. Yli kaksi viidesosaa oli keskustellut myös äitinsä ja enemmän kuin joka kymmenes isänsä kanssa. (Nummelin 2000. 51.). Tämän tyyppisiä faktoja pyrin tutkimuksessani selvittämään (Esimerkiksi ”Juttelevatko nuoret vanhempiansa kanssa seksistä?”), joskin tärkeimpänä pidin selvittää halutun ja toivotun seksuaalikasvatuksen laatua ja tapaa. Sekä vastata tähän kysymykseen omalla tavallani parin tunnin työpajalla, josta kerron kohdassa 4.3. Siihen kuinka hyvin työpaja vastasi nuorten toiveita ja täytti jäljellä olevia aukkoja, sain vastauksen yhden sivun palautelomakkeella, jota selvennän kohdassa 4.4. Vaikka tutkimukseni tulokset osoittaisivat nykyisen seksuaalikasvatuksen muutosta tai ennalleen jättämistä kuinka tehokkaasti, kannattaa silti muistaa, että nykyiset ja uudet seksuaalikasvatuksen toteutusmuodot ovat toisiaan täydentäviä, eivät toisiaan poissulkevia. Jokainen

yksinään olisi riittämätön ja epätydyttävä vastaamaan nuorten seksuaalisuuskasvatuksesta. Esimerkiksi Singh:n ja Darroc:n mukaan Yhdysvalloissa missä seksuaalikasvatus on perustunut pelkästään seksuaalisen pidättyvyyden opettamiseen, teiniraskaudet ja teiniabortit ovat olleet noin 3-5 kertaa yleisempiä kuin Suomessa, vaikka yhdynnät on aloitettu suunnilleen samanikäisinä. Ehkäisystä opettaminen ei todellakaan ole turhaa, mutta on tärkeää muistaa myös muut seksuaalisuuteen kuuluvat osa-alueet.

(Kontula, Cacciatore & kumpp. 2001. 6; Nummelin 2000. 32)

Seksuaalikasvatusta on pyritty tarkastelemaan, uudistamaan ja parantamaan usein eri tutkimuksin, joskin tehdyt muutokset ovat mielestäni olleet liian marginaalisia ja hitaita muuttuvan kulttuurin rinnalla. Suurin osa tutkimuksista on tehty 12-16 -vuotiaille nuorille, joiden kehitys on vielä monelta eri osin keskeneräisessä vaiheessa (ks. Kontula, Cacciatore & kumpp. 2001; Lehtonen 2003 sekä Nummelin 2000). Vaikka murrosiässä on kaikille yhteistä vastakkaisesta sukupuolesta ja seksuaalisuudesta kiinnostuminen, saapuvat nuoret yllä mainitulla ikähaitarilla murrosikään eri tahtiin. Siksi on tärkeää pääpainotus seksuaalikasvatuksessa tähdätä juuri tähän edellä mainittuun ikäluokkaan. ”Nuori oppii parhaiten kun kokee asian ajankohtaiseksi itselleen. Pakkosyöttö ei auta.” (Godson 2002. 182). Kun seksuaalikasvatusta on tarjolla monella eri luokalla, on todennäköisempää, että tavoitetaan suurempi joukko nuoria kuin jos valistus kohdennettaisiin vain yhdelle tietylle luokalle. ”Monipuolinen ja useammalla kuin yhdellä tunnilla toteutettu seksuaaliopetus on parantanut nuorten tietoja. Jos nuoret ovat jääneet ilman koulun seksuaaliopetusta ja -valistuslehteä, heidän seksuaaliterveystietoihinsa on jäänyt hyvin mahdollisesti merkittäviä puutteita.” Oppimisvelvollisuus päättyy yläasteeseen. Herää kysymys riittääkö sen aikana toteutettu seksuaaliopetus kattamaan koko loppuelämän ajan muuttuvan seksuaalisuuden?

(Kontula, Cacciatore & kumpp. 2001. 8).

Stakes on kartoittanut kouluterveyskyselyssään sekä 8. ja 9. luokkalaisten että lukion 1. ja 2. luokkalaisten tietoja seksuaaliterveystiedoista. Kysymykset kuitenkin painottuvat hyvin pitkälle vain seurustelun, yhdyntöjen ja ehkäisyn lukumäärään esim. Kys 45 ”*Seurusteletko nykyisin vakituisesti?*”, kys 47 ”*Oletko ollut yhdynnässä?*” ja kys 51 ”*Kuinka helppoa olisi käyttää kondomia oikein?*” (Stakes kouluterveyskysely 2007). Entä nuorten asenteet esimerkiksi homoseksuaalisuuteen, transseksuaaleihin,

esiaviolliseen seksiin tai vaikka masturbointiin? Seksuaalikasvatuksen pitäisi olla paljon muutakin kuin vain tekniikkaa ja sen hallitsemista. Entä tunteet, parisuhde ja seksuaalisuus myöhemmällä iällä? Ei kai vain ole tarkoitus saada oppilaita välttämään teini-äitiyttä ja sukupuolitauteja, kunnes ovat 18 -vuotiaita ja laillisesti vastuussa itsestään? Eikö tavoitteena olisi ennemmin tasapainoinen, kokonaisvaltainen tietous seksuaalisuudesta ja siihen vaikuttavista asioista, joka säilyttää informaatioarvonsa vielä 18 -ikävuoden jälkeenkin? Ei kai tarkoitus ole vain näennäisesti antaa paljon tietoa suhteessa vähän liiankin kompaktissa paketissa ja sen jälkeen siirtää vastuu kuulijoille, jotka eivät sitten kykenekään omaksumaan tietoa yhtä nopeasti? Muun muassa Stout:n ja Rivaran tutkimukseen viitaten Nummelin (2000) sanoo, että sosiaalisen oppimisen teorioihin pohjaava seksuaaliopetus, jossa käytetään vaihdellen yhteistoiminnallisia ja oppilaskeskeisiä opetusmenetelmiä ja joka on kiinteässä yhteydessä oppilaiden elämysmaailmaan, on tulokseikkaampaa ja hedelmällisempää kuin perinteinen opettajajohtoisin ja opettajakeskeisiin opetusmenetelmiin tukeutuva seksuaaliopetus. Kysyessämme palautetta tutkimustehtävässä 3. saadaan selville nuorten mielipide ja kokemus työpajan toimivuudesta ja menetelmistä täydentävänä seksuaalikasvatuksen tiedon lähteenä yhteiskunnan tarjoaman seksuaalivalistuksen jälkeen.

(Nummelin 2000. 27)

Nuorten tietoja seksuaalisuudesta ja siihen liittyvistä asenteista tehtyjä tutkimuksia:

- 1980- ja 1990- luvulla ”*Terveyskasvatustutkimuksen vuosikirja*”, jossa painopiste oli koululaisten tiedoissa erityisesti HIV-infektioista.
- Viimeisen 20 vuoden aikana *Kasvatus -lehdessä* on julkaistu vain *yksi* nuorten seksuaalikasvatusta *sivuava tutkimus*.
- *KISS -tutkimus* alkoi 1983 ja käsitteli nuorten kypsymistä, seurustelu- ja ihmissuhteita sekä seksuaalisuutta.
- *WHO:n koululaistutkimus* (viimeisin tehty 2006). Painopiste on nuorten elämäntavoissa yleisesti, joista seksuaalisuus ja kokeneisuus on vain yksi osa-alue.
- *Stakes:n kouluterveyskysely*, joka tehdään joka vuosi. Kysymykset seksuaalisuudesta ovat vain osa suurempaa kokonaisuutta, silloinkin keskittyen paljon yhdyntään, ehkäisyyn ja sukupuolitautilien ehkäisyyn.

(Nummelin 2000; Sexpo säätiö 2007; Terveiden edistämiskeskus 2007)

Nuorten aikuisten on saatava lisätietonsa jostakin, joten voidaan yhtä hyvin varmistaa,

että tieto on luotettavaa (Godson 2002. 180). On tärkeää antaa oikeanlaista tietoa seksistä silti tekemättä siitä kiellettyä, likaista ja haitallista. Asennoituminen seksiin on muuttunut vapaamielisemmäksi ja ehkäisyvälineet sekä eroottisesti kiihottava materiaali (mm. lehdet, videot) ovat tulleet kaikkien (ja yhä nuorempien) saataville. Nykyaikaisten parien sukupuolikäyttäytyminen vaihtelee suuresti ja ihmiset ovat entistä halukkaampia kokeiluihin: he käyvät suihkussa tai kylpevät yhdessä, rakastelevat ulkona tai kesämökillä, katselevat eroottisia filmejä tai ostavat eroottisia apuvälineitä (Ronkainen & kumpp. 1994. 74-75). Seksuaalikasvatusta pitäisikin vanhemmilla nuorilla (tai nuorilla aikuisilla) kohdentaa myös tiedon syventämiseen eikä niin vahvasti ”ekaan kertaan” valmistautumiseen tai ehkäisyyn sinänsä. Apuvälineet eivät ehkä heti kuulu 18 -vuotiaiden seksielämään, mutta kasvatuksen olisi annettava vaihtoehto nykyajan kertakäyttösuhteille ja tuotava esille myös monogaamiset suhteet ja niiden edut ilman ahdistavuuden tai rajoittamisen näkökulmaa, joka helposti saa varsinkin nuoret pojat kääntämään katseensa kokemukseen ja sen hankkimisen tärkeyteen. Pitkä suhde ei enää nykyaikana välttämättä tarkoita kokoon kuivunutta ja tylsää seksielämää.

Tällä hetkellä seksuaalikasvatus kuitenkin loppuu virallisesti yläasteeseen kun sen toimivuutta samaan aikaan tutkitaan. Kuinka voidaan olla varmoja, että kasvatus on niin sanotusti mennyt perille? Tietoja ja kokemuksia toimivasta tai toimimattomasta seksuaalikasvatuksesta saadaan tutkimuksissa viiveellä. Seksuaalisuuteen liittyviä asioita prosessoidaan koko lapsuuden ja nuoruuden ajan. Tietoja vertaillaan ja korjailtaan vähitellen kaiken saatavilla olevan informaation mukaisesti. Stakesin tietojen mukaan kuitenkin alle 16-vuotiaista pojista 78 % ja tytöistä 71 % ilmoittaa, ettei ole ollut vielä yhdynnässä, joten eikö olisi järkevää jatkaa opetusta vielä yläasteen jälkeenkin tarjoamalla ainakin syventävää tietoa? Kontulan ja Cacciatoren mukaan seksuaalisesti kokeneemmilla tytöillä on paremmat tiedot seksuaaliterveydestä kuin vähemmän kokemusta omaavilla kanssaoppijoillaan. Kysyntää siis olisi vielä yläasteen jälkeenkin.

(Kontula, Cacciatore & kumpp. 2001. 7-9, 36)

3.3 Mitä nuoret haluaisivat

Nummelin (2000) viittaa kirjassaan Terveyskasvatuksen neuvottelukuntaan, jonka mukaan tarvitaan ajanmukaista oppimateriaalia, jossa seksuaaliasiat esitetään riittävän monipuolisesti, seksuaalimyönteisesti ja nuorille ymmärrettävällä tavalla. Ideana tulisi

olla nuoren yksilöllisyyden ja persoonallisuuden kunnioittaminen, viestin vastaanottajan hämmennyksen ja epävarmuuden tunteen minimoiminen sekä totuuden mukaisen tiedon välittäminen. Keskeistä on siis se, ettei nuoressa viriävää ja helposti haavoittuvaa psykoseksuaalista kehitystä häiritä tällä toiminnalla. Laadukas *seksuaalikasvatus* olisi näin ollen ennen kaikkea sellaisten oppimismahdollisuuksien luomista, joiden puitteissa nuorille voi itsenäisesti muodostua käsitys itsestään itsenäisinä toimijoina, jotka ovat vastuussa tekemistään asioista ja päätöksistä. (Nummelin 2000. 15, 33.)

Kuten johdannossa on todettu, on *seksuaalivalistus* hyvin yksipuolinen tapa hälventää seksiin liittyviä käsityksiä, tosiseikkoja, teknisiä tapoja ja fysiologisia puolia. Tämä kyllä hälventää osaltaan tietämättömyydestä johtuvaa ahdistusta, muttei kuitenkaan selvennä seksuaalisuuteen kokonaisvaltaisesti liittyvää tunnepuolta tai yhteiskunnallisia taustatekijöitä. Toteuttamani kyselyn tuloksia (joista kerron myöhemmin lisää) tukevat Nummelinin (2000) väitöskirjassa mainitut ”informanttien” mielipiteet. Lisää tietoa nuoret kaipasivat erityisesti seksuaalisesta kehityksestä, eri seksuaaliryhmistä, jotka onkin jo mainittu ohitettavan valitettavan usein koulun valistuksessa sekä parisuhteesta, siihen liittyvistä tunteista ja seksuaalineuvonnasta ja -palveluista. Faktojen ohella nuoret halusivat myös seikkaperäisempää ja yksityiskohtaisempaa tietoa seksuaalisuuteen liittyvistä käsitteistä ja ilmiöistä myös henkilökohtaisella tasolla. Muiden nuorten mielipiteet, kertomukset, omat ajatukset ja kokemukset antaisivat valistukseen vertailukelpoisen ja mielenkiintoisen osan, joka liian usein jää käyttämättä niin vanhemmilta kuin opettajiltakin (Nummelin 2000. 100-108, 152-153). Osaltaan seksuaalisuuden teoreettiseen käsittelyyn vaikuttaa varmasti ammattietiikka opettajien että oppilaiden puolelta. Seksuaalisuus on jotakin henkilökohtaista, joka tulee pitää poissa niin koulussa kuin työpaikalla. Seksuaalisuuden ei ehkä ajatella olevan merkityksellistä tai keskeistä koulun kulttuurissa, vaikka seksuaalisuudesta ja varsinkin siihen kasvattamisessa sitä se juuri on. Ovathan opettajan ikä, ulkonäkö ja sukupuoli vaikuttavia tekijöitä oppilaiden luodessa mielikuvaa seksuaalivalistusta antavasta opettajasta ja asioista, joista opettaja kertoo. Hermostunut, ujo ja vanha opettaja saatetaan mieltää ”vanhaksi piiaksi tai -pojaksi”, joka ei tiedä mistä puhuu. (Lehtonen 2003. 38, 105).

4 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Opinnäytetyön tarkoitus on siis vastata kysymyksiin: Onko oppilaiden mielestä kouluissa tällä hetkellä annettu seksuaalikasvatus tarpeita vastaavaa määrän, laadun ja ajankohdan suhteen vai pitäisikö sitä oppilaiden mielestä muuttaa jollain tavalla? Mikäli näin on, toimivatko seksuaalikasvatustyöpaja ja siihen liittyvät internetsivut täydentävänä ratkaisuna edellä mainitulle ongelmalle? Tutkimuksen tulos kertoo kuinka hyvin seksuaalikasvatuksessa ja sen eri osa-alueiden käsittelyssä on onnistuttu tutkimukseeni osallistuneen 51 lukiolaisnuoren kohdalla. Tutkimuksen kulkua selventää kuvio 3, josta näkee opinnäytetyön eri osa-alueiden liittymisen toisiinsa.

Tässä opinnäytetyössä sekä sen kaikissa osa-alueissa korostetaan läpikotaisin seksin ja *seksuaalisuuden kokonaisvaltaista vaikutusta* ja merkitystä ihmisen kehitykselle ja elämälle. Se on yksi osa-alue, joka liian usein jää ”suurempien ja tärkeämpien” ongelmien (ks. Stakes kouluterveyskysely 2007) varjoon. Ehkäisy, sukupuolitaudit ja yhdyntä ovat niin paljon esillä seksuaalivalistuksessa, että tunteet, itsetyydytys ja seksuaalisuudessa mahdollisesti myöhemmin kohdattavat ongelmat jäävät helposti käsittelemättä. Toisena punaisena lankana läpi opinnäytetyön kulkee *opiskelijälähtöisyys*. Kun oppilaille tarjotaan mahdollisuus 1. ja 2. tutkimusongelmassa tuoda esille omia kokemuksiaan ja näkemyksiään seksuaalikasvatuksesta, saadaan vastaus siihen millainen tai minkälaisia piirteitä seksuaalikasvatuksen työpajassa tulisi tai olisi hyvä olla.

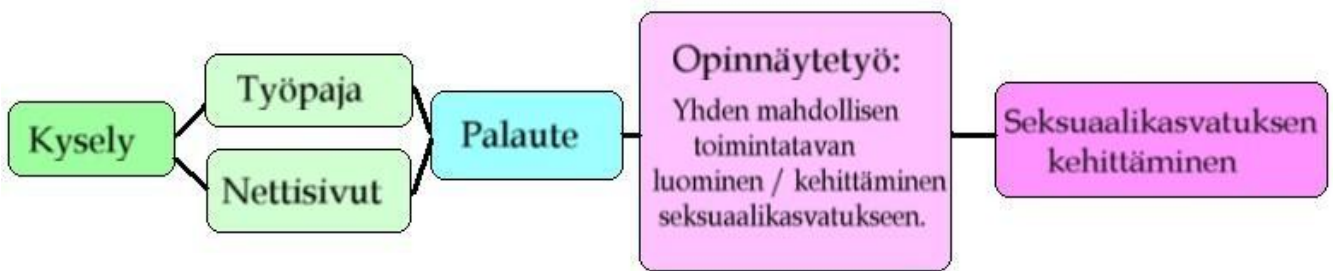
Tekemässäni tutkimuksessa haettiin vastausta ja selvennystä kolmeen eri tutkimustehtävään:

1.) *Selvittää lukion 2. luokkalaisten käsityksiä saamastaan seksuaalikasvatuksesta*, jossa seksuaalikasvatus tarkoittaa kaikkea sitä informaatiota, jota 17-18 -vuotiaat nuoret ovat siihen ikään mennessä muun muassa mediasta, opettajilta ja perheiltään saaneet.

2.) *Selvittää näiden oppilaiden käsityksiä omasta seksuaalisuudestaan*. Tarkoitus oli kartoittaa paitsi tietotasoa, myös nuorten omaa mielipidettä omasta seksuaalisuudestaan ja siihen liittyvistä käsityksistä.

3.) *Selvittää tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden käsityksiä tämän opinnäytetyön ”seksuaalikasvatustyöpajasta”*. Pyrkimys oli parin tunnin työpajalla pienimuotoisesti vastata vielä jäljellä oleviin kysymyksiin ja täydentää nuorten jo olemassa olevia tietoja. Sisällöltään sama työpaja järjestettiin saman päivän aikana kahdesti: tytöille ja

pojille erikseen.

KUVIO 3. Tutkimuksen etenemistä ja vaikutusta vallitsevaan seksuaalikasvatukseen selventävä kuvio.

4.1 Aineiston hankinta

Koska yhteiskunta kehittyy arvoiltaan ja asenteiltaan todella nopeasti, on opetuksen mielekkyyttä kysyttävä niiltä, jotka ovat juuri olleet kasvatuksen kohteina. Niitä ovat tämän hetken 17-18 -vuotiaat tytöt ja pojat. 17-18 -vuotiaat valittiin tutkimusjoukoksi, koska kaikilla oli teoriassa takanaan ainakin yläasteella annettu seksuaalivalistus ja näin ollen oli mahdollista olettaa, ettei kyselyssä ja työpajassa tarvitsisi lähteä aivan perusasioista, vaan enemmänkin täydentää niitä tietoja, joita oppilailta jo on. Lukiolaiset valittiin Imatran Yhteislukion opetustyylin takia, joka kannustaa oppilaita kyselemään ja esittämään omia mielipiteitään. Verrattuna siis kahteen muuhun mahdolliseen oppilasryhmään, joita Imatralla olisi ollut mahdollisuus tutkia (ammattikoulu ja kauppaoppilaitos), lukiolaisten oletin olevan hiukan hanakampia kyselemään ja kyseenalaistamaan opetettuja asioita ja jo olemassa olevia käsityksiä. Kyseenalaistava ja osallistuva joukko olisikin omiaan hyötymään niin kyselystä kuin työpajassakin annettavasta tiedosta.

Tutkimukseen osallistui yhteensä 51, 17-18 -vuotiasta Imatran Yhteislukion oppilasta. Heistä poikia oli 33 % (n= 17) ja tyttöjä loput 67 % (n= 34). Kysely oli 5-sivuinen ja toteutettiin kahdelle lukion rehtorin satunnaisesti valitsemalle luokalle saman päivän aikana, toinen psykologian, toinen terveystiedon tunnilla. Noin kuukausi kyselyn toteuttamisen jälkeen toteutettiin parin tunnin työpaja tytöille ja pojille erikseen (sisällöltään kuitenkin samanlainen) sekä avattiin niihin liittyvät internetsivut (<http://jaanafever.bravehost.com/index.html>). Työpajan jälkeen kerättiin välittömästi yhden sivun palaute työpajan sisällöistä ja toteutuksesta.

4.2 Kysely

Opinnäytetyön varsinaisessa ensimmäisessä vaiheessa, kyselyssä (liite 3), joka toteutettiin 21.3.2007, etsin vastausta kahteen kysymykseen: 1.) *Selvittää lukion 2. luokkalaisten käsityksiä saamastaan seksuaalikasvatuksesta sekä 2.) Selvittää lukion 2. luokkalaisten käsityksiä omasta seksuaalisuudestaan.* Kysely piti sisällään yhteensä 24 kysymystä, joista kuitenkin osaan sisältyi selventäviä alakysymyksiä tai avokysymyksen, jolloin kaikkiin vastatessa kysymysten kokonaismäärä nousi yli 38 kappaleeseen. Vaikka tulosten kannalta ei ollut merkityksellistä, onko vastaaja 17- vai 18-vuotias niiden samankaltaisuuden takia, kysyttiin sitä kyselyssä ensimmäiseksi sukupuolen lisäksi, jotta tarvittaessa 17- ja 18-vuotiaiden vastaukset olisi voitu erottaa. Nimeä, luokkaa tai aikaisempia kouluja ei taustatiedoiksi kysytty, joskin hajonta varsinkin aikaisempia kouluja tiedusteltaessa olisi varmasti sijoittunut ympäri Kaakkois-Suomea. Koska tutkimusjoukko koostui kahdesta eri ryhmästä oppilaita, käytettiin kysymyslomakkeen täyttämiseen kerrallaan normaali 75 minuutin tunti. Alun esittelyyn, orientointiin ja ohjeistukseen käytin n. 25 minuuttia, jolloin itse kyselyn täyttämiseen jäi 45 minuuttia. Useimmat saivat kyselylomakkeen valmiiksi jo puolessa tunnissa, jonka jälkeen vastasin vielä kysymyksiin ja muistutin oppilaita käymään tekemilläni internetsivuilla liittyen tulevaan työpajaan. Läsnaoloani kyselyssä puolsi se, että kun oppilaat näkevät minut jo kyselyä täyttäessään, minun on helpompi sitouttaa heidät tulemaan myös työpajaan. Pystyin myös selkiyttämään käsitteitä ja tarkentamaan mitä milläkin käsitteellä tarkoitin, jotta sain oppilaat vastaan oikeaan asiaan. Kuten Nummelinin (2000) tutkimuksessa, he pystyivät ajatuksissaan jo asennoitumaan kertomaan kyselyssä kysytyjä asioita sekä tulemaan työpajaan. (ks. Nummelin 2000. 70). Opettajat olivat läsnä molempien kyselylomakkeiden täyttövaiheessa, mutta pysyttelivät sivussa enkä usko heidän vaikuttaneen luokkiin tai sen vastauksiin millään tavoin.

Päädyn kyselylomakkeeseen tutkimuksen ensimmäisenä vaiheena sen kattavuuden ja nopeuden takia. Sillä oli mahdollista kattaa laaja otanta ja sen tulokset ovat helpommin käsiteltävissä. Taustalla käytin Stakesin kouluterveyskyselylomaketta, joka on ulkoasultaan ja kysymysten asettelultaan selkeä ja kiinnostava. Omaan kyselylomakkeeseen halusin sekä monivalintoja että avokysymyksiä. Monivalintoja käytin siksi, että niihin on nopea ja helppo vastata. Otannan ollessa 51 henkilöä, monivalintojen vastaukset on myös helpompi käsitellä tuloksia tulkittaessa. Monivalintojen vaihtoehtoissa suurimmassa osassa kysymyksiä viimeinen vaihtoehto

oli ”*muu, mikä?*”, jotta vaihtoehdon puute ei saisi oppilasta jättämään vastaamatta kokonaan kysymykseen. Avokysymyksiin oppilaita ohjeistettiin kirjoittamaan selvästi, mutta muuten käyttämään niitä sanoja ja käsitteitä, joita he itse tällä hetkellä käyttävät, mitkä heistä tuntuvat tutuilta ja turvallisilta käyttää. Yhdessäkään kyselylomakkeessa ei kuitenkaan ongelmana ollut käsitteen tai sanan epäselvyys tuloksia luettaessa. (Hirsjärvi & kumpp. 1997. 190)

Vaikka kyselylomake oli pyritty tekemään niin, ettei lisäohjeistusta välttämättä tarvittaisi, oli kyselyssä mukana muutama kysymys, joiden käsitteitä koin tärkeäksi selventää. Tässä on taustalla saada kyselyn tuloksista mahdollisimman valideja, joka tarkoittaa käytännössä sitä, että oppilaat vastaavat samaan asiaan, jota minä kysyn (ks. Hirsjärvi & kumpp. 1997. 226). Tärkeää oli siis, että oppilaat tiesivät mitä milläkin käsitteellä kysymyksissä tarkoitan. Esimerkiksi kysymyksessä 2. ”*Puhuttiinko kotona seksistä?*”, tarkensin tässä seksillä tarkoitettavan niin yhdyntää, valistusta kuin mitä tahansa seksuaalisuuteen muutenkin liittyvää keskustelua tai aihetta. Myös esimerkiksi kysymyksessä 4. (”*Onko mielestäsi annetussa seksuaalikasvatuksessa ollut parantamisen varaa?*”) korostin pienenkin muutostoiveen merkitystä. Kysymyksissä, joissa vastaajaa pyydettiin arvioimaan ikänsä jonkin asian ensimmäisellä kerralla, painotin arviota kokonaislukuna. Koska muisti usein tekee tepposet, on kahden vaihtoehdon antaneissa vastauksissa (esim. 17-18 vuotta) valittu tuloksissa kokonaisluvuksi pienempi ikä (esim. tässä tapauksessa 17-18, se olisi 17 vuotta). Avokysymyksissä painotin suoria kysymyksiä ja kehotin olemaan häpeilemättä mahdollisesti esiin tulevaa käsitteiden tietämättömyyttä ja käyttämään sitä sanaa mikä itsestä tuntuu luontevimmalta tai kuvaavimmalta. Kysymyksessä 17. ”*Suhtaudutko homoihin ja lesboihin...*” korostin käsitteiden laajuutta tarkoittamaan myös kaikkia muita suuntaavuuksia paitsi heteroita. Vastausvaihtoista (myönteisesti ja kielteisesti) selitin myönteisen suhtautumisen pitävän sisällään myös välinpitämättömyyden: ”Jos sinulle on aivan sama mikä on toisen seksuaalisuus, kenen kanssa tämä makaa ja onko hän mies vai nainen, käsityksesi on silloin enemmän myönteinen kuin kielteinen.”

Suurimpaan osaan kysymyksistä vastausvaihtoehtoina oli selkeästi kyllä tai ei, joka tarkoituksellisesta vaatii nuoria valitsemaan puolensa seksuaalivalistuksen tilaa arvioitaessa. Esimerkiksi kysymys numero 9. ”*Seksuaalisuus on monitahoinen ja alati kehittyvä osa ihmistä. Puhutaanko seksuaalisuudesta yhdyntästä erillisenä asiana*

tarpeeksi?”, johon vastausvaihtoehtoina on vain ”*kyllä*” tai ”*ei*”. Joko siitä siis puhutaan tai sitten ei, välivaihtoehtoa ei tarkoituksellisesti ole. Lomakkeessa myös kartoitettiin nuorten kokeneisuutta myös muuten kuin vain yhdynnän osalta. Kysymykset 10. - 16. selventävät nuorten kokeneisuutta, asenteita ja ”*ekaa kertaa*” muun muassa pornon katsomisen, masturboinnin ja ”*tunteettoman*” seksin osalta. Vaikka kysymykset ovat hyvin intiimejä, sai kyselylomake silti jo testikäytössä hyvän vastaanoton, jota omalta osaltaan varmasti auttoi kyselyn täyttämisen nimettömänä osana suurta joukkoa. Kysymyksissä 17. - 24. oli nuoret tarkoitus saada pohtimaan omaa suhtautumistaan seksiin, seksuaalisuuteen tai omiin asenteisiinsa. Kysymykset, jotka laittoivat nuoret arvioimaan omaa tietotasoaan ihmisen anatomiasta, seksitaudeista tai tietolähteistä, sisälsivät suurimman osan avokysymyksistä, jotka olivat tärkeitä erityisesti tulevan työpajan kannalta. Ne toimivat omalta osaltaan myös orientoivana osuutena tulevalle, parin tunnin työpajalle, josta kerron enemmän kappaleessa 4.4.

Kyselyn jälkeen kysyin vielä epävirallisesti suullista palautetta kysymyslomakkeesta itsestään ennen kuin oppilaat poistuivat välitunnille. Kysely oli ollut kuulemma mukavaa vaihtelua ja erilainen mihin oli totuttu. Siihen vastaaminen ei henkilökohtaisuudesta huolimatta tuntunut vaikealta eikä kukaan jättänyt kyselyyn vastaamatta.

4.3 Nettisivut

Opinnäytetyöhön epävirallisesti liitetyt, työpajaa sisällöllisesti tukevat internetsivut (<http://jaanafever.bravehost.com/index.html>), on tehty täydentämään nuorilla jo olemassa olevaa tietoa. Vaikka periaatteessa ne olivat luomispäivästä lähtien kaikille näkyvissä, ne olivat sisällöllisesti täysin valmiit 3.5.2007 eli työpajan toteutuspäivään mennessä. Niiden sisältö ei vaadi tai estä työpajaan osallistumista, tai opinnäytetyön lukemista ja tuntemista. Sivut on kirjoitettu kiertelemättömään, kansantajuiseen tyyliin. Lähteet kussakin osiossa on kirjoitettu sivujen loppuun ja lukemisen helpottamiseksi tieteelliseen kirjoitustyyliin tyypillisiä viitteitä tekstin seassa ei ole käytetty. Sivuilla on pyritty painottamaan seksuaalisuuden kokonaisvaltaisuutta osana niin ihmisen persoonallisuutta kuin koko elämänkaarta. Sivuilla myös mainitaan seksuaalisuuden häilyvyydestä ja vaikeudesta kirjoittaa yhtä kattavaa sivustoa sen koko kirjosta. Sivusto on jaoteltu eri alueisiin, mutta lienee sanomattakin selvää, että varsinkin seksuaalisuudessa kaikki limittyy kaikkeen eikä selkeää jakoa ole helppo tehdä.

Muutamia otsikkoesimerkkejä sivujen sisällöstä:

- Nainen
- Mies
- Seksin alkeet
- Seksuaalisuus
- Sukupuolitaudit
- Linkit

Väritys (violetin eri sävyt) on osaltaan valittu helpottamaan myös poikien vierailua sivuilla. Tämä siksi, että hyvin monet jo olemassa olevat sivut ovat paitsi sukupuolitauti- myös ehkäisyainotteisia. Ne on myös (ehkä huomaamatta) suunnattu sisällöltään tytöille: vaaleanpunaisuus, hellyttävät hahmot ja yksinkertaistava puhe riepottelevista hormoneista saavat miehen alun helposti vaihtamaan sivustoja. Omilla sivuillani itse piirtämäni hahmot tuovat vaihtelua tekstiin, joka vaikkakin on kappaleittain jaoteltu, voi jostakusta tuntua raskaalta luettavalta. Esimerkit internetsivujen ulkonäöstä löytyy liitteestä 4. Sivuilla näkyvät kuvat olen itse piirtänyt ja sovittanut mukailemaan sivujen värimaailmaa. Kuva 2 on esimerkki sivuilla näkyvistä hahmoista ja niiden värimaailmasta.

KUVA 2. Esimerkkikuva työpajaan liittyvillä internetsivuilla näkyvistä kuvista.
(<http://jaanafever.bravehost.com/Jatkokurssi.html>)

Sivujen tarkoitus lyhykäisyydessään:

- nuoren on mahdollista vieraila sivustolla kun hänelle itselleen sopii

- sivusto tarjoaa erilaista ja täydentävää tietoa myös pojille
- korostaa seksuaalisuuden olennaisuutta ihmisen persoonassa myös hedelmällisen iän jälkeen, raskauden tai sairauden / ongelman aikana
- selkeää ja tuoretta tietoa olematta kuitenkaan liian tieteellinen tai lastenmielinen 17-vuotiaan tai sitä vanhemman luettavaksi
- sivut pysyvät netissä myös opinnäytetyön valmistumisen jälkeen

Sivut on pyritty laatimaan mahdollisimman kattavasti eivätkä näin ollen seuraa opinnäytetyön sisältöä tai rakennetta orjallisesti. Yhdessätoista eri osa-alueessa on omiin osioihinsa jaettu mm. sukupuolitaudit, naisen ja miehen seksuaalisuus, sivuston kanssa samankaltaiset linkit ja lähteinä käytetyt kirjat sekä sivuston tarkoitusta enemmän selittävä ”ota yhteys” -sivu. Viimeksi mainitulla sivulla oli näkyvissä myös sähköpostiosoite, johon kyselyyn ja tähän opinnäytetyöhön osallistuneet oppilaat olisivat voineet lähettää myöhemmin mieleen tulleita kysymyksiä, joskin vain yksi poika käytti tätä mahdollisuutta.

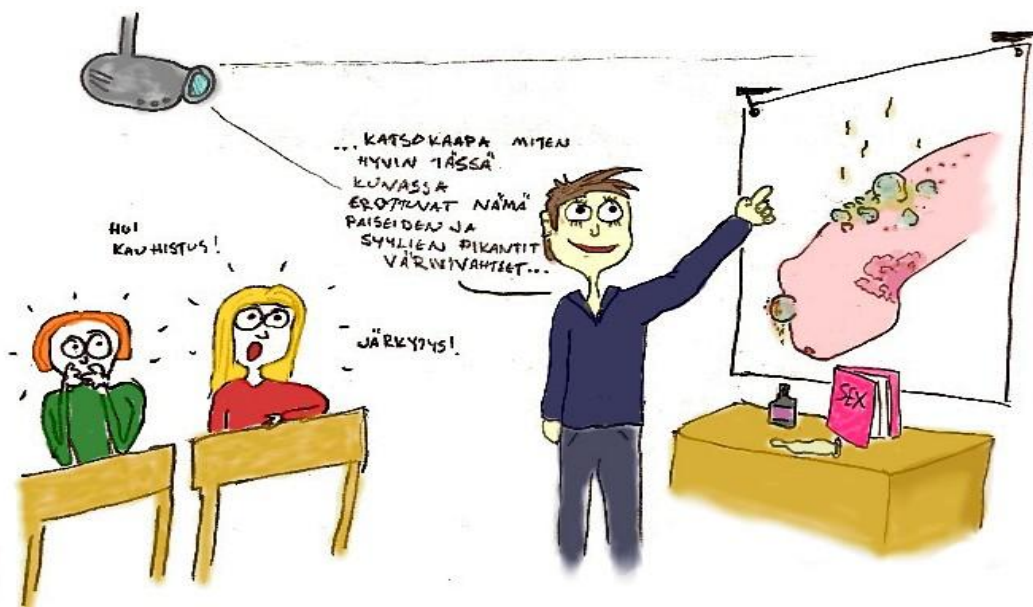
4.4 Työpaja

Työpaja (kuva 3) järjestettiin yhden päivän aikana toukokuun 3. päivänä 2007. Paikkana oli Imatran Yhteislukiosta normaali luokkatila. Tytöille aika oli varattu klo 9-11 ja pojille klo 12-14. Vaikka olin valmistautunut työpajaan powerpoint -esityksellä, olin varautunut myös kalvoin, jotta dataheittimen puute ei estäisi työpajan toteuttamista. Työpajan keskeisenä tavoitteena oli saada nuoret pohtimaan ja ajattelemaan omaa seksuaalisuuttaan ja sitä miksi suhtautuvat siihen kuten tekevät. Työpajaa edelsi kohdassa 4.2 selvennetty 5 -sivuinen kyselylomake (liite 3) ja sitä täydensi kohdassa 4.3 esitelty opinnäytetyön epävirallinen internetsivusto (ks. liite 4). Työpajan toteutumista ja toimivuutta kyseltiin oppilailta heti työpajan jälkeen yhden sivun palautelomakkeella (liite 5). Koska 5 -sivuinen kysely oli tehty yli kuukautta aikaisemmin ja olin samaisessa tilaisuudessa pystynyt hiukan ennakoimaan tulevaa työpajaa ja esittelemään itseni, oli työpaja huomattavasti helpompi aloittaa käyden suoraan asiaan kuin käyttää aikaa taustan perinpohjaiseen selittämiseen. Alun lyhyen kertauksen jälkeen työpajan ideasta, kerroin oppilaille vielä valmiista internetsivuista, jotka ovat netissä luettavissa vielä työpajan jälkeenkin ja täydentävät mahdollisesti jäljelle jääviä kysymyksiä tai aukkoja.

Koska aikaa oli molemmissa työpajoissa rajatusti ja tiedon määrän nähden vähän, oli

sisältöä pakko karsia. Työpaja oli sisällöltään rajattu 9 eri aiheeseen.. Työpajoja varten tytöt ja pojat oli jaettu omiin ryhmiinsä, jotta saavutetaan helpommin lähestyttävä ja avoin ilmapiiri, jossa on mahdollista keskustella ja kysyä askarruttavista asioista tai kertoa mielipiteitään. Tasa-arvoistavana tekijänä halusin silti pitää sisällön tytöille ja pojille samanlaisena, vaikka epäilemättä tytöt ja pojat oppivat eri tavoin ja tulevat työpajaan hiukan eri lähtökohdista jo pelkästään kehityksensä ja saamansa seksuaalikasvatuksensa perusteella.

Alkuperäisinä toimintatapoina olisin halunnut työpajassa pitää oppilaiden kesken tapahtuvaa keskustelua ja asioiden keskinäisen pohtimisen, mutta osaksi ehkä kunnioituksesta erilaista luennoitsijaa (lähes oman ikäinen nuori nainen) kohtaan, kuuntelivat kaikki kiltisti hiljaa paikallaan. Osallistujia työpajoihin yhteensä oli 47 % alkuperäiseen kyselyyn vastanneista oppilaista: tyttöjä osallistui 18 kappaletta, poikia alun perin vain 7, joista heistäkin yksi joutui poistumaan toiselle tunnille ensimmäisen työpajatunnin jälkeen eikä häneltä ehditty kerätä palautetta. Vaikka suuremmassa joukossa (tytöt) olisi voinut kuvitella syntyvän enemmän keskustelua, kysymyksiä työpajan aikana esittivätkin pojat, joista syntyi pienryhmä. Loppujen lopuksi työpajasta tuli hyvin luennoitsijajohtoinen kasvatustilanne, jossa vuorovaikutusta ei juurikaan tapahtunut, vaikka puhe ja asiasisällöt olivat normaalia suurempia ja selkeämpiä.

KUVA 3. Työpajatilannetta kuvaava piirroskuva. Kuva: Jaana Jääskeläinen

Suurin ongelma työpajatyypissä toiminnassa on luokan ryhmäyttäminen sekä rennon, mutta asiantuntevan tunnelman luominen, joka pitää hoitaa nopeasti. Tähän olin varautunut kondomipaketilla sekä liukastevoiteella. Käsitellessäni sukupuolitauteja avasin yhden kondomipakkauksen ja laitoin kondomin kiertämään luokkaan. Vaikka kyseessä oli 17-18 -vuotiaita nuoria, aiheutti kosteutettu kondomi silti hilpeyttä sekä tytöissä että pojissa. Yhdistettynä kertomaani omakohtaiseen kokemukseen siitä, kuinka edellisenä päivänä olin pohtinut lähikaupan edessä kondomipaketin ostamista, aiheutti mukavan rennon tunnelman. Kyllähän minun jos kenen olisi pitänyt ilman häpeän häivääkään marssia kaupan kassalle kondomipaketin kanssa! Liukaste oli mukana ongelmia käsiteltäessä. Tarkoituksena oli, että kun nuorille esitellään konkreettisesti asioita, joita he voivat mahdollisesti tehdä tai kokeilla kun ongelmia ilmenee, on niiden osalta hoitoon hakeutuminen huomattavasti todennäköisempää. Tyttöjen kohdalla liukastetta sai käteensä vain yksi tyttö, joka sitten kertoi ensireaktiostaan kyseessä olevaan aineeseen. Poikia ollessa tässä vaiheessa paikalla vain kuusi, jokainen sai käteensä pienen annoksen liukastetta, jota sitten tunnusteltiin sormissa hyvin hilpeissä tunnelmissa.

Työpajan sisältö ja muutamia esimerkkikuvia powerpoint -esitystä mukailen:

- Mitä naisista pitäisi / kannattaa tietää?

Naisen anatomiaa ja reaktioita käytiin luettelomaisesti kohta kohdalta. Aloitin kertaamalla naisen hormonit estrogeeni ja progesteroni, ja viimeisenä selvensin menopaussin. Välissä kerrottiin klitoriksen 8000 hermopäätteestä verrattuna peniksen 4000, sillä tämä asia helposti jää kouluvalistuksessa pimentoon.

- Mitä miehistä pitäisi / kannattaa tietää?

Miehen keskivertoanatomiaa ja reaktioita käytiin samalla tavoin kuin naisenkin. Kerrattiin testosteroni ja sen vaikutuksia ja lopetettiin andropaussiin. Miehillä tärkeimmät peniksen pituus sekä orgasmin ja ejakulaation ero tulivat myös selviksi.

- Seksuaalisuus

Mindmap-tyylillä tehty selvitys niistä asioista, jotka ihmisen seksuaalisuuteen vaikuttavat. Ohessa oleva kuva havainnollistaa mediaa.

- Mikä on seksikästä?

Havainnollistaminen kuvakollaasina eri kansojen ”seksikkäinä” pitämistä ihmisistä. Tarkoitus saada ihmisen huomaamaan, ettei länsimainen kauneuskäsitys ole universaali ja seksikkyyys käsitteenäkin vähintään häilyvä. Ohessa oleva kuva on erään alkuperäiskansan prinsessa.

- Seksikkyyys meidän yhteiskunnassamme

Myös kuvakollaasina toteutettu käsittelytapa erilaisista asioista, joita länsimaisessa kulttuurissa pidetään kauniina ja seksikkäänä. Keskustelussa pohdittiin myös sitä miksi näin on (esim. ruokaa on riittävästi eli laihuus ja itsekuri ovat ”seksikkäitä”) Kuvassa oleva nuori, lähes pikkutyttömäisen laiha aasialaistyttö kuvaa länsimaiden erästä kauneusihannetta: laihuutta.

- Sukupuolitaudit

Tarkasteltiin kahta yleisintä tautia: klamydiaa ja kondyloomia lähemmin. Käytiin läpi tartuntatapa, oireet ja hoito (jos sellaista oli). Mukana myös kuvakollaasina toteutettu esimerkki muista sukupuolitautilien vaikutuksista, jossa mukana niin balaniittia kuin kuppaaakin. Kuvat tarkoitettu herättämään työpajan osallistujat, minkä myös teki. Kuvassa balaniitin dekvaliinihaavauma (ks. Reunala, Paavonen, & Rostila 1994)

- Porno

Kolmeen osaan jaettu selvennys siitä mitä porno on (ei kuvia). Ensimmäinen osa: ”*Tilastoporno*” käsitteli sitä mitä porno on tai mikä käsitetään pornoksi. Seuraava ”*Aika pornoa...*”-osio käsitteli sitä mitä käsityksiä pornosta saa ja erityisesti mitä eroa sillä on normaaliin seksielämään verrattuna. Viimeisessä ”*Mitä hyvää pornossa on?*” halusin tuoda esille myös pornon hyvät puolet, joista yhtenä mm. fantasiointivapauden, joka usein auttaa hyväksymään oman seksuaalisuutensa.

- Ongelmatontako?

Keskittyminen kolmeen ”tärkeimpään” ongelmaan, joita 17-18 -vuotiaat voivat

kohdata seksielämänsä aikana. Kaksi ensimmäistä keskittyivät enemmän miesten ongelmiin: ”Erektiohäiriö eli impotenssi” ja ”Ennenaikainen siemensyöksy”. Molemmissa pohdittiin sekä fyysisiä että psyykkisiä mahdollisia syitä ja korostettiin hoitomahdollisuutta ja ongelman tilapäisyyttä (vaikkei se sitä aina ole). Kolmas osio käsitteli enemmän *naisen kokonaisvaltaisuutta seksuaalisuudessa* ja seksissä yleensä. Näitä olivat mm. kokemattomuus, kiihottuminen, negatiivinen minäkuva, tahaton jännittäminen (vaginismi) ja ongelmat parisuhteessa. Kaikkiin kolmeen alueeseen käytiin aina aiheen lopuksi ”Mikä avuksi?” -osio, jossa käsiteltiin muun muassa esileikin pituutta ja suotavuutta, ongelmien ratkomista ja esimerkiksi oman seksuaalisuutensa hyväksymistä siinä määrin, ettei tarvitse joka kerta kyetä suoriutumaan täydellisesti ollakseen supermies tai supernainen.

- Seksinharrastajan pähkinäkuori

Dioista viimeinen, joka kokoaa yhteen sen punaisen langan mikä läpi esityksen on kulkenut mukana. Näitä olivat: itsetuntemus, aikaa, halua ja rohkeutta riittävästi, ehkäisy kunnossa, valmius kantaa vastuu joka tilanteessa, sanojen takana seisominen, kunnioittaminen, valmius selvittää mahdolliset ongelmat, pettymysten sietäminen ja seksuaalisuuden kokonaisvaltaisuuden ymmärtäminen (ei pelkkää yhdyntää vaan myös paljon muuta). Tekstiä tukemaan on kuvaksi valittu nettisivujen tyyliä mukaileva, hymyilevä, toisiaan katsova pari, jotka istuvat sylissä.

Työpajan jälkeen koulun seinälle ripustettiin posterit (kuva 4) kaikkien nähtäville, jossa se roikkui 2.6.2007 asti. Posterit olivat minun tekemäni ja piti sisällään hyvin lyhyessä muodossa lähes kaikki mitä työpajassa oli käyty. Sen tuottamista en ollut suunnitellut etukäteen tutkimustehtäviä tai -suunnitelmaa tehdessäni, mutta tuntui työpajan sisällön kokoamisvaiheessa hyvältä idealta. Tausta-ajatuksena posterissa oli se, että kun se sijoitettiin lukion atk - luokan yhteyteen käytävälle, suurempi osa lukion oppilaista kuin vain työpajaan osallistuneet, saivat pohtimisen aihetta ja pienen lisän omaan seksuaalikasvatukseensa sen kautta.

SEKSUAALISUUS

[HTTP://JAAMAFEVER.BRAVENOST.COM/INDEX.HTML](http://jaamafever.bravenost.com/index.html)

LIBIDON
the question that made you wonder...

LIBIDON
the question that made you wonder...

KASVATUS
Lähiympäristö
Vanhemmat
Sisärokset
esimerkki
kommunikaatio
läheisyys
turvallisuus

MEDIA
Kärräjät ja niiden noudattaminen
Elokuvat, sarjat ja mainokset
sensurointi
pillo viestintä

KAVERIT
asenteet
esimerkki
Sosiaalinen oppiminen
vertaisryhmä
mahdollisuudet

USKONTO
sallittu / kieltävä
puriitaaninen
Vahva / heikko
vaikutus
moraali käsitys

Yhteis-kunta
kauneus käsitys
aivotonheetti
sallisuus
saunakulttuuri

OMAT KOKEMUKSET
kultta nuorena
selvästi voi humalassa
pettymysten sietäminen
tietun to

NAISET:

- 2000 hemopäätettä pelibstään kirkonkassa
- kiihottaminen keskim. 20-30 min
- orgasmi 15min pitkä
- myös nainen voi ejakuloida

MIHET:

- 4000 hemopäätettä koko penisessä
- kiihottaminen n. 3-5min
- orgasmi 10-18 sek pitkä
- orgasmi ja ejakulaatio eri asioita: orgasmi tapahtuu aivolissa, ejakulaatio sukupuolielimissä
- reitratua nälkä: ejakulaation jälkeen mies ei kokene säämään erektiota tai siemensyöksyä, orgasmin kylläkin.

SUKUPUOLI-TAUTI EI NÄY NÄIN!
KÄYTÄ KONDOMIA!

2 YLEISINTÄ SUKUPUOLITAUTIA:

KLAMYDIA

- liikes oireeton
- nättämättömyyden aiheuttaja lapsettomuutta
- hoidetaan antibioottien avulla
- taataan virtsanäytteenä
- tarttuu myös oireettomana!

KONDILOOMA
(mäs viiksetti ja papilloma viruksena tuottu)

- tarttuu ei koskaan lähde pois elimestä
- haitta perustuu oireiden poistamiseen
- tarttuu myös oireettomana
- kukaantimaisia syylä ja kasvaimia
- oireita tulee kerran 10 vuodessa, mille mahdollisesti joka kuukausi

Sukupuolierips

Kuvassa peniksen terävän erittäin vaivans herpes-mekanismi (haitta perustuu oireiden poistoon)

Balanitiitti

Peniksen yläosa suojattomasti balaaniitti (huono hygienia, lämpöinen saippuvesi) voi aiheuttaa naisen sukupuolitautiin kanssa

"LIBIDO ON HERKKÄ HORJUMAAN.."

- tupakka, alkoholi, huumeet
- stressi, väsymys, masennus, kiire
- sairaudet, lääkkeet, poikkeellatutiset, lääkkeet
- yllä hoidamisen tai raskauden pelko
- illan kovat odotukset huono itse tuntu, suoritus-paineet
- tekemättömät työt, roudat, kommunikointi ongelmat, luottamus pula

Polttaajan potenssi pienenee

JIVÄSKYLIÄN AMMATTIKOKOUKSELLI

2007 jana jaksokirjeen

KUVA 4. Työpajan sisällön kokoava poster, joka oli esillä Imatran Yhteislukion seinällä kaikkien nähtävillä 2.6.2007 asti..

4.5 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Olen jo aikaisemmin maininnut ohimennen asioita, joilla olen pyrkinyt tätä opinnäytetyötä tehdessäni parantamaan sen luotettavuutta ja mittaavuutta selostamalla sen eri vaiheet mahdollisimman tarkkaan. Liitteestä 6 löytyvät kyselyn tarkat luvut ja prosentit, jolloin niitä on mahdollisuus tarkastaa tai käyttää esimerkiksi haluamassaan jatkotutkimuksessa vertailukohtana. Myös palautelomakkeen kaikki vastaukset löytyvät liitteestä 7.

Kun puhutaan tutkimuksen reliabiliteetista, tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta. Eli jos joku toinen toistaisi kokeen, hän saisi samat tulokset. Koska opinnäytetyöni koostuu monesta eri vaiheesta, jotka eivät välttämättä noudata vain yhtä selkeää kaavaa, olen pyrkinyt nostamaan tutkimukseni luotettavuutta kuvaamalla jokaisen tekemäni asian mahdollisimman tarkasti niin kyselyssä kuin työpajassakin. Näitä ovat muun muassa kyselyn toteutuksen aika, paikka ja otanta. Samoten työpajan toteutuksen sanallinen kuvaaminen on tärkeää kun puhutaan toiminnallisen opinnäytetyön toistettavuudesta.

(Hirsjärvi & Kumpp. 1997. 226-227)

Validius tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä mitata sitä mitä sen on tarkoituskin mitata. Omassa tapauksessani tämä tarkoitti esimerkiksi kyselyssä tiettyjen käsitteiden selventämistä, jotta sekä otanta että minä ymmärrämme tietyt käsitteet tarkoittamaan samoja asioita. Hyvin tärkeä osa pätevyyttä, on taidokkaasti tehty kyselylomake, jonka ohjeissa ja kysymyksen asetteluissa ei tilaa virhetulkinnoille otannan puolelta jää. Oma 5 -sivuista kyselylomaketta paranneltiin ja luotiin yli kuukausi yhdessä opettajan kanssa nykyiseen muotoonsa. Työpajaa koskevan palautelomakkeen tein yksin, joka 3. kysymyksen vastauksista myös näkyy saadessani samaan kysymykseen monia erilaisia vastauksia.

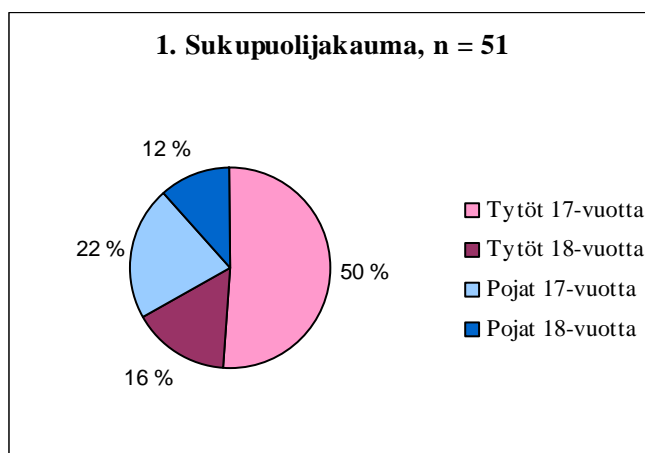
(Hirsjärvi & Kumpp. 1997. 226-228)

5 TULOKSET

Tuloksissa tyttöjä ja poikia on käsitelty tasavertaisina vastaustensa osalta, vaikka tyttöjä oli 66 % (yhteensä 34 kpl: 17-vuotiaita oli 26 kpl ja 18-vuotiaita 8 kpl) ja poikia vain 34 % (yhteensä 17 kpl: 17 -vuotiaita oli 11 kpl ja 18 -vuotiaita 6 kpl). vastaajien kokonaismäärästä (taulukko 1), sillä eroja sukupuolten välillä ei

vastauksissa ollut. Täytyy kuitenkin muistaa, että poikien suurempi määrä antaisi vastauksille enemmän luotettavuutta, sillä nyt joissakin vastauksissa yksi poika voi vastata niinkin suurta kuin 17 % vastauksesta. Käytetyt prosentit on pyöristetty lähimpään kokonaislukuun ja niitä on käytetty myös kysymyksissä, joissa oli mahdollisuus valita useampia vaihtoehtoja. Tällöin prosentit kuitenkin ilmaisevat sen, kuinka moni kokonaisuudesta on valinnut kyseisen vaihtoehdon, eivät sen osuutta suhteessa muihin valintoihin. Kannattaa myös muistaa, että tällöin myös prosenttien yhteenlaskettu määrä ylittää 100 %.

Tutkimuksen tulokset olivat kaiken kaikkiaan sellaiset kuin olin niiden olettanutkin olevan. Muistutettakoon, että kyselyn tarkat ja eriteltyt vastausprosentit ovat näkyvissä kokonaisuudessaan liitteessä 6. ja palautelomakkeeseen liittyvät tulokset taas liitteessä 7.

TAULUKKO 1. Oppilashajonta iän ja sukupuolen mukaan kyselyssä 1.

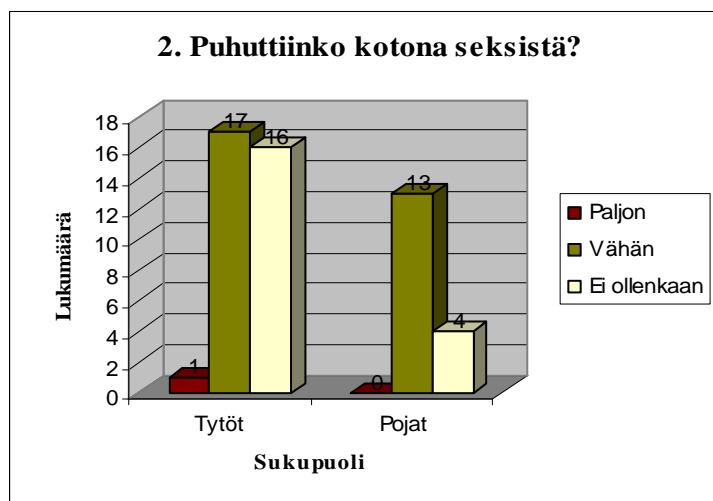
5.1 Mitä kysely paljasti

Tulokset on jaettu kolmeen eri alaotsikkoon sen mukaan, mihin tutkimustehtävään kyselylomakkeen kysymykset vastasivat. Ensin haluttiin kartoittaa ja orientoida nuoret pohtimaan sitä kuka, miten ja missä tilanteessa seksistä oli heille puhuttu. Sanottakoon tässä vaiheessa, että puhekielessä seksuaalisuus ja siihen liittyvät asiat lyhennetään yleensä pelkäksi seksiksi, vaikka se sisältääkin koko seksuaalisuuden kirjon ja sen eri osa-alueet. Kyselylomake kattoi niin kodin kuin koulunkin, mutta muutosehdotuksia kyseltiin vain koulun kohdalla. Taustaa kartoitettiin suurimmaksi osin monivalintakysymyksinä kysymyksissä 2. - 3.4 sekä 5. - 9. Näiden kysymysten tulokset käsitellään kohdassa 5.1.1. Muutosehdotuksia sekä sen tarpeellisuutta

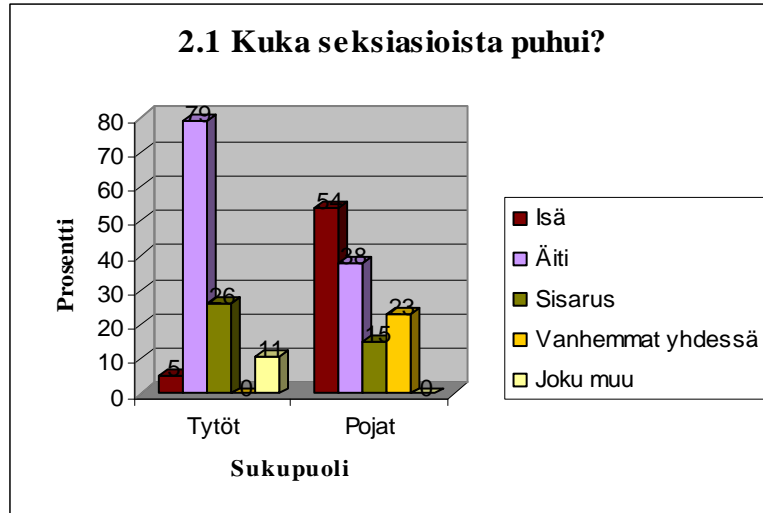
käsiteltiin kysymyksissä 4. - 4.7 ja niiden vastauksia käsitellään kohdassa 5.1.2. Otantaan osallistuneiden kokeneisuutta ja vielä jäljellä olevia ”tietoaukkoja” pyrittiin selvittämään kysymysten 10. - 18. niin monivalintojen kuin täydentävien avokysymysten avulla. Kysymysten vastauksia käsittelemme kohdassa 5.1.3. Mutta näiden kysymysten pohjalta kootun työpajan onnistumista käsittelemme tarkemmin kohdassa 5.2. Viimeiset kysymykset 19. - 24. käsittelevät seksuaalisuudesta kertovan tiedon hakemista ja palaamme siihen lähemmin vain pohdinnassa.

5.1.1 ”No äiti vähän kertoi kotona seksistä.”

Kuten on jo todettu koti ja koulu ovat suurimmat seksuaalisuuden kehitykseen vaikuttavat asiat nuoren ihmisen kehityksessä. Tästä syystä kyselyssä kartoitettiin erityisesti juuri kodin ja koulun asennetta seksiin ja siitä puhumiseen. Kysymyksessä 2. haluttiin selvittää kuinka paljon kotona seksistä oli puhuttu ja vaihtoehtoina olivat: paljon, vähän, ei ollenkaan (taulukko 2). Puolelle tytöistä ja pojista suurimmalle osalle (76 %) oli puhuttu kotona seksistä vähän, noin puolelle tytöistä (47 %) ja pojista neljäsosalle (24 %) ei ollenkaan.

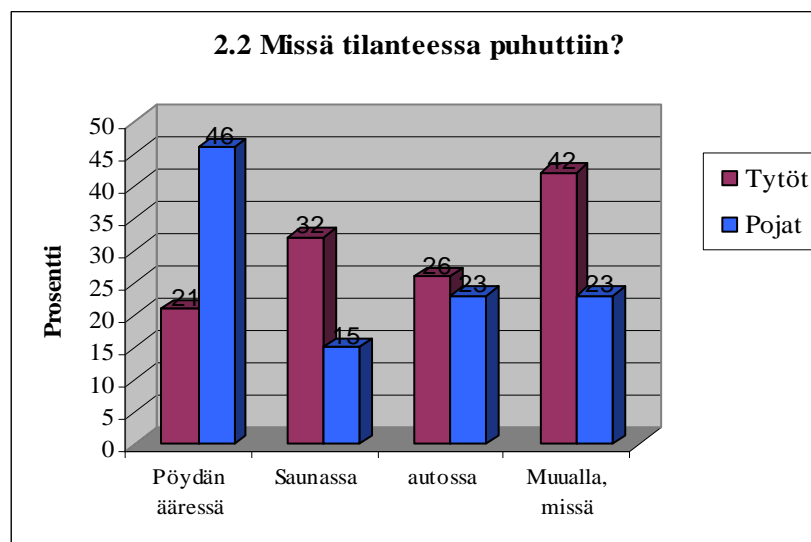

TAULUKKO 2. Kysymys 2. Puhuttiinko kotona seksistä?

TAULUKKO 3. Kysymys 2.1 Kuka seksiasioista puhui?

Suurimmalle osalle tytöistä seksistä oli puhunut joko heidän äitinsä (79 %) tai sisarus (26 %). Pojilla hajontaa oli enemmän. Aiheen oli ottanut puheeksi isä 54 % tapauksissa, äiti 38 % sekä vanhemmat yhdessä 23 % (taulukko 3). Vaikka mitään selkeää estettä sille, etteikö isä voisi puhua tyttärelleen seksistä tai äiti pojalleen, näyttäisi tämän otoksen perusteella oletettavan saman sukupuolen edustajan tehtäviin kuuluvan myös lapsen valistuksesta huolehtiminen.

TAULUKKO 4. Kysymys 2.2 Missä tilanteessa asioista puhuttiin?

Tapa, jolla vanhemmat myös ottavat tai jättävät ottamatta seksuaalisia asioita

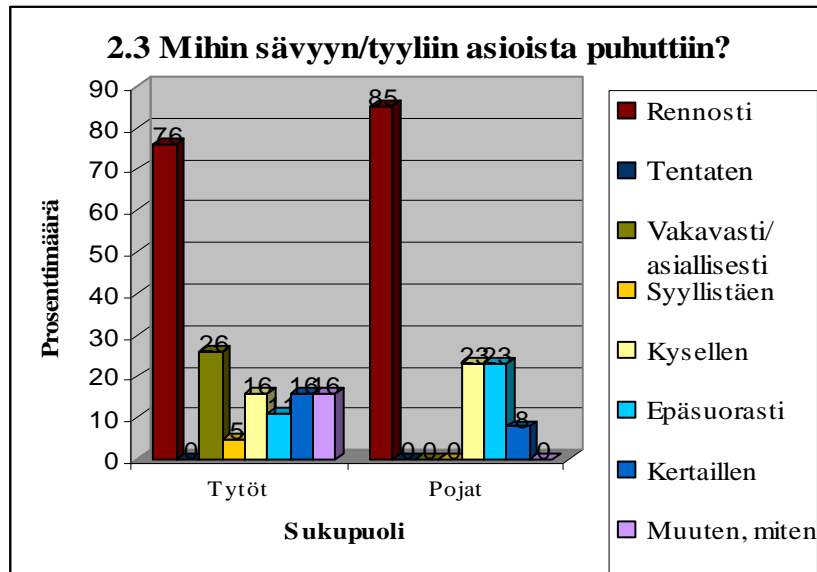

puheeksi, kuvastaa ja välittää nuorelle myös heidän asenteitaan ja mahdollisesti vaikuttaa nuoren mielipiteisiin itsestään ja muista. Vaihtoehtoina kysymyksessä 2.2 (taulukko 4), jossa tiedusteltiin paikkaa, olivat *pöydän ääressä, saunassa, autossa* sekä vaihtoehto *muualla, missä*. Tuloksia luettaessa pitää muistaa, että esimerkiksi kotona, omassa huoneessa ja olohuoneessa ovat hyvin lähellä toisiaan ja näin ollen suurinosa tytöistä oli puhunut asioista kotonaan. 32 % tytöistä oli jutellut asioista saunassa, joten aikaisempaan tulokseen nojaten, on mahdollista tulkita, että tällöin puhujana on ollut äiti tai saman sukupuolen sisar. Pojista lähes puolet (46 %) olivat istuneet pöydän ääressä keskustelemassa seksuaalisuudesta.

Muita vastauksia olivat:

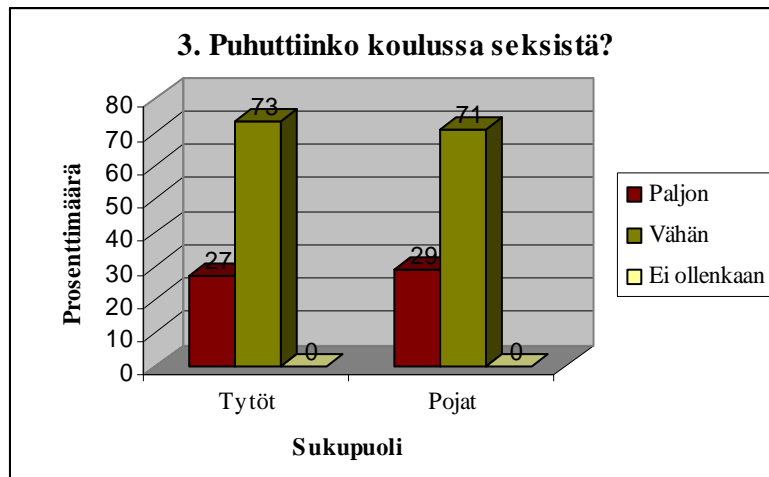
- ohimennen
- lenkillä
- puhelimesta
- mesessä (msn messenger) sekä
- missä tahansa mistä ei pääse helposti pakoon

Lähes kaikkia mainittuja tilanteita yhdistää niiden yksityisyys. Suomen saunakulttuuri on tehnyt alastomuudesta hyväksytyä ja mahdollistanut varsinkin vanhempien ja nuorten väliset keskustelut. Tuloksista voitaisiin tulkita esimerkiksi se, että kun näennäisesti toiminnan tavoitteena on jokin muu kuin seksuaalisuudesta puhuminen (autolla ajaminen, saunominen, lenkkeily), on aihetta sekä aikuisen että nuoren helpompi lähestyä. Kysymyksessä 2.3 (taulukko 5) tarkastelinkin tapaa, jolla seksuaalisuudesta olivat vanhemmat puhuneet. Kun vanhemmat ovat itse joutuneet kokoamaan tietonsa seksuaalisuudesta rivien välistä häveliäämmässä yhteiskunnassa, voi ongelmia nuoren huomattavasti sallivamman kulttuurin kanssa tulla. Tulokset olivat kuitenkin erittäin positiivisia. Syylistämistä tai tenttaamista ei oppilaiden juurikaan oltu käytetty, vaan *rentous* ja *kyseleminen* olivat vallitseva teema niin tyttöjen kuin poikien kohdalla. Kyselevä tapa palvelee ehkä myös vanhempaa: vastaukset auttavat vanhempaa ymmärtämään paremmin maailmaa, jossa nuori kasvaa ja kehittyy. Pientä hämmennystä joissakin yksilöissä oli kuitenkin aiheuttanut vanhempien omaelämäkerrallinen ja kaverillinen suhtautuminen seksiin, näiden ollessa kuitenkin yksittäisiä tapauksia.

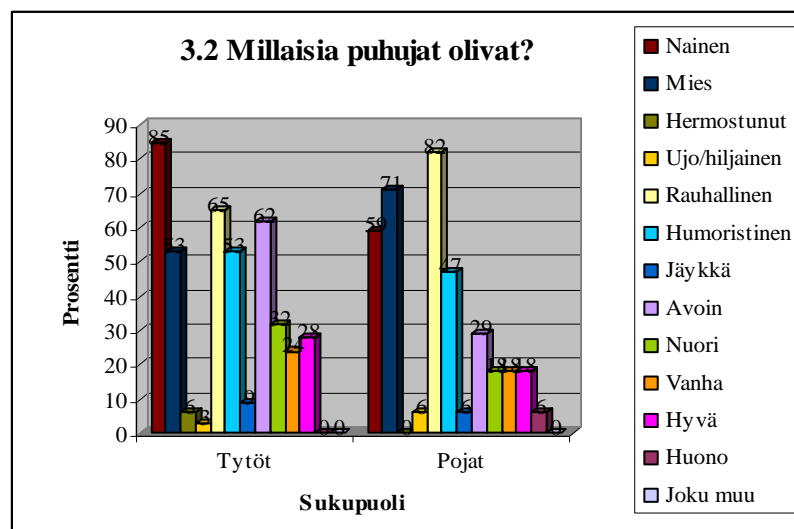

TAULUKKO 5. Kysymys 2.3 Mihin sävyyn / tyyliin asioista puhuttiin?

Koulussa saadun valistuksen määrää tiedusteltiin kysymyksessä 3 (taulukko 6). Oppilaiden oli tarkoitus pohtia määrää aina ala-asteen ensimmäiseltä luokalta tähän päivään (eli lukion 2. luokkaan) saakka. Suurin osa oppilaista oli sitä mieltä, että seksistä oli puhuttu *vähän* (sekä tytöillä että pojilla yli 70 %). *Paljon* valistusta oli oppilaista kokenut saaneensa noin kolmasosa. Erittäin positiivisesti kukaan ei kokenut jääneensä kokonaan vaille valistusta ainakaan koulun puolelta. Riippumatta siitä kuka asioista oli puhunut, oli tyyli suurimmalta osin ollut niin tytöillä kuin pojillakin *rauhallinen, avoin ja humoristinen*, kuten olin toivonutkin (taulukko 7). Tytöille asiasta oli puhunut 85 % tapauksissa nainen, 53 % mies kun taas pojilla ero oli pienempi: miespuhujia oli ollut 71 % ja nainen puhujana 59 %. Naispuhujan yleisyys voi selittyä muun muassa naisvaltaisilla aloilla, jotka yleensä ovat vastuussa nuorten seksuaalikasvatuksessa ja terveyteen liittyvästä tiedosta yleensä: esimerkiksi terveystiedon opettaja, terveydenhoitaja tai biologian opettaja.

TAULUKKO 6. Kysymys 3. Puhuttiinko koulussa seksistä?

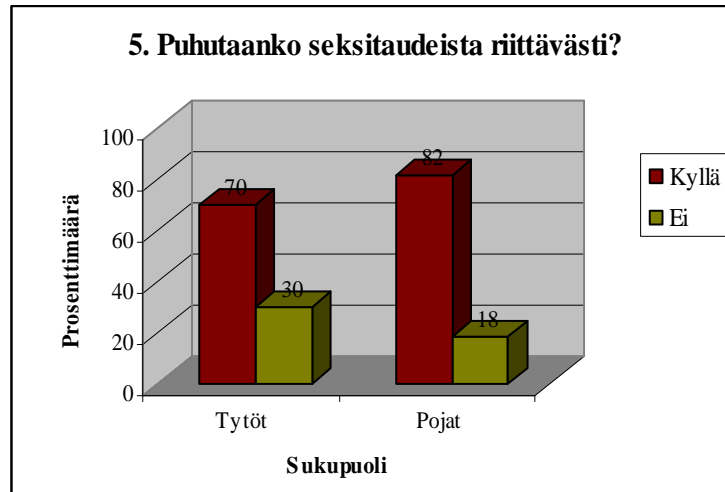

TAULUKKO 7. Kysymys 3.2 Millaisia puhujat olivat?

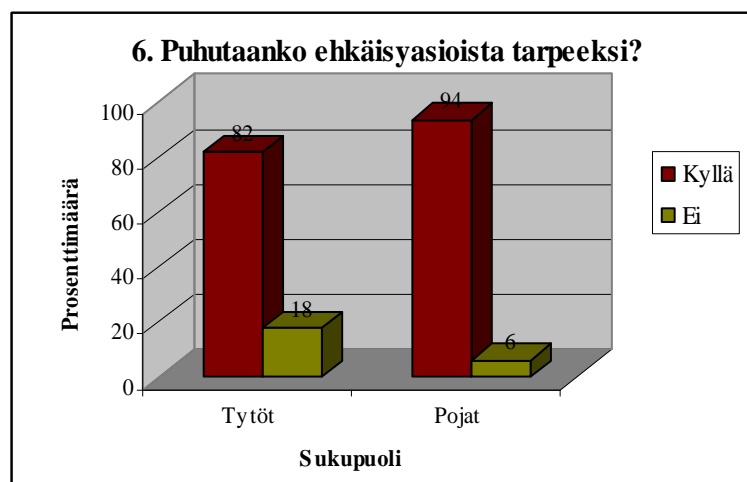
Selvittääkseni vielä seksuaalikasvatuksessa yleisimmin opettuihin aiheisiin kohdistuvaa mielipidettä, oli kysymyslomakkeessa kysymykset 5. - 9. (ks. liite 3). Aikaisemmin mainitsin, että usein ehkäisyasioita pyritään korostamaan siinä valistuksessa, jota oppilaille annetaan. Vaikka ehkäisy todella on tärkeää, pitäisi tietoa pyrkiä myös täydentämään muiden kehittyvien tarpeiden muuttuessa. Ei liene turha muistuttaa, että seksuaalikasvatus on paljon muutakin kuin teoreettista osaamista ehkäistä raskaus tai seksitautien tarttuminen. Kun kysyin puhutaanko seksitaudeista ja ehkäisystä kouluvalistuksessa riittävästi, sekä tytöistä että pojista ylivoimaisesti

suurinosa oli omasta mielestään kuullut tarpeeksi. Ohjeistuksessa ennen kyselyn alkamista, oli *seksitaudit* selvennetty tarkoittamaan *sukupuolitauteja*, joista valistuksen yhteydessä yleensä puhutaan, kuten kondylooma tai herpes.

(Taulukot 8 ja 9).

TAULUKKO 8. Kysymys 5. Puhutaanko seksiin liittyvistä taudeista riittävästi?

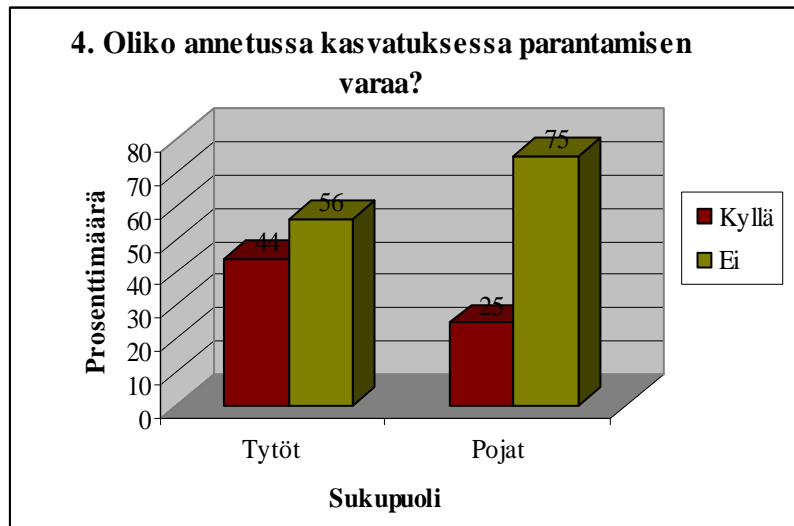
TAULUKKO 9. Kysymys 6. Puhutaanko ehkäisystä ja siihen liittyvistä asioista tarpeeksi?

Kysymykset 8. ja 9. selvittivät valistuksessa usein unohdettuja aihealueita. Kun kysyttiin ”käsitelläänkö seksin tunnepuolta tarpeeksi?”. Oletetusti tytöistä ja pojista reilusti suurin osa oli sitä mieltä, ettei seksiin liittyvistä noloista kommelluksista tai ”epäilyttävistä äänistä” koulun seksuaalikasvatuksessa juuri kerrota. Pojista 65 % ja tytöistäkin yli puolen (57 %) mielestä myöskään seksistä yhdynnästä erillisenä asiana

ei puhuta valistuksessa tarpeeksi. Tosiasia on, että seksuaalisuus on muutakin kuin yhdyntää, ja nuorten ehkäisykeskeinen ja ”ekaan kertaan” valmistava valistaminen antavat seksuaalisuudesta hyvin fyysisen kuvan, vaikka virallisesti se ei päätarkoituksena olisikaan. Jos ongelmista tai vastoinikäymisistä joskus satutaan mainitsemaan, pelkkä fyysisen puolen mainitseminen saattaa luoda nuorelle asenteen, että koska henkisistä ongelmista ei koulussa puhuta, ei niitä myöskään ole. Näin ollen myös myöhemmin ilmeneviin ongelmiin ei välttämättä hakeuduta hakemaan helpotusta yhtä helposti, vaikka seksuaaliterapeuttien työstä puhutaankin julkisesti enemmän ja jokainen sen varmasti hyödylliseksi myöntää. Nummelin (2000) oli tutkimuksessaan pyytänyt nuoria nimeämään paikkoja, joista seksuaalisuuden ongelmissa on mahdollista hakea apua. Suurin osa nimesi kouluterveydenhoitajan, mutta jo muiden palvelupaikkojen (esim. seksuaalineuvoja) nimeäminen oli vaikeaa, pojille vielä enemmän kuin tytöille. Palvelupisteiden toiminnasta tai palveluista oli tietoa vieläkin vähemmän (Nummelin 2000. 134).

5.1.2 ”Avoin, nuori henkilö, joka puhuu asioista niiden oikeilla nimillä.”

Kuten taulukosta 10. huomaa, jakoi muutoksen toive otannan karkeasti kahtia. Vaikka tarkoituksena 4. kysymyksessä oli, että vain muutosta toivoneet vastaisivat kysymyksiin 4.1 - 4.7, on myös neljänteen vastaamattomien oppilaiden toiveet huomioitu jatkokysymyksissä, jos he niihin ovat vastanneet. Näin ollen voidaan tulkita, että vaikka 4. kohdassa ei selkeää tarvetta muutokseen ole kyetty nimeämään, on jotain parannettavaa silti ollut ja vastaukset hyväksytyt yhtä arvokkaina, vaikka vastausten määrä vaihtelisikin kysymyksestä riippuen. Tarkat lukumäärät ovatkin näkyvillä liitteessä 6. Tytöistä hiukan vajaa puolet (44 %) ja pojista vain neljäsosa (25 %) oli selkeän muutoksen kannalla kohdassa 4, joskin tarkempiin muutosehdotuksiin vastasi hiukan useampi. Muutos ei kokenut tässä kysymyksessä tarvitsevansa yli 60 % kaikista vastaajista.

TAULUKKO 10. Kysymys 4. Olisiko annetussa seksuaalikasvatuksessa mielestäsi ollut parantamisen varaa (jos ei, siirry kysymykseen 5)?

Huomioitava asia muutettavissa asioissa oli muun muassa sekä tyttöjen että poikien mielestä (molemmissa 60 %) valistuksen antamiseen valittu *väärä ajankohta*. Tarkoitti tämä sitten liian myöhään tai liian aikaisin annettua tietoa, tukee se ajatusta, että olisi kannattavampaa laajentaa seksuaalikasvatuksen määrää myös yläasteen jälkeiseen aikaan niille, jotka koulutustaan jatkavat 2. asteen kouluissa (esimerkiksi lukio, kauppappilaitos, ammattikoulu jne.). Oppilaiden saapuessa eri seksuaalisuuden portaille omaan tahtiinsa annettaisiin mahdollisuus oppia asioita pidemmällä aikavälillä heille itselleen sopivana ajankohtana, ei vain yläasteen aikana, jolloin murrosikä on pahimmillaan ja sosiaalinen painostus, alkava murrosikä ja henkinen kuuhunta saattaa estää nuoren oppimisen juuri sillä yhdellä tärkeällä seksuaalisuutta käsittelevällä tunnilla.

Muutamia nuorten kuvailemia vastauksia kysymykseen seksuaalisuudesta kertovan henkilön piirteistä:

- Henkilön pitäisi tietää hieman enemmän asiasta. Henkilöt, jotka ovat puhuneet / kertoneet seksiasioista ovat olleet joko jäykkiä ja hermostuneita, jopa ujoja puhumaan asioista tai pistäneet asian leikiksi. Jos joskus joku kysyy jotakin, olisi hyvä jos asiasta kertova tietäisi edes jonkunlaisen vastauksen
- Nuori, avoimen persoonallisen näköinen, samaa sukupuolta olevan, joka puhuu avoimesti ja asioiden oikeilla nimillä häpeilemättä.
- Nuori, puhuu asioista suoraan. Ei mikään terveydenhoitaja kädet vapisten

puhumassa, karttakepillä kalvolle hosuen osoitellen.

- Tytöille nainen, pojille mies. Luultavasti silloin olisi helpompi nuorten puhua asiasta. Nuorille puhuttaessa + 40-vuotias ei ehkä ole paras vaihtoehto, vaikka tietoa olisi paljonkin.
- Avoin ja reipas ihminen, ei turhia peittele asioiden oikeita puolia eikä häpeile asiaa mistä puhuu.
- Asiallisen rennolla asenteella liikkeellä oleva hlö (ehkä mieluiten nainen), jolla alan koulutusta.
- Hauska ja rento, ei mitään tiukkapipoja saarnaamaan.
- Avoin, asioista oikeita nimiä käyttävä nuori henkilö.

Omalta osaltani pyrin siis työpajassa vastaamaan nuorten toiveeseen puhujan ominaisuuksista puhumalla asioista suoraan ja niiden oikeilla nimillä. Siinä onnistumista käsitelien enemmän kohdassa 5.2 sekä pohdinnassa.

5.1.3 Vastauksista työpajaksi

Koska työpajassa oli tarkoitus syventää oppilailta jo olevaa tietoa eikä vain kerrata vanhaa, oli tärkeää selvittää mikä oli oppilaiden lähtötilanne. Jos esimerkiksi kyselyssä olisi paljastunut, että suurin osa oli jo kokenut ensimmäisen yhdyntänsä, ei työpajaa painotettaisi niin paljon ensimmäiseen kertaan, vaan enemmän edessä oleviin asioihin. Kysymykset, joiden vastausten perusteella muokkasin työpajan sisältöä, olivat suorasukaisia ja niissä oppilaita pyydettiin arvioimaan myös ikänsä ensimmäisellä kerralla kussakin toiminnassa. Tämä antoi vähän suuntaa sille, pitäisikö seksuaalivalistusta aikaistaa, myöhäistää vai jatkaa kenties pidempään. Kysymykset käsitelivät muunmuassa ehkäisyn käyttämistä, pornon katsomista, yhdyntää, oraaliseksiä sekä seksiä ilman tunteita. Suurimmassa osassa tämän kohdan kysymyksissä oli mahdollisuus myös vastata avokysymykseen, jossa aiheeseen liittyvää ”tietovajetta” oli mahdollisuus paikata.

Kyselystä selvisi, että suurin osa (yli 50 %) oppilaista oli ennen työpajaa:

- harrastanut joskus masturbointia (tytöt 65 %, pojat 94 %)
- ollut yhdynnässä (tytöt 56 %, mutta pojat 47 %)
- harrastanut suuseksiä (oraaliseksiä) joko vastaanottavana tai antavana osapuolena (tytöt 59 %, mutta pojat 44 %)

- katsonut pornoa (tytöt 64 %, pojat 75 %)
- käyttänyt ehkäisyä (tytöt 62 %, mutta pojat 47 %)
- tunteettoman seksin (esim. yhden illan suhteet) itselleen hyväksyy tytöistä vain 44 %, kun taas pojista 65 %.
- koki tuntevansa miehen ja naisen anatomiaa riittävästi (tytöt 91 %, pojat 100 %).
- Homoihin ja lesboihin suhtautuu myönteisesti 100 % tytöistä, mutta vain 71 % pojista
- Sukupuolitaudeista ei halunnut enää lisää tietoa 76 % tytöistä ja 94 % pojista

Rajatessani työpajan sisältöä, halusin keskittyä enemmän niihin asioihin, jotka jäävät suurimmalta osin koulun opetuksessa käymättä tai hyvin vähälle käsittelylle. Koska otannan oppilaat olivat jo 17-18 -vuotiaita, murrosikä sekä muut biologiaan ja fysiologiaan selkeästi liittyvät asiat kävin lyhyesti kertailen läpi, kuten aikaisemmin esitellystä työpajan sisällöstä näkee. Kyselystä saadut tulokset vahvistivatkin tätä päätöstä, ettei esimerkiksi sukupuolitaudeista olisi haluttu kuulla enää mitään. Kuitenkin koulussa sukupuolitaudit käydään usein läpi hyvin listamaisesti nimiä nimien perään ilman, että niistä varsinaisesti painettaisi mitään päähän. Kuten eräs tyttö sukupuolitaudeista annettavan tiedon määrän riittävydestä kysyttäessä vastasi: ”Taudit pitäisi käsitellä tarkemmin. Aluksi olin vastaamassa kyllä, mutta tarkemmin ajatellen en muista niistä paljoakaan.” Myös muutama muu oppilas toivoi sukupuolitaudeista jotakin selventävää ja tarkempaa tietoa. Vaikka tämä toisaalta on outoa, sillä sukupuolitaudeista on olemassa lukuisia internetsivuja ja tietoa luulisi löytyvän, sitä ei silti näytetä käyttävän tai löytävän tietoa tarvitsevan luokse. Työpajassa yritin paikata tätä tietovajetta valitsemalla kaksi yleisintä sukupuolitautia: klamydian ja kondylooman sekä näyttämällä kuvia myös muista sukupuolitaudeista. Samaa taktiikkaa käytin myös muissa aiheissa: tietoja syvennettäisiin sen perusteella mikä oppilaiden ”lähtötaso” kokemuksellisesti olisi eikä suinkaan jauhettaisi jo käytyjä asioita.

Pojista 41 % ja tytöistä 51 % ei ollut koskaan pohtinut miksi suhtautuu seksiin miten suhtautuu. Esimerkiksi tämän takia halusin nostaa esiin muun muassa jo teoriaosassa mainittuja seksuaalisen sosialisoinnin ja kulttuurin aiheuttamia mielle yhtymiä ja käsityksiä kauneudesta sekä seksuaalisuudesta. Mitä useampi nuori kyseenalaistaa vallalla olevan kauneushanteen, sitä useampi kykenee hyväksymään itsensä ja toiset riippumatta siitä onko heidän painoindeksinsä alle normaalin vai ei. Seksuaalikasvatustyöpajan tarkoitus oli herättää juuri tämä pohtiva ote nuoriin elämään myös

työpajan jälkeen.

5.2 Johtopäätökset kyselyn, työpajan ja nettisivujen toimivuudesta

Jos vetää yhteen kyselystä päällimmäisiksi jääneet suulliset palautteet ja työpajaan osallistuneiden määrän suhteessa kyselyyn osallistuneista, koen saavuttaneeni tavoitteeni. Otanta oli alunperinkin tarkoitettu sen verran suuremmaksi, ettei työpajassa ihmiskato hetkauta tuloksia liian epäluotettaviksi, olettaen, että palautelomakkeiden tuloksissa tyttöjen ja poikien vastaukset yhdistetään. Kuuden pojan vastaukset sinällään eivät ole kovin vertailukelpoisia, vaikka 18 tytön olisivatkin. Tarkoitin tällä sitä, että kun työpajan onnistumisesta antoi palautteensa 47 % alkuperäiseen kyselyyn vastanneista, en usko, että lopun 53 % läsnäolo ja palaute olisi positiivista lopputulosta juurikaan muuttanut huonompaan suuntaan.

Työpajan yksinkertainen palaute luotiin nopeasti täytettäväksi, jättäen kuitenkin enemmän tilaa oppilaan omalle näkemykselle kuin ensimmäisessä kyselylomakkeessa. Koska poikien osuus oli kyselyyn alunperinkin osallistuneista oppilaista vain vähän päälle 33% ja työpajaan osallistuneista vain neljäsosa, yhdistettiin heidän vastauksessa kokonaisvastauksiin. Tämä mahdollistui siksi, etteivät vastaukset eronneet juurikaan tyttöjen vastauksista. Alle puolet osallistujista oli vierailut aiemmin kyselyn täytön aikaan mainituilla nettisivuilla (<http://jaanafever.bravehost.com/index.html>), mutta yllättävän moni tiedusteli heti työpajan alussa nettisivujen osoitetta sekä mainitsi aikovansa käydä sivuilla työpajan jälkeen. Koska kyselyssä selvisi, että suurin osa seksuaalivalistuksesta oli hoidettu opettajalle kaikkein helpoimmalla tavalla: *luento* (tytöt 77 %, pojat 47 %) tai *opetusvideo* (tytöt 65 %, pojat 53 %), oli työpaja tarkoitus toteuttaa aktiivisempaa otetta käyttäen. Passiivinen kuuntelu tai katselu ei ole tehokkain tapa oppia ja sisäistää asioita. Kuitenkin lopputulos oli se, että itse työpaja vastasi toteutukseltaan hyvin paljon normaalia rennompaa, powerpoint - esitykseen yhdistettyä luentoa. Sitäkin suuremmalla syyllä työpajasta annettu palaute näytti, että myös jo pelkästään avoimempi ja suurempi puhe, ilman keskustelun tuomaa vaihtelua toimi täyttämään oppilailla olevia aukkoja. Palautelomake täytettiin työpajan lopuksi ja sen täytettyä oppilaat saivat lähteä välitunnille. Täyttämiseen meni n. 10-15 minuuttia.

Vaikka palaute koskee oikeastaan vain työpajaa ja nettisivuja, kyselin työpajan lisäksi yleistunnelmia ja ”fiilistä” tähän pienimuotoiseen tutkimukseen osallistumisesta työpajan lopussa. Vaikka tyttöjen olisi voinut kuvitella olevan puheliaampia ja innokkaampia kysymään työpajassa kysymyksiä, luulin heidän olevan tyytymättömiä työpajaan heidän ollessa suurimman osan ajasta kiltisti ja hiljaa. Työpajan jälkeen hyvin moni kuitenkin jäi ”roikkumaan” luokkaan ja tuli juttelemaan sekä kyselemään muutamia asioita sekä opinnäytetyöstä että tutkimuksesta.

Joitakin avokysymysten vastauksia palautelomakkeesta:

Kysymys 4: ”Mikä työpajassa oli erityisen hyvää?”

- Tietoa runsaasti, sopi myös ei-ensikertalaiselle, mikä on melko harvinaista. Yleensä puhutaan juuri niin, että kuulijat eivät olisi harrastaneet vielä seksiä.
- Omat esimerkit, huumorintaju, rento ilmapiiri, käsittelytapa
- Kerrankin suhteellisen suoraa puhetta.
- Sukupuolitaudeista näytetyt kuvat oikeesti herätti, koska aiemmin tulleet ”ne on kamalia - välttäkää” - saarnat ei ole tehonnut niin hyvin
- Rento ilmapiiri...aiheet oli hyvin valittu ja kerrottu. Ei liikaa tietoa liian lyhyessä ajassa, joten jotain jäi varmasti mieleenkin (esim. kerroit vain parista yleisimmästä sukupuolitaudista).

Rakentavaakin palautetta tuli *kysymyksessä 5*:

- Mikä on seksikästä - osio olisi voinut olla laajempi, tosin se ei ehkä ollut työpajan idea keskittyä tuollaiseen
- Kuvat sekä hyviä että huonoja (sukupuolitaudit)
- Olisin halunnut tietää enemmän seksuaalisista vähemmistöistä
- Seksikkyys yhteiskunnassa oli jo aika selvää, että vähän se tuntui turhalta
- Nyt ainakin tuntuu, että kaikki olivat hyviä ja oli tarpeeksi tietoa
- Mielestäni olisi voinut varata enemmän aikaa ja käydä rauhassa asiat läpi. Ei ollut mitään pois jättämistä.

Viimeisenä palautelomakkeessa oli tilaa ”vapaalle sanalle”:

- Työpaja oli mielenkiintoinen ja hyödyllinen. Olisi hyvä, jos taudeista näytettäisiin kuvia jo yläasteella. Ehkä vinkki menisi paremmin perille riskeistä.
- Mukavaa oli, puhetyylisi on mukavaa kuunneltavaa ja selität aiheita mielenkiintoisesti.

- Mielenkiintoinen, vaikkei paljoa uutta. Sukupuolitaudit oli kiva. Kuvat kivat, vaikka karmeita.
- Jatka samaan malliin

Jos sain yhdenkään oppilaan miettimään asenteitaan, kyseenalaistamaan käsityksiään ja etsimään lisää tietoa, oli työpaja mielestäni onnistunut. Työpajassa käytetty suora ja arkailematon puhe nuoren ihmisen suusta ei palautteen perusteella kuulosta lukion 2. luokkalaisesta tärkeilevältä, kaukaiselta tai turhalta vaan antaa paremmin nuorelta nuorelle kokemuksen ja mahdollisuuden samaistua puhujaan, vaikkei tämä käyttäisikään luento kummempaa työvälinettä. Rohkea, innostunut ja ”oikein asennoitunut” puhuja voi siis huonoillakin menetelmillä pelastaa paljon ja saada perimmäisen viestin perille asiasta kuin asiasta.

6 POHDINTA

Tämä tutkimus selvitti 51 Imatran Yhteislukion kakkosluokkalaisen mielipidettä saamastaan seksuaalikasvatuksesta ja heillä sillä hetkellä olevista seksuaalisuuteen liittyvistä käsityksistä ja asenteista. Tutkimuksen aineisto koostui 5 -sivuisen kyselylomakkeen vastauksista, joiden perusteella koostettiin parin tunnin mittainen, sisällöltään samanlainen työpaja tytöille ja pojille erikseen keväällä 2007. Työpajasta kerättiin yhden sivun mittainen palaute heti työpajan lopussa, josta selvisi sopisiko työpajassa käytetyt menetelmät suuremmasta puheesta ja oppilaita enemmän keskusteluun houkuttelevasta puhetyylistä menetelmänä täydentämään vielä 17-18 -vuotiailla olevia aukkoja seksuaalikasvatuksessa. Pääväitteeni tässä tutkimuksessa on koko ajan ollut se, että tällä hetkellä Suomessa toteutettava seksuaalikasvatus on liian valvomatonta ja opettajien / kuntien omasta kiinnostuksesta riippuvaista voidakseen antaa jokaiselle oppilaalle yhtä tasokkaan tieto- ja taitotason. Tästä johtuen opettajien ja oppilaiden tietopohja voi olla hyvinkin vaihtelevaa: osan tiedot yltyvät loistaviin sfääreihin, toisten hädin tuskin välttävän yläpuolelle. Valvoton valistus tekee opetuksesta ja sen tasosta täysin riippuvaisen opettajan omasta mielenkiinnosta asiaa kohtaan ja sitä käsiteltäviin tapoihin. Seksuaalisuus on hyvin monitahoinen, persoonallisuuden jokaiseen osa-alueeseen linkittyvä osa ja kuitenkin aikaisemmat tutkimukset ovat käsitelleet ja tutkineet seksuaalisuutta vain raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisyn ja teoreettisten tietojen määrällä, joka kuitenkin on vain

yksi osa seksuaalisuutta. Asiallinen sukupuolikasvatus ei tarjoa mahdollisuuksia vain aborttien, avioliiton ulkopuolella syntyvien lasten määrän vähentämiseen, vaan se luo myös entistä parempia edellytyksiä onnellisemmalle perhe-elämälle (Kontula & Lottes 2000. 209).

Kun mietin yleisesti kyselyä, työpajaa ja nettisivuja, olen hyvin tyytyväinen saavutukseeni. Opinnäytetyön kuluessa olen joutunut vaihtelevaan toimintatapaa teoreettisen ja käytännön toiminnan kautta taas teoriaan, joka tiivistyy sitten tähän kirjalliseen tuotokseen. Projektin omaisesti minun oli opittava periaatteessa luottamaan koko opinnäytetyön ajan asioiden järjestymiseen, valmistautumaan siihen, ettei aina kaikki toimi kuten pitää ja yhteistyökumppaneiden kanssa hyväksymään se, että joskus vastauksissa tai järjestelyissä menee aikaa enemmän kuin ehkä itse olisi tarkoittanut. Mitä opin: muuttamaan suunnitelmia lennossa tai ainakin muokkaamaan niitä nykytilannetta vastaavaksi ilman sen suurempaa hermoromahdusta ja suunnitelmien kaatumista kokonaan, joka ainakin päiväkodissa tulee tarpeeseen.

Koska paljon periaatteessa käytettävää ja hyödyllistä tietoa joudutaan karsimaan kirjoitusvaiheessa pois, otin tähän pohdintakohtaan esille muutaman tuloksen, joita itse pidin erityisen mielenkiintoisena ja mainittavan arvoisena.

On totta, mitä Hirsjärvi ja kumppanit (1997) kirjoittavat kirjassaan hyvän kyselylomakkeen laatimisesta: siinä todella menee aikaa. Tekemäni kysely olisi periaatteessa voitu toteuttaa postitse, jolloin opettajat olisivat huolehtineet kyselyyn vastaamisesta, mutta tällöin olisi helposti sorruttu valistustyypiseen ohjeistukseen sekä väärin ymmärrettyihin käsitteisiin, eivätkö tulokset välttämättä olisi olleet yhtä luotettavia kuin minun ollessa läsnä. Kysymyksiin vastaamiseen ei myöskään tältä suhteellisen suurelta otannalta (n= 51) mennyt niin paljoa aikaa, jotta sitä ei minulta itseltäni henkilökohtaisesti olisi liennyt, joten päätin itse olla paikalla selventämässä käsitteitä ja tarkentamassa joitakin kysymyksiä. Vaikka tein saman työpajan palautelomakkeen kohdalla, en hyväksyttänyt sitä opettajalla ja niinpä palautelomakkeen kysymys 3. jäi hiukan huonosti muotoilluksi ja aiheutti moninaisia erilaisia vastausmuotoja. Näistä huolimatta palaute toki oli työpajasta positiivista eikä sinällään muuta tuloksia, mutta luultavasti mahdollisuuden sattuessa muotoilisin kysymyksen uudestaan paremmin.

Toinen 5 -sivuisessa kyselylomakkeessa erityisen mielenkiintoinen oli omasta mielestäni selvittää vanhempien valitsema paikka (taulukko 4) ja tyyli (taulukko 5), jolla he ottivat seksin puheeksi. Mielenkiintoisen tekee asiasta heidän nuoruudestaan huomattavasti avoimemmaksi muuttunut yhteiskunta ja puuttuva esikuva siitä, kuinka seksuaalikasvatusta tulisi antaa varsinkin kun vertaa vuoden 1952 Pautolan ja Stenbäck:n kirjaa ja sen tyyliä kertoa asioista. Kuinka antaa valistusta oikein, kun kukaan ei ole antanut siihen esimerkkiä? Paikka ja tapa eivät myöskään voi olla vaikuttamatta siihen, kuinka hyvin nuori kuuntelee ja kuulee sen mitä vanhemmat hänelle sanovat. Liian syyllistävä tyyli voi saada nuoren sulkeutumaan eikä hyödyllinenkään informaatio näin ollen saavuta nuorta. Liian julkinen paikka taas voi saada nuoren häpeilemään eikä informaatio tällöinkään saavuta kohdettaan. Kuinka siis kulkea keskitietä kun ei itsekään ole aivan perillä siitä, missä se menee?

Hiukan ennalta-arvaamattoman tuloksen antoi kyselylomakkeessa oleva kysymys, jossa tiedusteltiin seksuaaliasioista *kertojan olemuksen vaikutusta oppimiseen*. Vajaa puolet tytöistä ja pojista vastasi, ettei sillä ole merkitystä. Vaihtoehdon ”vähän” oli valinnut 31 % tytöistä ja 29 % pojista. Onko kyseessä siis vastausvaihtoehto, jonka tutkittavat halusivat antaa itsestään vai eikö seksuaaliasioista kertojan ulkonäöllä todellakaan ole merkitystä? Kuulostaako siis sama puhe nuoren ja vetävän naisen kuin kurttuaisen ja ylipainoisen miehen suusta samalta (ks. kuva 4)? Tätä on hyvin vaikea uskoa. Hiukan ristiriidassa vastausten kanssa oli kysymyksen 4.4 vastaukset. Siinä oppilaita pyydettiin omin sanoin kuvaamaan parhaiten sopivaa persoonaa tai henkilöä puhumaan seksuaaliasioista. Toistuvasti vastauksissa mainittiin nuori nainen, joka tietää ja puhuu asioista niiden oikeilla nimillä. Kuitenkin kuka tahansa voi kuvitella tilanteen, jossa laitetaan vierekkäin stereotyyppistä kirjaston tätiä muistuttava vanha-piika puhumaan hiljaisesti seksuaalisuudesta ja toiseksi vaihtoehdoksi sitten nykyaikaiseen jakkupukuun pukeutunut nuori nainen, joka itsevarmasti ja selkeällä äänellä kehottaa keskustelemaan seksuaalisuudesta ja saa oppilaat orientoitumaan asiaan aivan eri tavalla.

KUVA 4. Kumpaa sinä kuuntelisit? Opinnäytetyön esityksessä käytetty havainnollistava kuva kysymysten 4.3 ja 4.4 vastauksiin viitaten. Kuva: Jaana Jääskeläinen

Sosionomina pystyin pohtimaan seksuaalikasvatusta laajempänä kokonaisuutena ilman ammatin erityisesti vaatimaa ja joskus rajoittavaa viitekehystä (esimerkiksi lääketieteen tai median näkökulma). Sen sijaan asiakaslähtöisyys toteutuu monessa eri työpaikassa juuri sosionomin ammatissa ja mahdollisti näin ollen lähestymisen laajemman ja useamman näkökulman kautta seksuaalikasvatukseen. Tulemme sosionomeina sitten työskentelemään lasten, nuorten tai vanhusten kanssa, pitäisi minusta jokaisen sosionomin tietää, kuinka seksuaalisuus linkittyy ja kulkee ihmisen mukana, vaikka tämä olisi iältään 90 -vuotias ja istuisi päivät pitkät huoneessaan kuunnellen Tapio Rautavaaraa. Vaikka ei tulisi varsinaisesti seksuaalisuutta opettamaan tai sen kanssa työskentelemään, on hyvä tiedostaa kuinka myös puhumaton viestintä luo lapsille mielikuvia esimerkiksi päiväkodissa. Joten vaikka alun perin kuvittelin tämän opinnäytetyön menevän hiukan sosionomin työn vierestä, nyt teoriaosuutta katsoessani huomaan, kuinka yleishyödyllistä tietoa siellä todella on ja kuinka paljon me voimme sanattomalla viestinnällämme lapsille viestittää yhteiskunnan asenteita ja stereotyyppioita jo lapsuuden varhaisissa vaiheissa tietämättämme.

Kunnianhimoisena tavoitteena pitäisikin Suomessa olla seksuaalikasvatuksen kokonaisuusien saattaminen valvonnan piiriin (esimerkiksi sosiaali- ja

terveysministeriö), jolloin kaikilla oppilailla olisi mahdollisuus saada samantasoista, samanlaista ja ajan tasalla olevaa opetusta oikein ja nykyistä mielenkiintoisemmin menetelmin paikkakunnasta ja koulusta riippumatta. Seksuaalikasvatusta valvova taho huolehtisi opetusmenetelmistä sekä -aineiston ajantasaisuudesta. Ns. ”asiakaskyselyillä” olisi helppo myös virkamiehen pysyä kärryillä siitä mitä nuoret haluavat tai tarvitsevat kasvatuksesta. Seksi kun on niin paljon muutakin kuin yhdyntää ja ehkäisyä. On helppo kuvitella, että jos asiaa kysytään keltä tahansa, parantamisen varaa löytyy aina.

Muutamia syitä miksi seksuaalikasvatusta sitten edes pitäisi parantaa:

- Tutkimusten mukaan kondomien jakaminen nuorille lisää niiden käyttöä sukupuoliyhdyntöissä, mutta ei aikaista tai lisää nuorten yhdyntöjen määrää. (Nummelin 2000. 135)

- Monipuolinen ja useammalla kuin yhdellä tunnilla toteutettu seksuaaliopetus on parantanut nuorten tietoja. Jos nuoret ovat jääneet ilman koulun seksuaaliopetusta ja -valistuslehteä, heidän seksuaaliterveystietoihinsa on jäänyt hyvin mahdollisesti merkittäviä puutteita.

(Kontula, Cacciatore & kumpp. 2001. 8).

- Nuori tarvitsee suunnitelmallista ja jatkuvaa seksuaalikasvatusta. Asiallisen tiedon antaminen ja nuoren itsehallinnan arvostaminen ovat keinoja vahvistaa seksuaaliterveyttä edistävää ja vastuullista käyttäytymistä.

(Väestöliitto 2007)

- Seksuaalikasvatus ei lisää riskikäyttäytymistä, vaan sen sijaan parantaa ehkäisyn käyttöä sekä edistää suvaitsevia asenteita seksuaalisuutta ja muita ihmisiä kohtaan (Kontula, Cacciatore & kumpp. 2001. 7)

- Sukupuolikasvatuksen kasvatuksellinen tehtävä on yksilön kannalta nuoren auttaminen ymmärtämään sukupuolisuuttaan normaaliin kehitykseen kuuluvana, rakentavana voimana, joka tulee hyväksyä ja jota tulee kunnioittaa.

(Kontula & Lottes 2000. 209)

Vastauksena tämän opinnäytetyön perimmäiseen kysymykseen eli millä tavoin seksuaalikasvatusta sitten voitaisiin parantaa, on yksinkertaisesti paitsi kohdentamalla sitä enemmän myös seksuaalikasvatuksen suuntaan sekä huolehtimalla asiantuntevasta luennoitsijoista, joille ei sormi mene suuhun. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että seksuaalikasvatukseen annetaan enemmän aikaa, jotta on mahdollisuus keskittyä myös

muihin osa-alueisiin kuin vain pelkästään sukupuolitautilien ja ei-toivotun raskauden ehkäisyyn. Asennekasvatus ja kunnolliset ohjeet siitä kuinka seksuaalikasvatusta on mahdollista opettaa, antaa opettajalle muitakin mahdollisuuksia kuin ”kalvosulkeiset”, muttei kuitenkaan vaadi mitään erityisalan koulutusta, vain kiinnostusta ottaa selvää ja kertoa tietonsa muillekin. Työpaja on menetelmänä vain yksi monien joukosta, jolla seksuaalikasvatusta voidaan parantaa niin 2. asteen koululaisille, mutta miksei muokattuna myös yläastealaisille. Kuten aiemmin onkin todettu, muun muassa Nummelin (2000) sanoo tutkimuksessaan, että sosiaalisen oppimisen teorioihin pohjaava seksuaaliopetus, jossa käytetään vaihdellen yhteistoiminnallisia ja oppilaskeskeisiä opetusmenetelmiä ja joka on kiinteässä yhteydessä oppilaiden elämysmaailmaan, on tuloksekkaampaa ja hedelmällisempää kuin perinteinen opettajajohtoisin ja opettajakeskeisiin opetusmenetelmiin tukeutuva seksuaaliopetus.

Jatkotutkimusmahdollisuuksia voisikin tästä tutkimuksesta johtaa lukuisia. Kuitenkin muutamia ehkä itse tärkeimpänä pitämiäni tutkittavia asioita voisi olla esimerkiksi työpajatyypin toiminnan soveltaminen ja sen muokkaaminen sopimaan nuoremmille ja miksei vanhemmillekin ihmisille. Koulutuspaketti seksuaalikasvatusta opettaville opettajille tai miksei esimerkiksi murrosikäisen nuoren vanhemmillekin. Koska sosionomi-koulutus on monelta osin hyvin toiminnallinen, on harjoittelujaksoja, joissa näkee mitä työ tulevaisuudessa tulee olemaan, voisi toiminnallisia jatkotutkimus- tai kehittämismahdollisuuksia olla esimerkiksi:

- kokonaisen opintojakson rakentaminen seksuaalikasvatukselle ja sen sisällön luominen
- seksuaalisuuteen liittyvä teemaviikko tai -päivä
- tai
- internetsivujen jatkokehittäminen ja käyttömahdollisuudet seksuaalikasvatuksessa

Opinnäytetyöni loppusuoralla huomasi askeleen jo oikeaan suuntaan: sosiaali- ja terveysministeriö julkisti seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelman vuosille 2007 - 2011. Ideana oikeaan suuntaan tähtäävä ohjelma aikoo kattaa myös itse tutkimani vanhemmat nuoret muun muassa lisäämällä seksuaali- ja lisääntymisterveyskasvatuksen ammattioppilaitosten terveystiedon opetukseen. Myös neuvontapalveluja ja erilaisia kampanjoita tullaan kehittämään. Vaikka painotus on edelleen lisääntymiseen ja ehkäisyyn liittyvissä tiedoissa ja taidoissa, eikä niinkään

asenteissa, käsitteissä tai niiden muuttamisessa, jään innolla odottamaan tämän toimintaohjelman tuloksia. Myös laadukkaampia tutkimuksia ja opetustilanteita on luultavasti myös odotettavissa, sillä yksi ohjelman tavoitteista on luoda rakenteet ja tilastointi- sekä seurantajärjestelmä seksuaali- ja lisääntymisterveyden tutkimiseen.

LÄHTEET

Aigner, G. & Centerwall, E. 1999. Lapset ja seksuaalisuus. Tammer-Paino Oy Tampere

Ahonen, S-T. 2004. Nuoresta aikuiseksi - Ihmissuhdekasvatus nuorisotyön ja koulun yhteistyön väylänä Jyväskylän maalaiskunnassa. Opinnäytetyö, Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Apter, D., Väisälä, L. & Kaimola, K. (toim.) 2006. Seksuaalisuus. Duodecim.

Erwin, P. 2005. Asenteet ja niihin vaikuttaminen. Wsoy Helsinki

Haavio-Mannila, E. & Kontula, O. 2001. Seksin trendit meillä ja naapureissa. Wsoy

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 13. uudistettu painos. Tammi

Kontula, O. 1991. Seksistä - kuinka puhua nuorille? Sexpon ry:n julkaisu. Otava.

Kontula, O., Cacciatore, R., Apter, D., Bildschkin K., Törhönen, M., Koski S. & Tiilo L. 2001. Koululaisten tiedot seksuaaliterveydestä. E 11/2001. Väestöliitto ja Väestöntutkimuslaitos.

Kontula, O. & Lottes, I. (toim.) 2000. Seksuaaliterveys Suomessa. Tammi. Helsinki

Lehtonen, J. 2003. Seksuaalisuus ja sukupuoliuus kouluissa. Nuorisotutkimusverkosto. Helsingin Yliopistopaino

Liukko, S. & Perttula, S. 2005. Opinnäytetyön raportointi. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu

Nummelin, R. 2000. Seksuaalikasvatusmateriaalit - pääkaupunkiseutulaisten nuorten näkemyksiä ja kokemuksia. Väitöskirja. Tampereen Yliopisto. Tampere

Pasanen, J. 5/07. s. 10-13. Raisa Rohkea. Artikkel. Me-lehti

Pötsönen, R. 1998. Naiseksi, mieheksi, tietoiseksi. Väitöskirja. Jyväskylän Yliopisto
Jyväskylä

Reunala, T., Paavonen, J., & Rostila, T. (toim.) 1994. Sukupuolitaudit. Jyväskylä Gummerus

Ronkainen, S., Pohjolainen, P. & Ruth, J-E. 1994. Erotiikka ja elämäntilanne. Wsoy Juva

SETA ry. 2000-2007. www.seta.fi [22.8.2007]

Sexpo säätiö. 2007. www.sexpo.fi [22.8.2007]

Smith, E., Nolen-Hoeksema S., Fredrickson B. & Loftus G. 2003. Atkinson & Hilgard's
Introduction to psychology, 14th edition. Wadsworth.

Stakes kouluterveyskysely 2007.

<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/perustiedot/kt2007.htm> [15.9.2007]

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen, toimintaohjelma 2007-2011. Sosiaali- ja
terveysministeriö 29.7.2007

<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/11503/index.htm> [24.9.2007]

Sosiaali- ja terveysministeriö 5/2007. <http://www.stm.fi> [15.9.2007]

Stenbäck, A. & Pautola, L. 1952. Lapsuus- ja nuoruusiän sukupuolinen kehitys ja kasvatus.
Otava. Helsinki.

Terveyden edistämiskeskus [6.9.2007] <http://www.jyu.fi/liikunta/tervtiede/tervty/who.htm>

Väestöliitto 2007. [31.7.2007]

http://www.vaestoliitto.fi/seksuaaliterveys/seksuaaliterveysklinikan_nettipa/vanhemmat/

LIITTEET

LIITE 1: Seksuaaliset oikeudet

IPPF (Kansainvälinen Perhesuunnittelujärjestöjen Liitto 1995) on luonut Seksuaali- ja lisääntymisoikeuksien peruskirjan, jonka tavoitteena on edistää ja suojella oikeuksia kaikissa poliittisissa, taloudellisissa ja kulttuurisissa yhteiskuntajärjestelmissä. Seksuaalioikeudet sisältyvät ihmisoikeuksiin, joita on jo hyväksytty kansallisissa laissa, kansainvälisissä ihmisoikeusdokumenteissa ja muissa konsensus dokumenteissa.

1. Oikeus elämään. Yhdenkään naisen elämä ei saa vaarantua raskauden vuoksi
2. Oikeus vapauteen ja turvallisuuteen. Kaikilla on oikeus nauttia ja hallita omaa seksuaalielämäänsä eikä ketään tule pakottaa raskauteen, aborttiin tai sterilisaatioon
3. Oikeus tasa-arvoon ja kaiken syrjinnän kieltäminen
4. Oikeus yksityisyyteen. Palvelut luottamuksellisia, oikeus itsenäiseen ehkäisyvalintaan
5. Oikeus ajattelun vapauteen
6. Oikeus tietoon ja koulutukseen
7. Oikeus päättää itse naimisiinmenosta, perheen perustamisesta ja perhesuunnittelusta
8. Oikeus päättää itse lasten hankinnasta ja ajankohdasta
9. Oikeus terveydenhoitoon ja terveyden suojeluun
10. Oikeudet tieteellisen kehityksen tuomiin etuihin
11. Kokoon tumisoikeus ja oikeus poliittiseen osallistumiseen
12. Oikeus olla tulematta kidutetuksi tai pahoinpidellyksi

Näistä oikeuksista Väestöliiton asiantuntijat ovat muokanneet erityisesti suomalaisia nuoria koskevat seksuaalioikeudet.

Nuorten seksuaalioikeudet:

Kaikilla maailman nuorilla on sukupuolesta, ihonväristä, seksuaalisesta suuntauksesta tai terveydentilasta riippumatta seksuaalisina olentoina seuraavat oikeudet:

1. Oikeus elämään, oikeus olla oma itsensä, tehdä itsenäisiä päätöksiä, ilmaista mielipiteensä.
2. Nuorella on oikeus nauttia omasta kehostaan ja seksuaalisuudestaan.
3. Nuorilla ja lapsilla on oltava vapaus uskonnollisten tekstien, uskomusten, aatteiden ja perinteiden rajoittavista tulkintoista tai omaan kehoon puuttuvista loukkauksista seksuaalisissa asioissa. Hänellä on myös oikeus noudattaa uskontoaan omalla tavallaan.
4. Kukaan ei saa kiusata, syrjiä tai loukata nuorta hänen sukupuolensa, seksuaalisten erityispiirteidensä, kehittyneisyytensä tai kehittymättömyytensä vuoksi.
5. Nuorta ei saa haukkua hänen seksuaalisuuttaan loukkaavasti (esim. huoraksi tai homoksi) eikä ahdistella seksuaalisesti.
6. Nuorella on aina oikeus sanoa mielipiteensä kun hänen seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista keskustellaan tai niistä päätetään.
7. Oikeus nauttia seksuaalisuudesta, olla turvassa, valita vapaasti haluaako avioitua tai pysyä naimattomana sekä oikeus perhesuunnitteluun.
8. Jokaisella nuorella tulee olla oikeus seksuaaliseen suuntautumisen mukaiseen tyydyttävään seksuaalisuuteen ja sukupuolielämään, kunhan ei vahingoita eikä alistu ketään toista.
9. Jokaisen täytyy saada rauhassa päättää itse haluaako olla seksuaalisesti aktiivinen vai ei.
10. Nuorella on oikeus osoittaa seksuaalista halukkuutta ja oikeus peräytyä ja kieltäytyä missä tahansa seksuaalisen tapahtuman vaiheessa.
11. Nuorella on oikeus saada riittävästi tietoa ja välineitä ehkäistäkseen suunnittele mattomia raskauksia, oikeus ajoissa ja oikein tehtyyn raskauden keskeytykseen ja oikeus myös jatkaa raskauttaan ja saada tällöin kaikki tarpeellinen tuki.
12. Oikeus tietoon seksuaalisuudesta, ehkäisymenetelmistä, sukupuolitaudeista ja HIV:stä, ja omista oikeuksistaan.

13. Aikuisten tulee kertoa nuorille seksiin liittyvistä riskeistä sekä niistä menetelmistä, joilla riskejä voidaan välttää. Nuorelle tulee tarjota myös tieto seksuaalisuuden luonnollisuudesta ja keinoista, joilla seksuaalista tyydytystä, onnellisuutta ja tasapainoa voi turvallisesti kokea. Nuorille tarjotun tiedon tulee olla muodossa jonka he ymmärtävät.
14. Neuvontaa ja ehkäisyvälineitä sekä seksuaaliterveydenhoitoon tarkoitettuja lääkkeitä tulee olla nuorten saatavilla heille mahdollisissa paikoissa, mahdolliseen aikaan ja mahdollisella hinnalla.
15. Aikuisilla on velvollisuus tiedottaa nuorille heidän seksuaalisista oikeuksistaan, jotta he ymmärtävät vaatia niitä ja suojella itseään.
16. Oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi suunnittelemattomilta raskauksilta, sukupuolitaudeilta ja HIV:ltä sekä seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Yhdenkään nuoren terveys ei saa vaarantua seksuaalisuuden vuoksi.
17. Ketään ei saa painostaa suojaamattomaan seksiin. Aikuisten on järjestettävä nuorille riittävästi neuvontaa ja tiedotettava siitä.
18. Aikuisten on määrätietoisesti taisteltava vastaan häiriintyneiden yksilöiden halua käyttää nuoria tai lapsia seksuaalisesti hyväkseen.
19. Oikeus seksuaaliterveydenhuoltoon, joka on luottamuksellista, korkeatasoista, ja johon nuorilla on varaa ja jota annetaan molemminpuolisella kunnioituksella. Nuorella on oikeus nopeasti saatavilla oleviin seksuaaliterveydenhuollon palveluihin, joissa heitä hoitavat nuoria kunnioittavat ja heidän kanssaan yhteistyön kykenevät aikuiset. Seksuaaliterveydenhuollon palvelujen tulee lähteä nuoren tarpeista, eikä sukuelinten tutkimus tai hoito koskaan saa olla kivulias tai loukkaava, vaan tarvittaessa on käytettävä riittävää kivunlievitystä. Palvelujen on oltava luottamuksellisia, niin ettei kukaan ulkopuolinen saa tietoonsa nuoren käynnin syytä. Nuorille tarjotut seksuaaliterveydenhuollon palvelujen tulee olla alueellisesti ja laadullisesti tasa-arvoisia.
20. Oikeus osallistua ohjelmien suunnitteluun nuorille nuorten kanssa, ja oikeus vaikuttaa nuoria koskeviin päätöksiin. Nuorilla tulee olla todellinen mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin suunnitelmiin ja päätöksiin seksuaali- ja lisääntymisterveysasioissa, sekä oikeus olla mukana suunnittelemassa nuorten seksuaaliterveyden palveluja.

Lähde: IPPF (International Planned Parenthood Federation) 1998

LIITE 2: Seksuaalisuuden historia

Sexpo säätiön mukaan [muokattu 22.8.2007]

1500-1600 Maalaissa oli kuolemanrangaistus haureudesta, väkisinmakaamisesta, kaksinnaimisesta ja eläimeen sekaantumisesta. Naiset olivat holhouksen alaisia.

1700-1900 -luvun alku Seksuaalinen pidättyvyys oli avioliitossa hyve, koska kiihottuneisuus rasittaa hermoja ja henkisiä kykyjä. Naisten älyllinen aktiivisuus etenkin kuukautisten aikana oli vaarallista. Lasten itsetyydytys oli pahe, jota voitiin hoitaa kirurgisin toimenpitein. Sukupuolikasvatuksen tuli perustua siihen, että turmeltumaton nuori tuntee luonnollista vastenmielisyyttä erotiikkaa kohtaan.

1864

Naimattomat 25-vuotiaat naiset pääsivät holhouksesta, vaimot eivät.

1889 Laki määräsi rangaistuksen salavuoteudesta, sukurutsasta, eläimeen sekaantumisesta, homoseksuaalisuudesta, väkisinmakaamisesta ja aviorikoksesta.

1897 Kotilääkärikirjan mukaan itsetyydytys johtaa näön heikkenemiseen, ymmärryksen tylsistymiseen, kaatumatautiin ja ennenaikaiseen, kurjaan kuolemaan.

1922 AU-lapset saivat oikeuden elatusapuun.

1926 Naimattomien sukupuolisuhte ei enää ollut rikos.

1927 Pornografian levittäminen tuli rangaistavaksi teoksi.

1933 "Kordongi on todella ehkäisyvälineiden ihanne".

1941 Väestöliitto perustettiin.

1948 Aviollinen uskottomuus ei enää ollut rikos.

1950 Laki pakkokastroinnista tuli voimaan.

1965 "Seksivallankumous" alkoi opiskelijalehdissä.

1969 Naimattomat saivat yöpyä samassa hotellihuoneessa. Seksuaalipoliittinen yhdistys SEXPO ry perustettiin.

1970 Laki pakkosteriloinnista ja -kastroinnista kumottiin. Abortin sai myös sosiaalisten ja psyykkisten syiden vuoksi. Sterilointisäädöksiä helpotettiin.

1971 Homoseksuaalisuus ja eläimiin sekaantuminen eivät enää olleet rikoksia. Sukupuolisen kanssakäymisen ikäraja alennettiin 18:sta 16 vuoteen heteroseksuaalisissa suhteissa. Pornografiasäädökset lievenivät.

1972 Ehkäisyneuvonta tuli kunnan tehtäväksi.

1974 Suuri suomalainen seksitutkimus 18-54 -vuotiaista julkaistiin. SETA ry perustettiin edistämään seksuaalisten vähemmistöjen tasa-arvoa.

1975 Isyyslaki uusittiin. Au- ja aviolapset tulivat tasa-arvoisiksi.

1980 Homoseksuaalisuus ei enää ollut sairaus.

1983 Nuorten seksuaalisuutta kartoittava KISS-tutkimus alkoi.

1985 Nainen sai pitää sukunimensä avioituessaan. Steriloinnin sai kolmen lapsen vanhempi tai 30 vuotta täyttänyt. AIDS-utiset aiheuttivat hysteriaa.

1986 Laki sukupuolten tasa-arvosta tuli voimaan. Ensimmäinen AIDS-tukikeskus perustettiin.

1987 Uskottomuus ei enää ollut avioeron peruste. Lääkintöhallitus lähetti kaikille 16-vuotiaille ensimmäisen seksiä käsittelevän lehden ja kondomin.

1991 Diakonissalaitos perusti prostituoitujen tukipisteen.

1992 "Suomalainen seksi" -tutkimus haastatteli 18-74 -vuotiaita.

1993 Insesti nousi otsikoihin. Naisasialiitto Unioni ry perusti raiskauskriisikeskuksen.

1994 Keskustelu seksibisneksistä kävi kiivaana. SETA perusti TRANS-tukipisteen transvestiiteille ja transseksuaaleille.

1995 Raiskaus tuli rikokseksi myös avioliitossa.

1996 Belgian pedofiiliskandaali järkytti maailmaa. Keskustelu homoliitoista kävi kuumana.

1997 Seksuaalirikoslain uudistus puhutti. Pedofilia oli jatkuvasti otsikoissa, samoin lapsipornografia.

1999 Seksuaalirikoslain uudistus astui voimaan. Homoseksuaalisten tekojen erityiskohtelu rikoslaissa (korkeammat suojaikärajat ja kehotuskielto) päättyy. Sexpo vietti 30-vuotisjuhliansa.

2000 Sexpon perustajajäsen, Tarja Halonen valittiin tasavallan presidentiksi. "Seksuaaliterveys Suomessa" julkaistiin suomeksi ja englanniksi. Pohjoismaisen seksologiyhdistyksen, NACS:in kongressi järjestettiin Suomessa. Hallitus antoi eduskunnalle esityksen samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröinnistä. Mediassa keskusteltiin prostituutiopalvelujen oston kriminalisoinnista.

2001 Parisuhdelaista äänestettiin syyskuussa. Sitä ennen polvirukoilijat olivat eduskunnan rappusilla. Laki kuitenkin hyväksyttiin äänin 99-84, yksi äänesti tyhjää. Laki astuu voimaan 1.3.2002.

2002 Prostituutiosta keskusteleminen sai valtaisan mittasuhteen julkisessa sanassa. Gallupin tutkimuksen mukaan 137 kansanedustajaa oli ostokiellon puolella.

Lähde: Sexpo säätiö ry:n internetsivut: www.sexpo.fi

LIITE 3: Kyselylomake

Taustatiedot

1. Ikä _____ vuotta   Sukupuoli: tyttö
 poika

OPINNÄYTETYÖ - kysymyslomake 1
Sosionomiopiskelija Jaana Jääskeläinen
Lukion 2. luokkalaisten käsityksiä ja mielipiteitä
seksuaalikäyttäytymisestä ja seksuaalikasvatuksesta

Rastita mielestäsi kaikki paikkansa pitävät vaihtoehdot ellei toisin mainita. Jos vaihtoehtoja on vain kaksi, valitse vain toinen.

2. Puhuttiinko kotona seksistä?   paljon
(yksi rasti; jos vastasit ei, siirry kysymykseen 3) vähän
 ei ollenkaan

2.1 Kuka seksiasioista puhui?   isä   sisarus
 äiti   vanhemmat yhdessä
 joku muu, kuka _____

2.2 Missä tilanteessa asioista puhuttiin?
 pöydän ääressä   saunassa
 autossa   muualla, missä _____

2.3 Mihin sävyyn/tyyliin asioista puhuttiin?
 rennosti   tentaten
 vakavasti/asiallisesti   syyllistäen
 kysellen   epäsuorasti
 kertailen   muuten, miten _____

3. Puhuttiinko koulussa seksistä?   paljon
(ala-asteen 1.luokka - lukion 2. luokka;) vähän
yksi rasti)   ei ollenkaan

3.1 Kuka asioista puhui?

☐ luokan oma opettaja	☐ joku ulkopuolinen
☐ liikunnan opettaja	☐ terveystiedon opettaja
☐ terveyden hoitaja	☐ biologian opettaja
☐ lääkäri	☐ muu, kuka _____

3.2 Millaisia puhujat olivat?

☐ nainen	☐ hermostunut	☐ ujo/hiljainen
☐ mies	☐ rauhallinen	☐ humoristinen
☐ jäykkä	☐ vanha	☐ nuori
☐ avoin	☐ hyvä	☐ huono
☐ muu, mikä _____		

3.3 Oliko tilaisuudessa useimmiten paikalla tytöt ja pojat?

☐ erikseen	☐ yhdessä

3.4 Millä tavoin seksuaalikasvatusta annettiin? (voit rastia useampia vaihtoehtoja; parhaiten mieleen jääneet tavat)

☐ luento	☐ koe tai kirjatentti
☐ pienryhmäkeskustelu	☐ videot
☐ keskustelut	☐ teemapäivä tai -viikko
☐ muu mikä _____	

4. Onko mielestäsi annetussa seksuaalikasvatuksessa ollut parantamisen varaa (jos ei, siirry kysymykseen 5):

☐ kyllä	☐ ei

4.1 Mikä sisällössä olisi vaatinut muutosta?

- väärä ajankohta (en kokenut itselleni ajankohtaiseksi annettua tietoa)
- liian myöhään
- liian aikaisin
- epäoleellisia asioita
- muu mikä _____

4.2. Kuinka paljon seksuaaliasioista kertojan ulkoinen olemus mielestäsi on vaikuttanut omaan oppimiseesi?

☐ paljon	☐ vähän
☐ jonkin verran	☐ ei vaikuta

4.3 Mikä puhujassa olisi vaatinut muutosta?

☐ ulkoasu	☐ tietämys	☐ asenne	☐ muu mikä _____

4.4 Opettamiseen varsinkin seksuaaliasioissa, vaikuttaa paljon se minkälainen persoona niistä

on kertomassa. Kuka (tai millainen) olisi mielestäsi paras henkilö puhumaan seksiasioista?
Kuvaile omin sanoin.

4.5 Mikä opetuksen määrässä olisi vaatinut muutosta?

☐ liian vähän tietoa	☐ liian harvoin annettu tietoa
☐ liian paljon tietoa	☐ liian usein annettu tietoa
☐ muu mikä _____	

4.6 Mikä olisi ollut parempi tapa kertoa asioista?

☐ luento	☐ koe tai kirjatentti
☐ pienryhmäkeskustelu	☐ videot
☐ keskustelut	☐ teemapäivä tai -viikko
☐ muu mikä _____	

4.7 Olisiko tilaisuudessa tyttöjen ja poikien pitänyt olla...

☐ erikseen	☐ yhdessä

5. Puhutaanko seksiin liittyvistä taudeista riittävästi?

☐ kyllä	☐ ei

6. Puhutaanko ehkäisystä ja siihen liittyvistä asioista tarpeeksi?

☐ kyllä	☐ ei

7. Seksissä oleellista on myös tunnepuoli. Puhutaanko siitä mielestäsi tarpeeksi vai liian vähän? Onko kuva mielestäsi vääristynyt tai yksipuoleinen? (tarkoittaen esim. lehtiä, tv-ohjelmia jne.)

puhutaan... ☐ liian paljon	kuva on... ☐ yksipuoleinen
☐ liian vähän	☐ vääristynyt
☐ sopivasti	☐ realistinen / todenmukainen

8.. Seksi on ennen kaikkea hauskaa ja siihen liittyy yleensä ennen pitkää sekä noloja kommelluksia että epäilyttäviä ääniä. Käsitelläänkö seksin tätä puolta mielestäsi tarpeeksi koulun opetuksessa?

☐ kyllä	☐ ei

9. Seksuaalisuus on monitahoinen ja alati kehittyvä osa ihmistä. Puhutaanko seksuaalisuudesta yhdynnästä erillisenä asiana tarpeeksi?

☐ kyllä	☐ ei

10. Seurusteletko tällä hetkellä?

☐ kyllä	☐ en

11. Oletko kokeillut/harrastanut itsetyydytystä (masturbointia)?

kyllä, ikä _____ en
(ikä ensimmäisellä kerralla)

12. Oletko ollut yhdynnässä?

kyllä, ikä _____ en
(ikä ensimmäisellä kerralla)

Onko jotain mitä haluaisit yhdynnästä tai itsetyydytyksestä tietää tai mikä on askarruttanut mieltäsi?

13. Oletko harrastanut oraaliseksiä (suuseksiä) joko antavana tai vastaanottavana sukupuolena?

kyllä, ikä _____ en
(ikä ensimmäisellä kerralla)

Onko jotain mitä vielä haluaisit suuseksistä tietää tai mitä tähdennettäisiin opetuksessa?

14. Oletko käyttänyt ehkäisyä?

kyllä, mitä _____ en

Onko ehkäisyssä asioita, joista haluaisit tietää vielä enemmän?

15. Hyväksytkö itsellesi seksin ilman tunteita? (esim. yhden illan suhteet)

kyllä en

16. Oletko katsonut pornoa?

kyllä, ikä _____ en
(ikä ensimmäisellä kerralla)

Onko sinulla pornosta kysyttävää tai mieltä askarruttavia asioita?

17. Suhtaudutko homoihin ja lesboihin...

myönteisesti

kielteisesti

18. Tunnetko mielestäsi naisen ja miehen anatomiaa riittävästi?

kyllä en

Mitä tai minkälaisia asioita haluaisit anatomiasta vielä tietää?

19. Tiedätkö/ tunnetko mielestäsi seksitauteihin liittyvää tietoa tarpeeksi?

kyllä en

Mihin seksitauteihin liittyvään asiaan haluaisit vielä selvennystä tai mikä vielä askarruttaa?

20. Oletko koskaan pohtinut miksi suhtaudut seksiin ja seksuaaliasioihin niin kuin suhtaudut?

 kyllä en

21. Millä asioilla uskot olevan vaikutusta suhtautumiseesi?

 vanhemmilla medialla kavereilla internetillä sisaruksilla kouluopetuksella muu mikä _____

22. Seksi ei välttämättä aina suju ongelmitta. Puhutaanko opetuksessa tarpeeksi seksiin liittyvistä ongelmista?

 kyllä ei

Minkälaisista ongelmista haluaisit vielä tietää?

23. Jos sinulla olisi tehtävänä etsiä lisää tietoa seksistä ja seksuaalisuudesta yleensä, mistä löytäisit informaatiota?

24. Kuinka todennäköistä on, että käytät yllä mainitsemiasi lähteitä tiedon etsimiseen?

 erittäin todennäköistä aika epävarmaa luultavasti käyttäisin tuskin käytän en käytä, syy _____

LISÄÄ KYSYMYKSIÄ JA MYÖHEMMIN MIELEEN TULEVIA ASIOITA VOIT
LÄHETTÄÄ OSOITTEESEEN
JAANAJ84 (at) HOTMAIL.COM

KYSYMYKSET KÄSITELLÄÄN LUOTTAMUKSELLISESTI JA ANONYYMISTI,
VAIKKA SÄHKÖPOSTISSA ILMENISIKIN KYSYJÄN NIMI TAI NIMIMERKKI
(nämä eivät tule missään vaiheessa esille - vaitiolovelvollisuus).

Kiitos vastauksistasi!

LIITE 4: Nettisivut

KUVA 1. Työpajaan liittyvien internetsivujen esimerkkikuva pääsivusta.

<http://jaanafever.bravehost.com/index.html>

KUVA 2. Työpajaan liittyvien yllä mainittujen internetsivujen esimerkkikuva mies -osiosta.

LIITE 5: Palautelomake

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala

OPINNÄYTETYÖ - Palautelomake
Sosionomiopiskelija Jaana Jääskeläinen
Lukion 2. luokkalaisten käsityksiä ja mielipiteitä seksuaalikäyttäytymisestä ja
seksuaalikasvatuksesta

VASTAA JOKAISEEN KYSYMYKSEEN!

1. Sukupuoli tyttö poika

2. Kävitkö katsomassa nettisivuja: kyllä ohimennen en, syy: _____
(<http://jaanafever.bravehost.com/index.html>)

3. Numeroi vaihtoehdoista kolme mielenkiintoisinta ja parhaiten käsiteltyä asiaa

(1 erittäin kiinnostava - 3 vähiten kiinnostava):

☐ Mitä naisista pitäisi tietää	☐ Mitä miehistä pitäisi tietää
☐ Seksuaalisuus	☐ Mikä on seksikästä?
☐ Seksikkyys yhteiskunnassa	☐ Porno
☐ Ongelmatontako?	☐ Sukupuolitaudit ☐ ”Pähkinänkuori”

4. Mikä työpajassa oli erityisen hyvää (esim. käsittelytapa, tiedon määrä, aiheet)?

5. Yllä (kys. 3.) mainituista vaihtoehdoista, mihin et ollut tyytyväinen tai mihin asiaan olisit vielä halunnut enemmän kiinnitettävän huomiota / käsiteltävän eri tavalla / jätettävän pois kokonaan? Miksi?

6. Kuinka hyödyllisenä itsellesi koit osallistumisesi kyselyyn ja työpajaan sekä mahdollisesti tutustumasi nettisivut?

Erittäin hyödyllinen Yhdentekevä Ei mitään uutta

7. Muita terveisiä työpajan pitäjälle (sana on vapaa):

Kiitos osallistumisestasi!

LIITE 6: Kyselylomakkeen tarkat tulokset

17-vuotiaita poikia	11	17-vuotiaita tyttöjä	26
18-vuotiaita poikia	6	18-vuotiaita tyttöjä	8
	17		34
n = 51, poikia 33,3 % eli 33 %		tyttöjä 66,67 % eli 67 %	

- Tyttöjen vastaukset kuvattu punaisella, poikien sinisellä. Vieressä olevan prosenttiluku on vihreällä ja kertoo suhteellisen osuuden kokonaismäärästä.
- Joissakin kysymyksissä olevat luvut vastanneiden määrän alapuolella tarkoittaa ikää ensimmäisellä kerralla niiden osalta, jotka ikänsä ovat vastaukseen laittaneet
- Prosentit pyöristetty lähimpään kokonaislukuun!
- Hylkäyksiä ovat *vastaamattomia* tai oman vaihtoehdonsa lisänneet.
- Ellei toisin mainita, voi vaihtoehtoista valita useampia, jolloin myös prosenttiluvut ylittävät yhteenlaskettuna 100 %

		<u>Tytöt</u>	<u>Pojat</u>
2. Puhuttiinko kotona seksistä?	☐ paljon	1 3%	0
(yksi rasti; jos vastasi ei, siirry kysymykseen 3)	☐ vähän	17 50%	13 76%
pojat = 17	☐ ei ollenkaan	16 47%	4 24%
tytöt = 34			
2.1 Kuka seksiasioista puhui?	☐ isä	1 5%	7 54%
pojat = 13	☐ äiti	15 79%	5 38%
4 (ei vast.)	☐ sisarus	5 26%	2 15%
tytöt = 19	☐ vanhemmat yhdessä	0	3 23%
15 (ei vast.)	☐ joku muu, kuka: opettaja, kummi = 2	11%	0
2.2 Missä tilanteessa asioista puhuttiin?	☐ pöydän ääressä	4 21%	6 46%
pojat = 13 tytöt = 19	☐ saunassa	6 32%	2 15%
4 (ei vast.) 15 (ei vast.)	☐ autossa	5 26%	3 23%
☐ muualla, missä: puhelimessa, missä tahansa, kotona, mesessä, olohuoneessa, lenkillä, koulussa, omassa huoneessa, mistä ei pääse helposti pakoon	=	8 42%	ohimennen = 3 23%
2.3 Mihin sävyyn/tyyliin asioista puhuttiin?	☐ rennosti	15 79%	11 85%
pojat = 13	☐ tentaten	0	0
4 (ei vast.)	☐ vakavasti/asiallisesti	5 26%	0
tytöt = 19	☐ syyllistäen	1 8%	0
15 (ei vast.)	☐ kysellen	3 16%	3 23%
	☐ epäsuorasti	2 11%	3 23%
	☐ kertailen	3 16%	1 8%
☐ muuten, miten: ohimennen, kaverillisesti, omaelämäkerrallisesti =		3 16%	0
3. Puhuttiinko koulussa seksistä?	☐ paljon	9 27%	5 29%
(ala-asteen 1.luokka - lukion 2. luokka; yksi rasti)	☐ vähän	24 73%	12 71%
pojat = 17	☐ ei ollenkaan	0	0
tytöt = 33, 1 (ei vast.)			
3.1 Kuka asioista puhui?	☐ luokan oma opettaja	8 24%	8 47%
pojat = 17	☐ joku ulkopuolinen	3 9%	2 12%
tytöt = 34	☐ liikunnan opettaja	13 38%	2 12%

☐ terveystiedon opettaja	26 76%	11 65%
☐ terveyden hoitaja	22 65%	9 53%
☐ biologian opettaja	21 62%	6 35%
☐ lääkäri	2 6%	0
☐ muu, kuka:	opo, 1 3%	0

3.2 Millaisia puhujat olivat?

pojat = 17

tytöt = 34

☐ nainen	29 85%	10 58%
☐ hermostunut	2 6%	0
☐ ujo/hiljainen	1 3%	1 6%
☐ mies	18 53%	12 71%
☐ rauhallinen	22 65%	14 82%
☐ humoristinen	18 53%	8 47%
☐ jäykkä	3 9%	1 6%
☐ vanha	8 29%	3 18%
☐ nuori	11 32%	3 18%
☐ avoin	21 62%	5 29%
☐ hyvä	10 29%	3 18%
☐ huono	0	1 6%
☐ muu, mikä:	0	0

3.3 Oliko tilaisuudessa useimmiten paikalla tytöt ja pojat?

pojat = 17

tytöt = 33

1 (ei vast.)

☐ erikseen	7 21%	5 29%
☐ yhdessä	26 79%	12 71%

3.4 Millä tavoin seksuaalikasvatusta annettiin?

(voit rastia useampia vaihtoehtoja; parhaiten mieleen jääneet tavat)

Pojat = 17

Tytöt = 34

☐ luento	26 76%	8 47%
☐ koe tai kirjatentti	3 9%	1 6%
☐ pienryhmäkeskustelu	2 6%	6 35%
☐ videot	22 65%	9 53%
☐ keskustelut	12 35%	7 41%
☐ teemapäivä tai -viikko	3 9%	2 12%
☐ muu mikä: kalvosulkeiset, tavall. oppitunti = 2 6%		oppitunti = 1 6%

4. Onko mielestäsi annetussa seksuaalikasvatuksessa ollut parantamisen varaa

(jos ei, siirry kysymykseen 5):

pojat = 16

1 (ei vast.)

tytöt = 34

☐ kyllä	15 44%	4 25%
☐ ei	19 56%	12 75%

4.1 Mikä sisällössä olisi vaatinut muutosta?

väärä ajankohta (en kokenut itselleni ajankohtaiseksi annettua tietoa)

pojat = 5

11 (ei vast.)

tytöt = 15

19 (ei vast.)

☐ liian myöhään	9 70%	3 50%
☐ liian aikaisin	2 13%	2 33%
☐ epäoleellisia asioita	1 7%	0
☐ muu mikä: liian vähän tietoa 1 7%		ei kerrota ongelmista = 1 17%

4.2. Kuinka paljon seksuaaliasioista kertojan ulkoinen olemus mielestäsi on vaikuttanut omaan oppimiseesi?

pojat = 7

10 (ei vast.)

tytöt = 16

18 (ei vast.)

☐ paljon	1 6%	1 14%
☐ vähän	5 31%	2 29%
☐ jonkin verran	3 19%	1 14%
☐ ei vaikuta	7 44%	3 43%

4.3 Mikä puhujassa olisi vaatinut muutosta?

Pojat = 4

☐ ulkoasu	1 8%	0
----------------------------------	------	---

13 (ei vast.)	☐ tietämys	3 23%	1 25%
tytöt = 13	☐ asenne	9 65%	3 75%
21 (ei vast.)	☐ muu mikä:	0	0

4.4 Opettamiseen varsinkin seksuaaliasioissa, vaikuttaa paljon se minkälainen persoona niistä on kertomassa. Kuka (tai millainen) olisi mielestäsi paras henkilö puhumaan seksiasioista? Kuvaile omin sanoin.

Tytöt:

- nuori, hyvä asenne, tietää asioista
- avoin ja reipas ihminen, ei turhia peittele asioiden oikeita puolia eikä häpeile asiaa mistä puhuu
- hauska ja rento, ei mitään tiukkapipoja saarnaamaan
- avoin, asioista oikeita nimiä käyttävä nuori henkilö
- tytöille nainen, pojille mies. luultavasti silloin olisi helpompi nuorten puhua asiasta. Nuorille puhuttaessa +40-vuotias ei ehkä ole paras vaihtoehto, vaikka tietoa olisi paljonkin
- nuori, avoimen persoonallisen näköinen, samaa sukupuolta olevan, joka puhuu avoimesti ja asioiden oikeilla nimillä häpeilemättä
- nuori nainen
- nuori nainen, joka puhuu avoimesti asioista
- nuori mies/naishenkilö, joka ottaa asian rennosti ja nuoren näkökulmasta
- rauhallinen ja avoin. sellainen joka puhuu suoraan, ei häpeile ja punastele
- avoin luonteeltaan oleva ihminen, joka tietää mistä puhuu ja tietää miten kuuntelijat siihen suhtautuvat ja miten asia heille kannattaa kertoa
- nuori, puhuu asioista suoraan. ei mikään terveydenhoitaja kädet vapisten puhumassa, karttakepillä kalvolle hosuen osoitellen
- kouluympäristössä paras oli alle kolmekymppinen liikunnanopettaja, koska hänellä oli rento asenne ja paljon tietoa
- asiallisen rennolla asenteella liikkeellä oleva hlö (ehkä mieluiten nainen), jolla alan koulutusta
- henkilön pitäisi tietää hieman enemmän asiasta. henkilöt, jotka ovat puhuneet/kertoneet seksiasioista ovat olleet joko jäykkiä ja hermostuneita jopa ujoja puhumaan asioista tai pistäneet asian leikiksi. Jos joskus joku kysyy jotakin, olisi hyvä jos asiasta kertova tietäisi edes jonkunlaisen vastauksen

Pojat:

- henkilö, joka näyttää olevan asioista tietoinen
- henkilö, joka ymmärtää miten nuoret ajattelevat eikä ota aihetta liian vakavasti
- kokenut henkilö
- pelimies, komee, iso tai seksiobjektinainen / jenna jameson

4.5 Mikä opetuksen määrässä olisi vaatinut muutosta?

Pojat = 6	☐ liian vähän tietoa	7 50%	3 50%
11 (ei vast.)	☐ liian harvoin annettu tietoa	6 43%	2 33%
Tytöt = 14	☐ liian paljon tietoa	1 7%	1 17%
20 (ei vast.)	☐ liian usein annettu tietoa	1 7%	0
☐ muu mikä: osittain epäoleellista tietoa, samat asiat yhä uudellaan vaik ajan mittaan ois voinu syventää		2 14%	0

4.6 Mikä olisi ollut parempi tapa kertoa asioista?

Pojat = 7	☐ luento	3 16%	3 50%
10 (ei vast.)	☐ koe tai kirjatentti	0	0
Tytöt = 19	☐ pienryhmäkeskustelu	6 32%	0
15 (ei vast.)	☐ videot	2 11%	2 33%
	☐ keskustelut	6 32%	1 16%
	☐ teemapäivä tai -viikko	6 32%	0
	☐ muu mikä:	0	0

4.7 Olisiko tilaisuudessa tyttöjen ja poikien pitänyt olla...

Pojat = 6	☐ erikseen	8 57%	1 14%
11 (ei vast.)	☐ yhdessä	6 43%	6 86%
Tytöt = 14			
20 (ei vast.)			

5. Puhutaanko seksiin liittyvistä taudeista riittävästi?

Pojat = 17	☐ kyllä	23 70%	14 82%
Tytöt = 33	☐ ei	10 30%	3 18%
1 (ei vast.)			

6. Puhutaanko ehkäisystä ja siihen liittyvistä asioista tarpeeksi?

Pojat = 17	☐ kyllä	28 82%	16 94%
Tytöt = 34	☐ ei	6 18%	1 6%

7. Seksissä oleellista on myös tunnepuoli. Puhutaanko siitä mielestäsi tarpeeksi vai liian vähän? Onko kuva mielestäsi vääristynyt tai yksipuoleinen? (tarkoittaen esim. lehtiä, tv-ohjelmia jne.)

Pojat = 16   Tytöt = 34
1 (ei vast.)

puhutaan...	☐ liian paljon	2 6%	1 6%
	☐ liian vähän	19 56%	9 56%
kuva on...	☐ sopivasti	23 68%	7 44%
	☐ yksipuoleinen	10 29%	5 31%
	☐ vääristynyt	19 56%	10 63%
	☐ realistinen / todenmukainen	5 15%	2 13%

8.. Seksi on ennen kaikkea hauskaa ja siihen liittyy yleensä ennen pitkää sekä noloja kimmelluksia että epäilyttäviä ääniä. Käsitelläänkö seksin tätä puolta mielestäsi tarpeeksi koulun opetuksessa?

Pojat = 17	☐ kyllä	5 15%	1 6%
Tytöt = 34	☐ ei	29 85%	16 94%

- ei siitäkään touhusta saa tulla liian ennalta-arvattava ja niin että kaikkea ruvetaan varomaan etukäteen

9. Seksuaalisuus on monitahoinen ja alati kehittyvä osa ihmistä. Puhutaanko seksuaalisuudesta yhdynnästä erillisenä asiana tarpeeksi?

Pojat = 17	☐ kyllä	16 47%	6 35%
Tytöt = 34	☐ ei	18 53%	11 65%

10. Seurusteletko tällä hetkellä?

Pojat = 17	☐ kyllä	15 44%	4 24%
Tytöt = 34	☐ en	19 56%	13 76%

11. Oletko kokeillut/harrastanut itsetyydytystä (masturbointia)?

Pojat = 16	☐ kyllä, ikä:	22 65%	15 94%
1 (ei vast.)			
10, 12, 12, 12, 13, 14, 14, 14, 14, 15, 17, 17, 17			
Tytöt = 34			
9, 12, 12, 12, 12, 13, 13, 13, 14, 15, 15, 15, 15	☐ en	12 35%	1 6%

12. Oletko ollut yhdynnässä?

Pojat = 17	☐ kyllä, ikä	19 56%	8 47%
14, 15, 15, 16, 16, 16, 16, 17			
Tytöt = 34			
14, 14, 14, 15, 15, 15, 15, 16, 16, 16, 16, 16, 16, 16, 16, 17, 17, 17, 17	☐ en	15 44%	9 53%

Onko jotain mitä haluaisit yhdyntästä tai itsetyydytyksestä tietää tai mikä on askarruttanut mieltäsi?

- ei, tietoa tuputetaan jo ihan tarpeeksi
- harrastaako pojat itsetyydytystä tyttöjä enemmän?
- voishan sitä kokonaisvaltaisesti tietää enemmän
- miks on aina puolstondis ja tuleminen kestää hiton kauan? välil ei seiso ollenkaa

13. Oletko harrastanut oraalisesti (suuseksiä) joko antavana tai vastaanottavana sukupuolena?

Pojat = 16	☐ kyllä, ikä:	20 59%	7 44%
1 (ei vast.)			
14, 15, 16, 16, 16, 16, 16,			
Tytöt = 34			
14, 15, 15, 15, 15, 15, 16, 16, 16, 16, 16, 16, 17, 17, 17, 17, 17, 17, 17, 17, 18	☐ en	14 41%	9 56%

Onko jotain mitä vielä haluaisit suuseksistä tietää tai mitä tähdennettäisiin opetuksessa?

- sen riskit eivät ole tulleet kovin selviksi
- eiköhän tässä iässä jo tiedä mitä tekee ja niiden riskit...tai ainakin minä tiedän
- koko asian voisi kyllä käsitellä perinpohjaisemmin. En muista että aiheesta olisi juurikaan ollut keskustelua
- kuinka taudit vaikuttaa
- miks emäntä sanoo mun sladdii makarooniks

14. Oletko käyttänyt ehkäisyä?

Pojat = 15	☐ kyllä, mitä: e-pilleri	10 25%	-
2 (ei vast.)	kondomi	7 21%	4 27%
Tytöt = 34	sekä että	4 12%	3 20%
	☐ en	11 38%	8 53%

Onko ehkäisyssä asioita, joista haluaisit tietää vielä enemmän?

- ehkäisymenetelmien yhteiskäyttö ja hankinta (pillerit), vastuunkanto
- puhutaan ehkä jo liikaakin
- jälkiehkäisy
- mikä on prosentti et random muijal on HIV

15. Hyväksytkö itsellesi seksin ilman tunteita? (esim. yhden illan suhteet)

Pojat = 17	☐ kyllä	15 44%	11 65%
Tytöt = 34	☐ en	19 56%	6 35%

16. Oletko katsonut pornoa?

Pojat = 16	Tytöt = 33	☐ kyllä, ikä:	21 64%	15 94%
1 (ei vast.)	1 (ei vast.)			
12, 13, 13, 14, 14, 14, 14, 15, 15, 15, 15, 15, 15, 15, 16, 16, 16, 16, 16				
7, 10, 12, 13, 13, 14, 14, 14, 14, 15, 17, 17, 17 -, -,				
		☐ en	12 36%	1 6%

Onko sinulla pornosta kysyttävää tai mieltä askarruttavia asioita?

- miksi seksistä annetaan sellainen kuva. jotenkin niin raaka, ilman tunteita?
- ihmisistä tehdään niissä mielestäni objekteja
- ketä kiinnostaa paskaleikit ja miks

17. Suhtaudutko homoihin ja lesboihin...

Pojat = 17	☐ myönteisesti	34 100%	12 71%
------------	---------------------------------------	---------	--------

Tytöt = 34 kielteisesti 0 5 29%

18. Tunnetko mielestäsi naisen ja miehen anatomiaa riittävästi?

Pojat = 17 kyllä 31 91% 17 100%
 Tytöt = 34 en 3 9% 0

Mitä tai minkälaisia asioita haluaisit anatomiasta vielä tietää?

- laajempi tieto olisi tervetullutta
- biologiassa (9:llä) tulivat aika selväksi
- syvällisempää tietoa yleensäkin. voihan sitä tosin itsekin ottaa selville
- pääasia on tiedossa. kiitos koulun (yläasteen) valistuksen
- miks ei seiso

19. Tiedätkö/ tunnetko mielestäsi seksitauteihin liittyvää tietoa tarpeeksi?

Pojat = 17 kyllä 26 76% 16 94%
 Tytöt = 34 en 8 24% 1 6%

Mihin seksitauteihin liittyvään asiaan haluaisit vielä selvennystä tai mikä vielä askarruttaa?

- esim. mitkä taudit on pysyviä ja mitkä voi hoitaa "helposti pois alta" yms
- oireet jne
- erikoisempia sukupuolitauteja olisi ehkä hyvä tietää enemmän
- taudit pitäisi käsitellä tarkemmin. aluksi olin vastaamassa kyllä, mutta tarkemmin ajatellen en muista niistä paljoakaan
- aina olisi parempi tietää lisää. niin sitä luulisi ainakin
- muista kuin HIV:stä ja AIDS:sta ei juurikaan puhuta tai en ole kuullut
- HIV

20. Oletko koskaan pohtinut miksi suhtaudut seksiin ja seksuaaliasioihin niin kuin suhtaudut?

Pojat = 17 kyllä 16 48% 10 59%
 Tytöt = 33, 1 (ei vast.) en 17 52% 7 41%

21. Millä asioilla uskot olevan vaikutusta suhtautumiseesi?

Pojat = 15 vanhemmilla 18 53% 8 53%
 2 (ei vast.) medially 18 53% 11 73%
 Tytöt = 34 kavereilla 26 76% 13 87%
 internetillä 5 15% 8 53%
 sisaruksilla 12 35% 2 13%
 kouluopetuksella 12 35% 5 33%
 muu mikä: poikaystävällä, omalla ajattelulla ja kokemuksilla, 2 6% 0

22. Seksi ei välttämättä aina suju ongelmitta. Puhutaanko opetuksessa tarpeeksi seksiin liittyvistä ongelmista?

Pojat = 17 kyllä 9 26% 4 24%
 Tytöt = 34 ei 25 74% 13 74%

Minkälaisista ongelmista haluaisit vielä tietää?

- ensimmäisen yhdynnän ongelmista ja kommelluksista
- en muista koskaan puhuttaneen ongelmista
- opetuksessa keskitytään useimmiten vain siihen, miten "asioiden pitäisi mennä". voisi ottaa käsittelyyn myös seksiin liittyvät nolot tapahtumat ja sen jos asiat menevätkin päin mäntyä
- kaikista yleisesti
- ei mitään tiettyä, yleisesti
- melkein kaikista
- kokonaisvaltaisuutta vaan
- mitä tehdä jos ei seiso???

23. Jos sinulla olisi tehtävänä etsiä lisää tietoa seksistä ja seksuaalisuudesta yleensä, mistä löytäisit informaatiota?

- muilta kysymällä
- oikeilta nettisivuilta
- internet, terveydenhoitaja
- asiasta kertovista kirjoista, asiantuntijoilta
- googlettamalla
- lehdistä
- ihmisiltä (vanhemmat yms)
- nuortenlehtien kysymys&vastaus-palstat, lääkäripalstat
- ehkä ekana kääntyisin netin puoleen ja sitten joidenkin esim. koulun biologian kirjaan. vanhemmilta voisi EHKÄ kysyä

- terveystiedon kirja
- biologian kirja
- netti, vaivattomin
- kysely asiantuntijoilta
- kirjasto
- tietosanakirjat
- lääkäri tai oma gynekologi

- kirjat, internet. netin info on kylläkin taas paikkaansapitävyydeltään kiistanalaista
- google
- terveydenhoitaja olisi varmaan luotettavin
- asiallisilta nettisivuilta
- kirjasto, vanhemmilta, kaverit
- www.tohtori.fi
- tietokirjoista
- legopalikoista leopardikalsareihin

24. Kuinka todennäköistä on, että käytät yllä mainitsemiasi lähteitä tiedon etsimiseen?

Pojat = 17

Tytöt = 33

1 (ei vast.)

☐ erittäin todennäköistä	9 27%	2 12%
☐ luultavasti käyttäisin	17 52%	6 35%
☐ aika epävarmaa	5 15%	5 29%
☐ tuskin käytän	2 6%	4 24%
☐ en käytä, syy:	0	0

LIITE 7: Palautelomakkeen tarkat tulokset

- Vastausten ollessa todella kirjavia ja vaihtelevia, ei kysymyksestä kolme voitu luoda mitään yhtenevää kaaviota, josta vastaukset näkyisivät yhdellä vilkaisulla eikä kaikkia kyetty edes tulkitsemaan ehkä vastaajan haluamalla tavalla. Siksi ne puuttuvat tästä osiosta.
- Prosentit laskettu monivalinnoissa kokosummasta 24 kpl / 51 (47% alkuperäisestä)

1. Sukupuoli tyttö 18 kpl 75% poika 6 kpl 25%

2. Kävitkö katsomassa nettisivuja: kyllä 8 kpl, 2 kpl ohimennen 4 kpl, 2kpl
(<http://jaanafever.bravehost.com/index.html>)
 en, syy: _____ 7 kpl, 2kpl

- En tiennyt edes kys. sivuista.
- En yksinkertaisesti muistanut
- En muistanut
- En muistanut osoitetta, mutta meinasin kuitenkin kysyä sen joltain kaverilta ja käydä tänään
- Ei jaksa.
- En muistanut
- Ei ollut aikaa
- Aika ei riittänyt, mutta menen kyllä.

3. Numeroi vaihtoehtoista kolme mielenkiintoisinta ja parhaiten käsiteltyä asiaa (1 erittäin kiinnostava - 3 vähiten kiinnostava):

__ Mitä naisista pitäisi tietää   __ Mitä miehistä pitäisi tietää   __ Seksuaalisuus
__ Mikä on seksikästä?   __ Seksikkyys yhteiskunnassa   __ Porno
__ Ongelmatontako?   __ Sukupuolitaudit   __ ”Pähkinäkuori”

4. Mikä työpajassa oli erityisen hyvää (esim. käsittelytapa, tiedon määrä, aiheet)?

- Tietoa oli melko paljon ja monipuolisesti, hyvää kertausta asioista. myös pitäjän omat kokemukset olivat mukava lisä.
- Rento ilmapiiri...aiheet oli hyvin valittu ja kerrottu. Ei liikaa tietoa liian lyhyessä ajassa, joten jotain jäi varmasti mieleenkin (esim. kerroit vain parista yleisemmästä sukupuolitaudeista).
- Rento puhuja, sopivasti faktaa, aiheetkin keskeisiä; jakso kiinnostaa loppuun asti
- Tietoa runsaasti, sopi myös ei-ensikertalaiselle, mikä on aika harvinaista. yleensä puhutaan juuri niin, että kuulijat eivät olisi harrastaneet vielä seksiä.
- Omat esimerkit, huumorintaju, rento ilmapiiri, käsittelytapa
- Kerrankin suhteellisen suoraa puhetta
- Sukupuolitaudeista näytetyt kuvat oikeesti herätti, koska aiemmin tulleet ”ne on kamalia - välttää”-saarnat ei ole tehonnut niin hyvin
- Tieto, rentous, kuvat, kierrossa olleet kirjat, kaikki materiaali, joo ja ne omakohtaiset kokemukset 😊, esimerkit
- Käsittelytapa oli ok
- Asioita käsiteltiin monipuolisesti ja mielenkiintoisesti
- Asioista puhumiseniiden oikeilla nimillä, tiedot, aiheet myös hyvin poikkeavia normaalista seksikasvatuksesta
- Rentous, suorapuheisuus...esimerkit ja kuvat. Nuori ihminen puhumassa...ei mikään opettaja
- Käsittelytapa, asioista on hyvä kuulla kun kertoja on kuin ”yksi meistä”
- En oikein osaa sanoa. Asioita käsiteltiin mielenkiintoisesti ja huumorilla. Mukana olleet extratavarat, kuten kirjat olivat iso plussa.
- Asioita käsiteltiin enemmän käytännön kannalta ja luokassa oli mukava ja rento ilmapiiri. Tietoa oli riittävästi käytettävään aikaan nähden. Vaikka sukupuolitautilien kuvat olivat järkyttäviä niin ne kuitenkin oli hyvä nähdä, kun ei sellaisia ole koskaan nähnyt.
- Käsittelytapa oli hyvä. Asioista puhuttiin niin kuin ne ovat, mielenkiintoisesti ja mitään peittelemättä. Omakohtaiset esimerkit toivat asian lähemmäs, sai lisää kosketuspintaa.
- Tietoa oli todella hyvin kerätty ja sitä oli riittävästi. Oli hyvä saada teitä enemmän

sukupuolitaudeista. Ei tuollaista koulussa, eikä muualla näin läpi käydä. Oli hyvin kasattu.

- Tietoa oli paljon ja se oli käytännöllistä, mutta esim. itselle nämä tuli vähän myöhään, yläastealaisille olisi varmasti hyvää infoa.
- Tiedon määrä oli hyvä, vähän myöhään tosin, mutta sopisi erinomaisesti peruskoulun TE-tunneille.
- Rento meininki
- Sukupuolitauteihin tutustuminen
- Tiedon määrä laidasta laitaan.
- Tiedon monipuolisuus ja laatu, sosiaalinen kertoja
- Tissit
- Ei mikään

5. Yllä (kys. 3.) mainituista vaihtoehdoista, mihin et ollut tyytyväinen tai mihin asiaan olisit vielä halunnut enemmän kiinnitettävän huomiota / käsiteltävän eri tavalla / jätettävän pois kokonaan? Miksi?

- Porno ja seksikkyys olivat ehkä hiukan tylsiä. Joissain vaiheissa esitelmä vaikutti nuoremmille suunnitellulta.
- Mikä on seksikästä -osio olisi voinut olla laajempi, tosin se ei ehkä ollut työpajan idea keskittyä tuollaiseen
- Mitä naisista pitäisi tietää, ehkä jopa kuvat
- Nyt ainakin tuntuu, että kaikki olivat hyviä ja oli tarpeeksi tietoa
- Seksikkyys yhteiskunnassa oli jo aika selvää, että vähän se tuntu turhalta
- en osaa kategorioida, mut ehkä jäi puuttumaan jotai ”itse asiasta” (siitä tilanteesta), vaikka oli kyllä tosi kattava
- Porno oli mielestäni jokseenkin turhaa käsitellä. Ei ole mielenkiintoinen aihe.
- Kaikista aiheista oli mielestäni hyvin tietoja ja sai paljon uutta tietoa ja ajatuksia
- Kuvat sekä hyviä ja huonoja (sukupuolitaudit)
- Porno ja seksuaalisuus oli tiedossa paremmin, kuin vaikka muut osiot kuten ongelmat, joista olisi voinut ehkä hieman enemmän puhetta
- Kaikki käytiin hyvin läpi
- Olisin halunnut tietää enemmän seksuaalisista vähemmistöistä
- Ei ole mitään huonoa.
- Kaikki oli ok.
- Pornosta oli hieman ehkä liikaakin kun osa aiheista jäi hieman vähemmälle, muut oli ihan hyvä ja kattava kokonaisuus
- Tuo seksikkyys yhteiskunnassa ei ollut niin mielenkiintoinen
- Mielestäni olisi voinut varata enemmän aikaa ja käydä asiat rauhassa läpi. Ei ollut mitään pois jättämistä.
- Ihan hyvin käsiteltiin asioita. Tämän tyyppisiä pitäisi valistuksen olla.
- Sukupuolitaudit. Tiedän niistä jo tarpeeksi ennestään.

6. Kuinka hyödyllisenä itsellesi koit osallistumisesi kyselyyn ja työpajaan sekä mahdollisesti tutustumasi nettisivut?

Erittäin hyödyllinen

Yhdentekevä

Ei mitään uutta

7. Muita terveisiä työpajan pitäjälle (sana on vapaa):

- Kiva esitelmä ☺
- Kiitos ☺
- Oli ihan hyvä juttu
- Kyl siitä puheesta sai selvää
- Mikä orgasmin ja ejakulaation ero siis oli? Et vastannut kunnolla, vaikka sanoit, et ne on eri asia
- kiitos! ☺
- Ei oikein kiinnostanut. En jaksanut kuunnella koska asia ei ollut mielenkiintoinen
- Mukavaa oli, puhetyylysi on mukavaa kuunneltavaa ja selität aiheita mielenkiintoisesti

- Kiitos, oli jees että tällästäkin välillä!
- Työpaja oli mielenkiintoinen ja hyödyllinen. Olisi hyvä, jos taudeista näytettäisiin kuvia jo yläasteella. Ehkä vinkki menisi paremmin perille riskeistä.
- Puhe ei ollut yhtään liian nopeaa, kun o tottunut juttelemaan äitini kanssa ☺ Tää oli kiva, kiitos. Ja onnea urallesi!
- Missä 6. kysymyksen ”välivaihtoehto” oli? Yhdentekevä ja ei mitään uutta vähän negatiivisia molemmat, positiiviselle vaikutelmalle jäi vaan yksi vaihtoehto.
- Hyvin sen pidit
- Kiitos!
- Mielenkiintoinen, vaikei paljoa uutta. Sukupuolitaudit oli kiva. Kuvat kivat, vaikka karmeita.
- [Jatka samaan malliin](#)